

บทที่ ๒

จักษวาพทีปนี กัมภ์ที่ ๕
(ปญจโม กณโท : ฎมินิทเทโส)

๕ กณยิสส์ อหิ ทานี ฎมิโย ตา ทูริชา มตา
อปลายฎมิเทวฎมินิ วสา ตา กตมา ทูเว ฯ

[อปลายฎมิ]

๑๐ อตถ อปลายฎมิติ ฎวานติ เอกถ สตุคาคิ ฎมิ ฯ อปาโย
เอว ฎมิ อปลายฎมิติ อยมตุโถ อภิขมมตุตสุงคหฎมิกายิ^๑ วตุโต ฯ
อปลายสททุโถ ตุ วุทธิสุงชาคา วา สุงชุงชาคา วา อยา
อเปตตุคคา อปาโยติ มหาสิหนาทสตุตวณณนายฎจ^๒ นตุติ ปาโย วุทธิ
เอกตุคาคิ อปาโย อถวา อยโต สุงโต อเปโตติ อปาโยติ สทหนี-
ติยฎจ ฎฎฎสมมคา อยา เยฎยุเยน อปคโตติ อปาโยติ อภิขมมตุต-
สุงคหฎมิกายฎจ^๓ วตุคนเยเนว เวทิตพิโพ ฯ

๑๕ อปลายสทโท ปน กตุตจิ จตุรปลายสสุ วาจโก กตุตจิ
นิรยสเสว ททฎญเฐสิ วา ตินณเมว ฯ โส ทิ อปายิ ทตุคคตี วินิปาคิ
นิรยิ อูปนุนาคิ เอกถ นิรยสเสว วาจโก ททฎญเฐสิ วา ตินณเมว ฯ

^๑อ. ภา. /๑๕๖.

^๒ป. ส. ๒/๔๔.

^๓อ. ภา. /๑๕๖.

๕ อรุณ กาคู สมคโต นาม นตฺถิ ฯ เอวมยํ โลโก ตณฺหาชาเลน
 ปรีโยนฺทโร อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาตํ สํสาร์ นาคิวคฺคตํ ๑
 ตตฺถ อปายโยคิ นิริยตฺริจฺจนโยนิปิตฺติวิสยอสุรกายา ฯ สพฺเพปิ
 หิ เต วุฑฺฒิสงฺฆาตสฺส อายสฺส อภาวโต อปายาติ วุจฺจนฺติ ฯ
 ๕ ตถา ทุคฺขสฺส คตฺติภาวโต ทุคฺคตํ ๑ สุขสมฺมุสฺสโย วิเนปิตฺตคฺคา
 วินิปาโต ฯ อิตโร ปน

ชนฺชานํ ปฏิปาณิ จ ธาตุอายุตนาณ จ

อพฺโพจฺฉินฺนํ วคฺคตนาณา สํสาร์โรติ ปวฺจฺจติ ฯ

๑๐ ตํ สพฺพมฺปิ นาคิวคฺคตํ นาคิกฺกมตฺติ วุคฺคํ ๑ อธิวาปี จตุรปาเยวา-
 จโก อธิปเปโต ฯ กามญฺจ ปญฺจ โข สาร์ปคฺคต คตฺติโย กตมา
 ปญฺจ นิริโย ตฺริจฺจนโยนิ ปิตฺติวิสโย มนุสฺสา เทวาติ จ
 ปาณาตฺติปาโต ภิกฺขเว อาเสวโต ภาวโต พุคฺคโต นิริยสํวคฺคตฺนํโก
 ตฺริจฺจนสํวคฺคตฺนํโก ปิตฺติวิสยสํวคฺคตฺนํโกติ จ ปุณ จ ปรี ภิกฺขเว
 ตถาคโต จ โลเก อูปปนฺโน โหติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ เปา

๑๕ พุทฺโธ ภควา ฯ ฐมฺโม จ เทน เทสียติ โอบสฺมีโก ปรีนิพฺพานิโก
 สมฺโพธิคามิ สุกคปฺปเวทิตฺโต ฯ อญฺญจ ปุคฺคโล นิริยํ อูปปนฺโน
 โหติ ฯ อยํ ภิกฺขเว ปฐฺโม อภฺชโณ อสมฺมโย พุทฺธมฺจริยวาสาโย ฯ
 ปุณ จ ปรี ภิกฺขเว ฯ เปา อญฺญจ ปุคฺคโล ตฺริจฺจนโยนิยํ อูปปนฺ-
 โน โหติ อยํ ทูตฺติโย ฯ เปา อยํ จ ปุคฺคโล ปิตฺติวิสเย อูปปนฺโน

๒๐ โหติ ฯ อยํ คตฺติโย อสมฺมโย พุทฺธมฺจริยวาสาโย จ เอวมานินา
 นเยน เตสุ เตสุ สตฺเตสุ นิริยาทโย ตโยว อปายา วุคฺคา น
 อสุรกาโย ฯ โส ปน ปิตฺติวิสยคทณฺเณ คหิตฺติ เวทิตฺตํ ๑
 ตถา หิ ปฐฺมทฺถียสฺส เตสุ ปิตฺติวิสเยน ปกตฺติเปตา เจว อสุรกาโย
 จ คหิตา โหนฺติ ตคฺคิยสฺส เต ๑ เตเนว อสุรกาโย ว คหิตฺโต ฯ

สุขทุกข์ ๑ เสวยถาภิ มนุสสา เอกจุเจ จ เหวา เอกจุเจ
วินิปาติกา อิทิ จุจจติ ภิกขเว กมมํ กณฺหสุกฺกํ กณฺหสุกฺกวิปากนฺติ
อิมาย จตุกกงฺกุตฺตรปาธียา^๑ สเมติ ๑

๕ ตทญฺฐกถายญฺจ^๒ เสวยถาภิ มนุสสาติ อาทิสฺส ปน มนุสสานิ
๑๐ ทาว กาเลน สุขเวทนา อูปฺปชฺชติ กาเลน ทุกฺขเวทนา ๑ เอกจุเจ
จ เหวาติ เอตฺถ ปน กามาวจรเหวาท ญฺฐรพฺพา ๑ เตสญฺหิ มเห-
สฺสขตฺรา เทวตา ทิสฺสวา นิสินฺนาสนโต ญฺฐรานํ ปารุชฺชตฺราสงฺคสุส
โธคารณํ อญฺชลิปฺคคณฺหนนฺติ อาทินิ วเสน กาเลน ทุกฺขํ อูปฺปชฺชติ
๑๕ ทิพฺพสมฺปตฺติ อญฺจวนโต กาเลน สุขํ ๑ เอกจุเจ วินิปาติกาติ เอตฺถ
เวมานิกเปตา ญฺฐรพฺพา ๑ เต ทิ นิรุตฺตเมว เอกสฺมิ กาลे สุขํ
เอกสฺมิ กาลे ทุกฺขํ เวเทนฺติ ๑ นาคสุปฺพนฺตฺถอิธสฺสาทโย ปน มนุส-
สา วิย โวกิณฺณสุขทุกฺขา ว โหนฺติ ๑ กณฺหสุกฺกนฺติ มิสฺสกกมฺมํ ๑
ตตฺถ กณฺทํ นาม กาทัก ทสากุสฺสกกมฺมปถกมฺมํ ๑ สุกฺกํ นาม
ปถทฺรกํ ทส กุสฺสกกมฺมปถกมฺมํ ๑ กณฺหสุกฺกวิปากนฺติ สุขทุกฺขวิปากํ ๑
๑๕ มิสฺสกกมฺมํ ทิ กถฺวา อกุสฺเสน ติริจฺจนานโยนียิ มงฺคลทฺถติญฺฐรานาทิสฺส
อูปฺปนโน กุสฺเสน ปวตฺเต สุขํ เวทียติ ๑ กุสฺเสน ราชกุเลปิ
นิพฺพตฺโต อกุสฺเสน ปวตฺเต ทุกฺขํ เวทียตีตฺถยมตฺโต จุตฺโต ๑
วินิปาติกํ วิทยาติ วินิปาติกทฺทนามา อปฺเปสฺสกา เทวตา
ยถา ๑ มหานิทานสุตฺตาทิสฺส^๓ ทิ นานตฺตกาเย นานตฺตสญฺญิ สรฺูปิ

^๑อง. จตุกก. ๒๑/๓๑๕.
^๒ม. ปุ. ๒/๕๐๗.
^๓ที. มหา. ๑๐/๘๑.

หิตาย ลิกฺขเม สุตฺถิมมุตฺตโน
อปี มุญฺเจม ปิสาจโยนียาคี

๕ เอวํ ปุตฺตกํ สญฺญาเปตฺวา ตํ ทิวสํ โสตาปตฺติมลํ ปตฺตา ฯ
อตุตฺตรมาตา ปน ภควโต รมํ สุตฺวา ว โสตาปนฺนา ชาตาคี
วุตฺตํ ฯ

๑๐ สุขสมฺมุตฺตโย วินิปาโต เอเตสํ อตฺถิติ วินิปาทิกา ฯ
เตสุ สติปี เทวภาเว ทิพฺพสมฺปตฺติยา อภาวโต อปาเยสุ วิคโต
นตฺถิ วินิปาโต เอเตสนฺติ วา วินิปาทิกา ฯ เตนาท จคฺคอปายวินิ-
มุตฺตกาติ คญฺญิกิภา ฯ เตสํ มคฺคาธิคมโต ปฏฺฐาย ปุญฺญผลเมว
๑๕ อูปชฺชตฺติ อेतมฺปิ เทสนาวสาเน สุจฺฉิโลโม คสมฺมียะว ปเทเส สุจิต
เทสนานุสาเรน ญานํ เปเสตฺวา โสตาปตฺติมเล ปตฺติสุจิต ฯ โสตา-
ปนฺนา จ นาม น กิลิฏฺฐุตฺตภาเว ตํภูตฺตํ สห ผลปฏฺิลาเกนสฺส
สรฺเร สตปฺพิทสุจฺฉิโย สพฺพา ปตฺติกา ฯ โส ทิพฺพวรทุกฺคตฺตราสงฺโก
ทิพฺพเวฏฺฐนเวฏฺฐิตฺติ ทิพฺพภารณคณฺธมาลาธาวโร สุวณฺณวณฺโณ หุตฺวา
๑๕ ภูมฺมเทวตาปริหารํ ลภตฺติ จ สห ปฏฺิเวเชเนว เปสัจจํ สุจฺฉิโลโม
วिय สพฺพเสตกณฺทุกฺคจฺจุอาทิกาวํ ปหาย ทิพฺพสมฺปตฺติ ปฏฺิถมิ สทฺธิ ปุตฺ-
เตน ธีตา จสฺสา ยถา นาม โลเก มาตาปิตฺุหิ อิสฺสรียะ ลทฺเช
ปุตฺตานํปิ ตํ โหติ เอวํ มาตฺตฺวานุภาเวเนว สมฺปตฺติ ลภตฺติ ยกฺขสํมุตฺ-
ตวณฺณนาย^๑ สเมตฺติ ฯ

๒๐ เอวํ สุตฺเตสุ เปตาดุรสงฺฆาตสฺส อสุรกายสฺส เปเตหิ
สงฺคหนฺวเสเนว ตโย อปายา สรฺูปโต วุตฺตา น อสุรกายสฺส

^๑สา. ป. ๑/๓๖๕.

อภาวา ๑ กถาวตถุมหิปี อสุรกายสุส อตถิภาวํ ทสเสตฺวา ตสฺส
 ตสฺส เปเตหิ สงฺกหิตตฺตา วิสุํ ฉนฺนฺสคฺคิภาวมนิจฺจนฺเตน สกฺวาหิณา
 ๕ หญฺจิ กภาพฺกญฺชิกา อสุรา เปตํ สมนาวณฺณา สมนาวิจฺจนา สมน-
 โภคฺคา สมนาทรรวา สมนายุกา เปเตหิ สห อวาทวิวาทํ คจฺจนฺติ
 โน วต เรว วตฺตพฺเพ ฉ คตฺติโยติ คตฺติกาโย^๑ วุตฺตํ ๑ กสฺมา
 ปน สกฺวาหิ ฉ คตฺติโย น สมฺปฏฺิจฺจติ นนฺ จตฺตฺติ อปาเยหิ จ
 วิปฺปมฺมุตฺโตติ เอตฺถ อสุรกาโยปิ คตฺติโตติ ๑ สจฺจํ คตฺติโต น ปเนสา
 คติ กสฺมา ๑ วิสุํ อภาวโต ๑ อสุรกายสมฺมัญฺหิ กภาพฺกญฺชิกาสุรา
 ๑๐ เปตคฺคิยา สงฺกหิตฺตา ๑ เวปฺจิตฺติปริสา เทวคฺคิยา ๑ อสุรกาโยติ
 วิสุํ เอกา คติ นาม นตฺถิตฺติ ตญฺญํภา ๑ กภาพฺกญฺชิกาสุรา นาม
 คตา เปเตสุ สพฺพธาติ โลกทีปฺกสฺวาโร^๒ ๑ ยสฺมา ปนฺธิ อสุรกาโย
 วิสุํ เอกาปายภาเวน อิจฺฉีโต ตสฺมา อปายญฺมิ นโรโย ติริจฺจนฺโยนิ
 เปตวิสโย อสุรกาโยติ จตฺตฺพิธาติ หนฺนฺสพฺพา ๑

นโรยสฺสทาทํนํ ปนฺตฺโต ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตนเยเนว เวทิตฺตฺโพ ๑
 ๑๕ สุขสงฺขาโต อโย เอตฺถ นตฺถิตฺติ นโรโย ๑ นโรยิตฺตฺถเนนปิ นโรยติ
 อญฺญฺสาสนี^๓ ๑ นโรยิตฺตฺถเนน นโรยิตฺตฺถเนน จ นโรยติ มหาสํหนาท-
 สุตฺตวณฺณนา^๔ ๑ ยสฺส อฺปฺปชฺชติ ตํ พฺรหฺมนฺโต เอว อฺปฺปชฺชติ

^๑อ. กถา. ๓๗/๓๔๔.

^๒เกรียงศักดิ์ ไทยสุวรรณ, "โลกัปปทีปกसार ปริจเฉทที่ ๑ - ๒ : การ
 ตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชา
 ภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๗๗.

^๓อ. สอ. /๕๔๗.

^๔ป. ส. ๒/๔๔.

๕ เอตฺติ อโย สุขํ ๑ อโย คตฺถ นตฺถิ นโรโย ๑ ตโต เอว
 รมิตพฺพํ อสฺสาเทตพฺพํ คตฺถ นตฺถิ ทสฺเสนโต อาห นโรติอตุเถน
 นโรสสาทตฺถเณ จ นโรโยติ ตญฺญิกาท ๑ สงฺกิติสฺสคตฺถนฺนโรกาสุ
 วินยฺญิกายญฺจาปิ^๑ นโรยสทตฺถโต วุตฺโต ๑ อโย อญฺฐมลฺโล โส นโรค-
 ๕ โท อสฺมาติ นโรโย นินฺทิตฺโต รโย คมนเมตฺถาติ วา นโรโยติ
 ปาทาลวคฺคญฺญิกาท^๒ ๑

๑๐ อยโต สุขโต นโรคโตติ นโรโย ๑ ตีโร อญฺจิตาติ ตโรจ-
 ฉานาติ อภิธมฺมคตฺถสงฺกญฺญิกาท^๓ ๑ อุตฺถํ อญฺจนฺตฺวา ตโรยํ อญฺจิตาติ
 ตโรจฉานา ๑ ตโรจฉานา เยว โยนิ ตโรจฉานโยนินฺติ ญฺญานวิภังคญฺญานา^๔
 ๑ ตโรยํ อญฺจิตาติ ตโรจฉานา ๑ เกลํ โยนินฺติ ตโรจฉานโยนินฺติ มหา-
 สีนานาสคฺคญฺญานา^๕ ๑ ตโรยํ อญฺจิตาติ เทวมนุสฺสา วิย อุตฺถํ
 ตโรจฉานา ทิฆา อญฺจฺวา ตโรยํ ทิฆาติ อตฺถโตติ ตญฺญิกาท ๑ อญฺฐ-
 กถาจริเยน ปน โยนินฺติ ขนฺธโกญฺจฺราสสฺสปี การณฺสสปี ปสฺสวามคฺคสฺสปี
 ๑ จกฺสฺโส นาคโยนินฺติ โยนิ จกฺสฺโส สุปฺพนโยนินฺติ เอตฺถ ทิ
 ๑๕ ขนฺธโกญฺจฺราส โยนิ นาม ๑ โยนิ เหตุ สา ญฺมิ พิชฺฉลสฺส
 อธิคมายาติ เอตฺถ การณํ ๑ น จาหํ พฺราหฺมณํ พฺรุมิ โยนิชํ
 มคฺคิสฺสมภวนฺติ เอตฺถ ปสฺสวามคฺโค ๑ อธิ ปน โยนิชํ โยนิชํ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑สา. ที. ๘/๒๗๗.
^๒สุจิ /๕๖๘.
^๓อ. ภา./๑๕๖.
^๔สม. วิ. /๕๕๓.
^๕ป. ส. ๒/๘๘.

อหิเปโตติ เอวํ ปุพเพ โยนิสทสฺส อตฺตทฺชาโร วุฑฺโฒ ๗
 ตญฺหิํกายญฺจ ยวนฺติ ตาย สตุตฺตา อมิสฺสิตาปิ สมานชาติตาย
 มิสฺสิตา โหนฺตฺติ โยนิ ๗ สฺวา ปน อตฺถโต อณฺทานํ อุมฺปตฺตฺติ-
 ๕ ฐานวิสฺสุโร ชนฺชานํ ภาคฺโส ปวตฺตฺวิเสโสติ อาท ชนฺชโกฏฺฐาโส
 โยนิติ วุฑฺฒํ ๗ โยนิติ อณฺทชาหิํ อณฺทชาหิํ สหฺมึ ยาย มิสฺสิกา-
 โว โหติ สฺวา โยนิ ๗ ยวนฺติ เอตฺถ สตุตฺตา เอกชาติสฺมานา
 เย น อณฺณมณฺณมิสฺสิตา โหนฺตฺติ โยนิติ สหฺมณฺณินโย^๑ ๗

เปตตาย ปิตฺตฺติคฺคํ ๗ อีโต เปจฺจ คตฺตาโวติ อตฺถโต ๗
 ปิตฺตฺติเยว วิสโย ปิตฺตฺติวิสโยติ ญฺยานวิภงฺกควณฺณา^๒ ๗ เปจฺจจาติ ปุณ
 ๑๐ มริทฺวาติ วา อตฺถโตติ ตญฺหิํกา ๗ เปจฺจภาวํ ปตฺตฺตานํ วิสโยติ
 ปิตฺตฺติวิสโยติ มหาสีหนาทสฺส
 ปกฺกฺฐโต สุชโต อยนํ
 อปคโม เปจฺจภาโว ๗ คํ ปตฺตฺตานํ วิสโยติ เปตโยนิ เจว วทฺตฺติ
 ตญฺหิํกา ๗ ปกฺกฺฐเรณ สุชโต อิตา คตฺตาติ เปตา ๗ นิชฺชามตฺตฺเท-
 กาทิเกทานํ เปตํ วิสโย เปตฺตฺติวิสโย ๗ น สฺรณฺติ อิสฺสรีย-
 ๑๕ กิพฺพาทิหิ น ทิพฺพนฺตฺติ อสุรฺวา เปตาสฺสุรฺวาติ อภิขมฺมคฺคตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 เปตาสฺสุรฺสงฺฆาตํ อสุรํ กายो สฺมุโหติ อสุรฺกายนํ ๗ มหา-
 สีหนาทสฺส
 นิริยญฺจาหํ สารีปฺตฺตฺตาติ อาทิสฺสู นิริโยติ สหฺมึ

---

^๑ สฺฐิจิ /๓๔๑.
^๒ สฺม. วิ. /๕๕๓.
^๓ ป. สฺ. ๒/๔๔.
^๔ อ. ภา. /๑๕๖ - ๑๕๗.
^๕ ป. สฺ. ๒/๔๕.

โองกาแสน ขนฺธา ฯ ทิรฺจฺดานโยนิญฺจาติ อาทิสฺสุปิ เอเสว นโยติ
 วุฑฺฒํ ฯ ทิรฺจฺดานโยนิญฺจาติ อาทิสฺสุติ เอกฺต ทิรฺจฺดานโยนิ ฯ
 เปตฺวิสยคหณฺน ขนฺธานเมว คหณํ เตสํ ตาหิสฺสสฺส ปริจฺฉินฺนสฺส
 โองกาสฺสส อภาวโต ฯ ยตฺต วา เต อรญฺญสมุทฺทปฺพทปาทาทีเก
 ๕ นิพฺพทวาลํ วสนฺตี ตาหิสฺสสฺส ฐานสฺส วเสน โองกาโสปี คเหตุพฺโพติ
 ตญฺญิกฺกา ฯ อภิขมฺมตฺตสฺสคณฺฐิกาวินยฺญิกาสฺสปี^๑ อยเมวตฺโต วุฑฺฒโต ฯ

(นिरยเภทถา)

ยสฺมา ปเนตฺต ขนฺเชหิ สห อวิจฺจาติ โองกาโส นโยติ
 วุฑฺฒโต ตสฺมา เตสํ เกโท ทญฺญุพฺโพ ฯ สงฺกิริจฺจชาตกสมฺมิญฺหิตี^๒ พาราม-
 ๑๐ สิริญฺโญ เทเสนฺเตน โพรหิสฺสคฺเตน สงฺกิริจฺจอิสฺสีนา วุฑฺฒํ

สญฺชีโว กภาพฺสุตฺโต จ สงฺฆาโฏ เทว จ โรรฺวา
 อถาปโร มหาวีโร ตาปโน จ ปตาปโน
 อิจฺเจเต อญฺฐํ นิริยา อกฺขาตา ทฺุรฺตักฺกมา
 อากิลฺเณ ลุทฺทกมฺเมหิ ปจฺเจกา โสฬสฺสสทาติ ฯ

๑๕ ตฺุทฺทญฺญกถายญฺเจ^๓ เต ปน นิริเย หสฺเสนฺโต มหาสฺสโต
 ปฐมํ อิทฺธิมฺเลน ปฐวี ทฺุวิชา กถฺวา ปจฺฉา หสฺเสติ ฯ เตสํ
 วจนฺตฺโต ฯ นิริยปาเลหิ ปชฺลิตานิ นานาธุชานิ คเหตุวา ขมฺทา-
 ขมฺทิกํ ฉินฺนฉินฺนา เนรยิกสฺสคฺตา ปนฺปฺปนํ สญฺชีวันฺตี เอกฺถาติ

^๑อ. ภ. / ๑๕๖ - ๑๕๗, ส.า. ที. ๒/๓๐ - ๓๑.

^๒ญ. ข.า. ๒๘/๓๕ - ๔๐.

^๓ข.า. ก. ๔/๑๑๗.

๕   ทเว จ โรฎวาทิ ชาลโรฎโว ฎุมโรฎโว จาคิ ทเว ๖
 คตฎ ชาลโรฎโว กปะเปณ สฎฐิตาหิ รตฎโลหิตชลิตชาลาหิ ฎุณโณ ๗
 ฎุมโรฎโว ขารฎูเมณ ๗ เศฎฐ ชาลโรฎเว ปจจุนตานัน นวหิ
 ฎวมุเขหิ ชาลา ปวิสิตฎวา สรวิริ ทยุหนนติ ๗ ฎุมโรฎเว ปจจุนตานัน
 ๕   นวหิ ฎวมุเขหิ ขารฎูมา ปวิสิตฎวา ปิฎฎัน วิย สรวิริ เสเทนติ ๗
 อฎยตฎาปิ ปจจุนตา สตฎตา มหาวิริวิ วิรวนตติ ทเวปิ โรฎวาทิ
 รตฎตาหิ สงกิจจชาตกาวณณนา^๑ ๗ นตฎิ สขสส วิจปิ เสโสปิ
 เอกตฎาหิ อวิจิ ๗ นตฎิ วิจि สขเมตฎาหิ อวิจิติ ปาตาลวคคฎฎีกา^๒
 ๗ อคคิชาลาณัน สตตสส วา ทุขเวทนาย วา วิจิ อนตฎัน ฌิตุห
 ๑๐   เอกตฎ นตฎิติ อวิจิติ อฎฎฐสาสินี^๓ ๗ วิจิ นาม อนตฎัน รุจจติ ๗
 คตฎ จ อคคิชาลาณัน วา สตตตานัน วา ทุขสส วา อนตฎัน นตฎิ
 ตสฎมา โส อวิจิติ สงขัน กโต ๗ ตสส หิ อพณตฎัน อายาเมณ
 วิตฎาเรน จ โยชนสตํ โทหิ โลหจณทณัน เอเกกา จ ภูติหิ นว
 นว โยชนิกา โทหนติ ๗ ปรตฎณิมภิตฎิตโต ชาลา อฎฎฐิตา สัสมิพพมานา
 ๑๕   โยชนสตํ คนตฎวา ปจจณิมภิตฎิติ คเหตุวา ตัน วินิวิษุณิตฎวา ปรโต
 โยชนสตํ กจจติ ๗ เสสทิสาสู เอเสว นโย ๗ อิติ ชาลปริยนต-
 วเสน อายามวิตฎารโต อฎฎฐารสโยชนาธิกานิ คิมิ โยชนสตานิ
 โทหนติ ๗ ปริกเขเปณ ปน นวโยชนสตานิ จตฎปณณาส จ โยชนานิ ๗

---

^๑ชา. ก. ๘/๑๑๘.
^๒สุจิ /๒๔๘.
^๓อ. ส. /๕๔๗.

สมนฺตา ปน อุตฺสเทหิ สหฺมึ ทสโยชนสทฺสโส โทติ ฯ เอว
 ชาลำนํ นีรฺนฺตรตาย อวีจึ ฯ อพฺภนฺตเร ปน โยชนสฺติเก ฐาเน
 นาพียํ โภฏฺเฏทฺวา ปุริตฺติปฺปิฏฺฐํ วยิ สฺตฺตา นีรฺนฺตรา ฯ อิมฺสมิ
 ฐาเน สฺตฺโต อคฺติ อิมฺสมิ นคฺถิตฺติ น วคฺตพฺพํ ฯ กจฺจนฺตานํ
 ๕ ฐิตานํ นิสินฺนํ นีปฺนํ นํ ปจฺจมานํ อนฺโต นคฺติ ฯ กจฺจนฺตา
 ฐิตเ ว นิสินฺเน ว นีปฺเน ว น พาชนฺติ ฯ เอว สฺตฺตานํ
 นีรฺนฺตรตาย อวีจึ ฯ กายทฺวาเร ปน ฉ อูเปกฺขาสทฺทกานิ จิตฺตานิ
 อูปฺปชฺชนฺติ เอกํ ทฺกฺชสทฺทํ ฯ เอว สฺนฺเทปิ ยถา ชิวทฺทเค ฉ
 มชฺพิณฺฑุนิ ฐเปทฺวา เอกสมิ ทมฺพโลหพิณฺฑุทฺติ ฐปีเต อนฺทหนพลวตาย
 ๑๐ ทเวท ปญฺญาตฺติ อิตฺรานิ อพฺโพหาริกานิ โหนฺติ เอว อนฺทหนพลวตาย
 ทฺกฺชเมเวตฺถ นีรฺนฺตรํ อิตฺรานิ อพฺโพหาริกานีติ เอว ทฺกฺชสฺส นีรฺน-
 ตรตาย อวีจึติ เทวทฺตสฺตฺทวณฺณนาทโย^๑ ฯ ชาลำนํ วา ปน
 สฺตฺตานํ วา เถสํ สฺชสฺส วา อนฺตรํ นคฺติ ฯ มหนฺโต อวีจึติ
 มหาวีจึ ฯ ตตรฺ ทิ ปฺรคฺติมาทฺตีทิ ภัคฺตีทิ ชาลา อฏฺฐทิตฺวา ปจ-
 ๑๕ ฉิมภัคฺติอาทิสฺส ปฏฺิหฺญฺตฺติ ตา จ ภัคฺตีโย วินิวิชฺฉิตฺวา ปฺรโต โยชน-
 สฺสํ คณฺหาทฺติ ฯ เหฏฺฐา อฏฺฐทิตฺชาลา อูปริ ปฏฺิหฺญฺตฺติ อูปริ อฏฺฐทิตา
 เหฏฺฐา ปฏฺิหฺญฺตฺติ ฯ เอว ตาเวตฺถ ชาลำนํ วีจึ นาม นคฺติ ฯ
 ตสฺส ปน อนฺโต โยชนสทฺทฐานํ ชีวาลฺลปิฏฺฐสฺส ปุริตนาพิ วยิ
 สฺตฺเทหิ นีรฺนฺตรํ ปุริตํ ฯ จตฺุทฺติ อิริยาปเถทฺติ ปจฺจนฺตานํ สฺตฺตานํ
 ๒๐ ปมานํ นคฺติ น จ อญฺญมญฺญํ พาเชนฺติ สกฺกฺฐาเนเยว ปจฺจนฺติ ฯ
 เอวเมตฺถ สฺตฺตานํ วีจึ นาม นคฺติ ฯ ยถา จ ชิวทฺทเค

^๑ป. ส. ๓/๖๓๘ - ๖๓๙.

ฉมรุพินทุณี สดุดมสดุส คมพโลทพินทุโน อนุทหนพลวตาย อพโพหาริกานี
 โหนติ ตถา ตถถ อนุทหนพลวตาย เสสา ฉ อกุสลวิปากุเปกษา
 อพโพหาริกา โหนติ ทุกขเมว นีรนครี ปญญาติ ฯ เอวเมตถ
 ทุกขสฺส วิจิ นาม นตฺถิ ฯ สฺวายํ สห ภิกฺคิหิปี วิกขมฺภนโต
 ๕ อฏฺฐารสาชิกฺคิโยชนสฺสโก อวฏฺฐโต จตุปณฺณาสาชิกนวโยชนสฺสโก สห
 อุตฺสเทหิ หสโยชนสฺสโส โหติ ฯ เอวมสฺส มหนตฺตา เวหิตพฺพา ฯ
 นิจฺจเล สดฺเต คปฺปตฺติ ตาปโน ฯ อตีวีย ตาเปตฺติ ปตาปโน ฯ
 ตถถ ตาปนสฺมี ตาว สดฺเต ตาลกฺขนรปฺปมาเนสุ ชลิตอยสุเลสุ
 นิสฺสทาเปนฺติ ตโต เหฏฺฐา ปฺรวิ ชลติ สฺลฺล ชลติ สดฺโต ชลติ ฯ
 ๑๐ เอวํ โส นีรโย นิจฺจเล สดฺเต คปฺปติ ฯ อิกฺรสมฺมี ปน นีพฺพค-
 คสดฺเต ชลนฺเตหิ อวฺจเหหิ ปหริทฺวา ชลิตํ อยปพฺพตํ อารोเปนฺติ ฯ
 เตสํ ปพฺพคมตถเก ฐิตกาเล กมฺมปจฺจโย วาโต ปหริติ ฯ เต
 ตถถ สณฺฐาคํ อสโกโกนฺตา อุตฺธปฺปาหา อโฆสิรา ปตฺนติ ฯ อถ
 เหฏฺฐา อยปฺรวิโต ชลิตานิ อยสุลานิ อฏฺฐรหนฺติ ฯ เต ตานิ
 ๑๕ มตถเกเนว อาสาเทตฺวา เตสุ วินิวิทฺธสฺสิรา ชลนฺตา ปจฺจุนฺติ เอวเมส
 อตีวีย ตาเปตฺติ สงฺกิจฺจวณฺณนา^๑ ฯ ยมปน อวิจฺฉินฺยสฺส ปมาณํ ตํ
 สญฺชิวาหิณฺปี สดฺตณฺนํ ปมาณเมว ฯ วุตฺตญฺหิ สงฺกิจฺจชาตเก^๒
 จตุกฺกณฺณา จตุทวารา วิกตฺตา ภาคโส มิตา
 อโยปกาการปฺริยนฺตา อยสา ปฏฺิกฺขชิตา
 ๒๐ เตสํ อโยมยา ญฺมิ ชลิตเตชสายุตา
 สมฺนตา โยชนสฺสํ ญฺญา ติจฺจุนฺติ สพฺพหาติ ฯ

^๑ชา. ก. ๘/๑๑๘ - ๑๑๙.
^๒ช. ชา. ๒๘/๘๐.

๕ จตุกกณณาติ สพเพมิ จตุรสสมญุสสทิสสา ๖ วิภตฺตาคี
 จตุทวารวเสน วิภตฺตาคี ๗ ภาคโส มิตาคี ทวารวีนัน วเสน โกฎ-
 ฐาเส ฐเปตฺวา มิตา ๘ อยสา ปฏิภุชชิตาคี สพเพมิ นวโยชนิเกน
 อยกปลลเกน ปฏิภุจณฺนา ๙ มุฎา คิฏฐุนตฺติ สพเพมิ เอตฺตํ ฐานัน
 อนุวริตฺวา คิฏฐุนตฺติ ตทฺฐฐกฺกา^๑ ๖

๑๐ อพฺภนฺตรํ ปเนเตสํ วิตฺถารวา อายตานิ จ
 อพฺเพธาปิ จ อฏฺฐุนันํ สมานํ ปริมาณโต
 โยชนสทเมว จ ภวตฺติ วิชานินยา
 นวโยชนิกา ภิตฺติ มุฎลา อูปริปิ จ
 อโยกปลลํ เทฐฐาปิ อโยภูมิ จ คตฺตกา
 สมนฺตา อุตฺสเทเหว สหฺธี หสสฺหสฺสํ
 หสสฺหสฺสํ เยว โยชนานัน ภานฺติ เตติ

โลกทีปกสาโร^๒ ๖ สฎฺฐีกาสฺ วิณฺญฐฐกฺกาทีสุ ปน อวิจฺฉินฺรยสุ-
 เสว หสสฺหสฺสโยชนปฺปมาณัน หสฺสสิคฺคณฺติ ๖

๑๕ สญฺฐีโว กาทฺสุตฺโต จ สงฺฆาญฺจ ชาลโรรุโว
 ชุมโรรุโว อวิจฺ ฉาปโน จ ปตาปโนติ
 เอวํ กเมน สงฺกิจฺจชาตเก^๓ อาคตา อฏฺฐ มหานิรยา ๖ ตทฺฐฐ-

^๑ชา. ก. ๘/๑๒๐ - ๑๒๑.

^๒เกรียงศักดิ์ ไทยคุรุพันธ์, "โลกัปปทีปกสาร ปริเฉทที่ ๑ - ๒ : การ
 ตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์" หน้า ๗๘.

^๓พ. ชา. ๒๘/๓๘ - ๔๐.

กถายมปิ^๑ โพธิสตุโต ปน เอเต นีรเย ทสฺเสนโต ปฐมํ สญฺชีวํ
 ทสฺเสตฺวา ตตฺถ ปจฺจนเต เนรยิกสฺสเถ ทิสฺวา มหาชนสฺส มหา-
 ๕ กฺเข อฺปฺปนฺเน ทํปี อุนฺตรชาเปตฺวา มฺนํ ปฐวี ทฺวิชา กตฺวา
 กภาพสฺสทํ ทสฺเสสฺสี ๗ ตตฺถปี ปจฺจมาเน สฺสเถ ทิสฺวา มหาภเย
 อฺปฺปนฺเน ทํ อุนฺตรชาเปสฺสี เอวํ ปฏิปาฏิยา ทสฺเสสฺสีทึ วุตฺตํ ๗
 ปาตาลวคฺเค^๒ ปน

สญฺชีโว กภาพสฺสโต จ มหาโรรว โรรวา
 ปตาปโน อวีจิตฺติ สงฺฆาโฆ ตาปโน อิตฺติ

วุตฺตํ ๗

๑๐ สญฺชีโว กภาพสฺสโต จ สงฺฆาโฆ โรรวโ ทถา
 มหาโรรว ตาโป จ ปตาโป จ อวีจโยติ

ชินาลงฺการมฺภิกา ๗

สญฺชีโว กภาพสฺสโต จ สงฺฆาโฆ เทว จ โรรวา
 ตาปโน จ ปตาโป จ มหาวีจิ อถาปโร

๑๕ อิจฺเจเต อญฺฐ นีรยา มหาโฆรา ภยานกาติ

โลกทีปกสฺสโร^๓ ๗ ตตฺถ เหนฺฐโต อวีจินิรยํ ปริยนตํ กตฺวาติ

^๑ชา. ก. ๘/๑๒๐.

^๒อ. ป. /๘๘.

^๓เกรียงศักดิ์ ไทยกูรพันธ์, "โลกัปปทีปกสสาร ปริเฉทที่ ๑ - ๒ : การ
 ตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์" หน้า ๗๗.

วจนโต สัพพจณิมิ อวีจิติ บุชชตติ ๗ เหว่ สงฺกัจจชาตกาทีสุ^๑
 อญฺฐ มหานิรยา วุตฺตา ๗ เยเกจิ อริยธมฺมิ วิครหนฺตา จรฺนตา
 มุเมธา อุเปนฺติ โรรฺวํ โสวํ จิรํ รตฺตํ ทุกฺขํ อญฺจวนฺตํ อุตฺตสฺส
 อุตฺตวณฺณนายมฺปน^๒ โรรฺวนฺติ เทว โรรฺวา มุมโรรฺโว จ
 ๕ ชาลโรรฺโว จ ๗ มุมโรรฺโว วิสุํ โหติ ๗ ชาลโรรฺโว จาติ
 อวีจิมิรยสฺเสเวทํ นามํ ๗ ตตฺถ ทิ สุตฺตา อภฺคิมฺหิ ชาลนฺเต
 ปุณฺปนํ รวํ รวนฺติ ตสฺมา โส โรรฺโวติ จุจฺจตฺติ วุตฺตํ ๗ วิสุํ
 โหตฺติ อวีจิมหานิรยโต พหิ เหว่ โหตฺติ ตญฺญิกฺกา ๗ ตสฺมา ตพฺพ-
 วเสน อญฺฐ มหานิรยา สิญฺนฺติ ยถาวุตฺตปาลิอาทีหิ เจว สญฺชิวากาพ-
 ๑๐ สุตฺตสงฺฆาญฺจโรรฺวมหาโรรฺวตาปนปคาปนอวีจิติ อญฺฐ มหานิรยาติ อิมาย
 จ ญฺณววิงฺกญฺญิกาย อวีโรโห โหตฺติ ๗

มหานิรยญฺฐกํ ๗

๑๕ ปจฺเจกา โสพฺสุสฺสทาติ เอเตสํ นิชฺชานํ เอเกกฺสฺส จตฺตุสฺส
 ทฺวาเรสุ เอเกกฺสฺมี จตฺตาโร จตฺตาโร กตฺวา โสพฺส โสพฺส
 อุตฺตสนิรยาติ สพฺเพปิ สกํ อญฺฐวีสติ จ อุตฺตสนิรยา อญฺฐ จ
 มหานิรยาติ ฉตฺตีสนิรยสฺตนฺติ สงฺกัจจวณฺณา^๓ ๗ ปจฺเจกาติ เอกํ
 เอกํ นิรยํ ปติ ๗ โสพฺสุสฺสทาติ โสพฺส ขุทฺทกนิรยาติ ตญฺญิกฺกา ๗

^๑ข. ชา. ๒๔/๕๐.

^๒ข. ก. ๔/๑๑๔.

^๓ข. ก. ๔/๑๒๐.

มาตลี รัญโญ กถิ สุตฺวา นิรยาภิมุขิ รัถิ เปเสตฺวา
 ปรุหมิ กมฺมปจฺเจเนน อุตฺตมฺมูตฺติกํ เวทณิ ทสฺเสติ ฯ ตตฺถ นิรย-
 ปาลา ชลิตานิ อสฺสิตฺตีโตมรภินทิวาลมุกฺคราทีนึ อาวุชานิ คเหตฺวา
 เนรยิกสฺสตะเต ปทรนฺติ วิชฺฌนฺติ โปถเนติ เต ตํ ทุกฺขํ อสฺสหนฺตา
 ๕ เวทณิ ปตฺนติ ฯ สฺวา หิ ภินทิวาลปฺปมาณกณฺฎกาหิ เวทตฺลคฺคาหิ
 สญฺจนฺนา ฯ เต คตฺถ พหุณี วสฺสสทฺสฺสาณิ ปชฺชนฺเตสุ ชุรชฺชาราคิชิเนสุ
 เตสุ กณฺฎเกสุ ชนฺตชาชนฺตทิกา โทหนฺติ ฯ เตสํ เหฏฺฐา ตาลปฺปมาณานิ
 ชลิตอยสฺสุลาณิ ฯ เนรยิกสฺสคฺคา อทฺธานํ วิตฺตินาเมนฺตนา เวทตฺลคฺคาหิ
 ชลิตฺวา สฺวเสสุ ปตฺติกา วิหฺชสฺสรฺรา อวฺวนิคมฺจฺฉา วิย จิรั ปจฺจุนฺติ ฯ
 ๑๐ สฺวลานํปิ ปชฺชนฺติ เนรยิกสฺสคฺคาปิ ปชฺชนฺติ ฯ สฺวลานํ ปน เหฏฺฐา
 อุกกปฺปญฺเช ปชฺชิตานิ ชุรชฺชาราคิชิณานิ อຍໂປកຸຂຽປຕຸຕານີ ฯ เต
 สฺวเลหิ ชลิตฺวา อຍໂປກຸຂຽປຕຸຕະສຸ ปຕິຕຸວາ ຂຽເວໜີ ທຸກໜີ ອນຸກວນຕີ
 ຕ໌ໂຕ ຂາຽທເກສຸ ປຕນຕີ ອຸທັກ ສລຕີ ສຕຸຕາ ສລນຕີ ສູໂມ ອຸຸຸຽຫຕີ
 ອຸທກສສ ປນ ເຜຸຸຽ ນທິຕລີ ສຽຽຽຽຽຽຽຽ ສຽຽຽຽຽຽຽຽ ທ ເຕ ເຜຸຸຽ
 ๑๕ ມຸ ໂຂ ກິທິສນຕີ ອຸທເກ ນິມມຸຂຽຽຽຽຽຽຽຽ ສຽຽຽຽຽຽຽຽ ຂນໂທຽຽຽຽຽຽຽຽ
 ໂທນຕີ ທ ເຕ ຕໍ ມຫາທຸກໜີ ອຽຽຽຽຽຽຽຽ ອສກໂກນຕາ ມຫນຕໍ ເກຽວໍ
 ຽວນຕາ ຽຽຽຽຽຽຽຽ ກຫາຈີ ອນຸໂສຕໍ ຽຽຽຽຽຽຽຽ ກຫາຈີ ປຽຽຽຽຽຽຽຽ ທ ອເຕເຕ
 ຕິເຽ ຽຽຽຽຽຽຽ ນິຽຽຽຽຽຽຽ ອຸສຸສຕຕິໂຕມຽຽຽຽຽຽຽຽ ຽຽຽຽຽຽຽຽ ຽຽຽຽຽຽຽຽ ຽຽຽຽຽຽຽຽ
 ຕີ ທ ທຸກໜເວໜປຕຸຕາ ມຫາຽຽຽຽຽຽຽຽ ຽວນຕີ ທ ອຄ ເນ ປຽຽຽຽຽຽຽ
 ๒๐ ອຍຟລີເສຫີ ອຸທຽຽຽຽຽຽຽ ປຽຽຽຽຽຽຽ ຽຽຽຽຽຽຽຽຽ ນິປຽຽຽຽຽຽຽຽ ປຽຽຽຽຽຽຽຽ
 ມຸເຽ ຕຕຕໍ ອໂຍກຸທໍ ປກຽຽຽຽຽຽຽ ທ ສຸນຂນິຽຽຽຽ ປນ ກຽຽຽຽຽຽຽຽ
 ປິຕວເສນ ປຽຽຽຽຽຽຽ ມຫາຫຕຽຽຽຽຽຽຽ ສຸນຂາ ຽຽຽຽຽຽຽຽ ນິປຽຽຽຽຽຽຽຽ ນິປຽຽຽຽຽຽຽຽ
 ຽຽຽຽຽຽຽ ມິເຕ ຽຽຽຽຽຽຽ ອນຸພນຽຽຽຽຽຽຽ ປິນໂທກິມໍເສສຸ ທໍເສຕຸວາ ຕຽຽຽຽຽຽຽ ຕິຕາຽຽຽຽຽ

ปมาณ สรีร์ ชลิตอยปฐวีธิ ปาเตตวา มหารว รวนตานิ ทวีธิ
 ปุริมปาเทหิ อูร์ อุกกมิตวา อฏฐิเมว เสเสตวา มิสฺ สฤษฺเจตวา
 ขาหฺนติ ฯ ๑๐ มหฺนตา ฆฏฺสทกฏฺปมาณา โลหฺคฺชฺธา คิซฺฆา
 ๕ กลายคฺคสฺทิสฺเสหิ คฺชฺเทหิ อฏฐฺนี ฆินฺทิตวา อฏฐฺมีญฺชฺ ขาหฺนติ ฯ
 อติภยานกา โลหฺคฺชฺธา กากคฺฆา ทิฏฺฐฺทิจฺฐฺเร ขาหฺนติ ฯ สฺสฺโชตินิรเย
 ปน ปชฺลิตํ นวโยชนํ อยปฐวี อุกกนฺตา ปชฺลิตสรีรวา เนรยิกา
 นิรยปาเลหิ อญฺพนฺทิตวา ตาลปฺปมาณเหิ ปชฺลิตอยชนฺเชหิ ชงฺฆาสุ
 ปทฺริตฺวา ปติกา เตเหว ชนฺเชหิ โปถฺยมาณา จุณฺณวิจฺจณฺณํ กรียนฺติ ฯ
 ๑๐ อองฺการกาสุนิรเย ปน เนรยิกา วชฺ อปฺวิสนฺตีโย คาโว วีย สม-
 ปรีวาเรตฺวา นิรยปาเลหิ ชลิตาวุเชหิ โปถฺยมาณา ปตฺนฺติ ฯ ตตฺร
 จ เนสฺ ยาว กฏฺปฺปมาณา นิมฺกคฺคานํ มหฺตฺตีหิ อยปจฺฉิหิ อาทาย
 อฺปรี อองฺคาเร โอกิรฺนฺติ เต ปรีทฺทชฺคฺคตา โรหฺนฺติ ฯ มหาปฺพพ-
 ตปฺปมาณา กปฺเปน สณฺฐิตฺโลหฺรสปฺณฺณเา โลหฺกฺมฺภี ฯ ตตฺถ นิรยปาลา
 สฺตเต เตเหตฺวา อฺทฺชฺปาเท อชฺชฺสีเร กตฺวา ปกฺชฺปิปฺนฺติ เต มหฺนต-
 ๑๕ ทฺกฺชฺ อญฺกวนฺติ อปฺรา กปฺเปน สณฺฐิตฺโลหฺอฺทฺกฺกฺนฺณเา โลหฺกฺมฺภี ฯ
 ตตฺถ นิรยปาลา ชลิตอยโยคฺเตหิ กิวิ เวเรตฺวา ทิคาวุคฺปฺปมาณํ
 สรีร์ โอนาเมตฺวา ตํ กิวิ สมฺปรีวคฺคกํ จฺญฺจิตฺวา ชลิตอยพฺพเทหิ
 อาทาย เอกสฺมี ชลิตฺโลหฺรสปฺณฺณเา โลหฺกฺมฺภีนิรเย ปกฺชฺปิคฺวา หฺญฺฐ-
 คฺจฺจฺฐา โหฺนฺติ ฯ ตาย คิวาย จฺญฺจิตฺวาย อิตฺรา ปน สีสฺเสน สทฺธี
 ๒๐ คิวา อฺปฺปชฺชฺติเยว ฯ เอกสฺมี กิร ปเทเส ปทฺทคฺสฺลิลา รณฺณียา
 นฺทึ สนฺทฺติ ฯ เนรยิกา อคฺคิสนฺตฺวาปคฺคตา ปิปาสํ สนฺธาเรตุํ
 อสฺกโกนฺตา ชลิตฺโลหฺปฐวี มหฺนฺนตา ตํ นฺทึ โอคฺรนฺติ ฯ ตํ
 ชณฺญฺญฺเา ตีรานิ ปชฺลนฺติ ฯ ปานีโย จฺญฺสฺปลาสกาโว อปฺชฺชิตฺวา

I16009058

๕ ปชชลลิตี ๑ เต ปิปาส์ สุนธาเรตุ อสกุโกนุตา ตํ ชลิตํ ภูสปลาตํ
 ขาหนติ ๑ ตํ เศลํ สกลสรวิรี ฌาเปตฺวา อโฆภาเคน นิกฺขมตี ๑
 เต ทุกฺขํ อธิวาเสตุ อสกุโกนุตา พาหา ปคฺคยฺห กนฺทนตี ๑ อัย
 ๕ ภูสนที นาม นิริโย ๑ ตฺวนนิริเย ปน นิริยปลาตา อรฺญญฺเย จุฑฺทา
 มิตํ วิย ปริวาเรตฺวา อสุธาทีหิ นานาวุเชตี เทว ปสฺसानิ ตฺวนตี
 ๑ สรวิรี จ ฉินฺทาวฉิตฺทํ ปุราณฺปนฺณํ วิย ชายตี ๑ โอรพฺภิกาทินิริเย
 ปน นิริยปลาตา มหนฺเตหิ ชลิตอยโยตฺเตหิ คีวํ พนฺธิตฺวา อากพฺพิตฺวา
 อยปฺรวิยํ ปาเตตฺวา นานาวุเชตี โกฏฺฏฺเณตฺวา วิจฺรนตี ๑ อญฺญฺเย
 ปน ขณฺทาวขณฺทิกํ ฉินฺนา อญฺญฺเย ชลิตอยผลเกสุ รูปฺตมฺสํ วิย
 ๑๐ โปตฺถนินยา โกฏฺฏฺเณตฺวา ฆุณฺณฆุณฺณชกฺตา หุตฺวา สยฺนตี มุคฺตกรวิสฺปนฺณ-
 รหฺทนิริเย ปน เเนรยิกา ฉาตเกน ฌญฺฐา ชฺหํ สหิตฺตุํ อสกุโกนุตา
 ปกฺกฏฺฐิตํ ฐมายนฺตํ กปะเปน สณฺฐิตํ ปุราณมิหฺตํ ปิณฺทปิณฺทํ กตฺวา
 ขาหนติ ๑ อยโลหิตปฺพุพฺพ-
 ๑๕ ปิปาส์ สหิตฺตุํ อสกุโกนุตา อสุจี ฆุตี ทุคฺคณฺธิ ปุพฺพโลหิตํ ปิวฺนตี ๑
 ตํ เศลํ สกลสรวิรี ฌาเปตฺวา อโฆภาเคน นิกฺขมตี ๑ ญฺญกาวิริเย
 ปน นิริยปลาตา เเนรยิกานํ ตาลปะปมาณฺน ชลิตอยพลีเสน ชิวฺทํ
 วิชฺฉิตฺวา อากพฺพิตฺวา เต สตฺเต ชลิตโลหปฺรวิยํ อสภจมฺมํ วิย
 ปตฺถนิตฺวา อยสงฺกฺสเกน หนฺนตี ๑ เต ถเล ชิตฺตมจฺจนา วิย
 ๒๐ ฌนฺทีสุ ตญฺจ ทุกฺขํ สหิตฺตุํ อสกุโกนุตา ปรีเทวนฺตา มุเชน เขฬํ
 มุญฺจนตี ๑ อติจารินิตฺถนํ ปจฺจนนิริเย ปน พหฺกกา อิตฺถิโย สมฺปรี-
 ภินฺนคฺคตฺตา วิรูปา ฉินฺนสีสา คาโว วิย ปุพฺพโลหิตลิตฺกฺตา หุตฺวา
 นิจฺจํ ชลิตอยปฺรวิยํ กฏฺมิคฺคตํ ปวิสิตฺวา นิชนิตฺวา รูปฺตา วิย ฐิตา ๑
 ตทา ปุรคฺคณฺทิสาย ชลิตฺโต อยปฺพฺพโต สมฺภูฐหิตฺวา อสนี วิย วิรวน-
 ๒๕ โต อากนฺตฺวา สรวิรี สณฺหกรณฺธิยํ วิย ปีสฺนโต คจฺจนตี ๑ ตสฺมี

ออกุณิมิตฺวา คนฺตฺวา ปจฺฉิมปสฺเส ฐิตฺเต ปุณฺ คาสํ สรฺรํ ปาตุภวติ ฯ
 ตา ทุกฺขํ อธิวาทสํ อสฺสโกนฺตฺโย พาทา ปกฺคยฺห กนฺทนฺติ ฯ
 เสสฺสทิสาสฺส อญฺญสฺสทฺตฺสฺส เอเสว นโย ฯ เทว ปพฺพตา
 สมฺภูรฺยา อญฺญสฺสทฺตฺสฺส วิย ปิเสนฺติ โสทิตฺตํ ปกฺคสมฺมตฺตํ สนฺทติ กทาจิ
 ๕ ตโย กทาจิ จตฺตาวโร ปพฺพตา สมฺภูรฺยา สรฺรํ ปิเสนฺติ ฯ
 ขลิตฺตองฺคการปฺนโณ นรโก อตฺถิ เนรยิกา วรํ อปฺวิสนฺตฺโย คาวีโย
 วิย นิรยปาเลติ นานาธุชานิ คเหตุวาทา วิชฺฌนิยมาณา โปถนิยมาณา สทา
 ตํ นรกํ อูปคจฺฉนฺติ ฯ อตฺเต เต นิรยปาเล อุตฺตํปาเท คเหตุวาทา
 ตตฺถ ชิปฺนฺติ ฯ มิจฺฉนาทิจฺฉนฺตฺกานํ ปจฺฉนฺนिरเย ปน อเนกา กมฺมกฺรณา
 ๑๐ สนฺติ เขตฺถ อิทํ อตฺถิ อิทํ นตฺถิตฺติ น วตฺตพฺพํ ฯ เต อเนกกมฺม-
 กฺรณมฺลลํ ทุกฺขํ อญฺญวณฺตฺติ นมิจฺฉาทกฺวณฺณนายนโย^๑ ฯ

นมิจฺฉาทกฺสมี^๒ ติ เวตรณินฺที สุนชนิรโย สํชิตฺตินิรโย
 อองฺคการกาสุนิรโย เทว โสทกมฺมํโย อุตฺตนฺที สุนชนิรโย โอรพฺภิกาทิ-
 นิรโย เทว รหฺทนิรยา อญฺญการีนิรโย อติจาวินิตฺถินิรโย ขลิตฺตองฺคการ-
 ๑๕ ปฺนณนรโก มิจฺฉนาทิจฺฉนฺตฺกานิรโย จาติ ปณฺณรส อุตฺตสนฺทนิรยา วุตฺตทา ฯ
 เต สญฺชิวสฺส ปรีวาราทิ ทญฺฐพฺพา ฯ วุตฺตญฺญุหิ โลกทีปฺกสาเร^๓

^๑ชา. ก. ๕/๑๗๘ - ๑๘๘.

^๒พ. ชา. ๕๘/๑๘๘.

^๓เกียรียงศักดิ์ ไทยคุรุพันธ์, "โลกกัมป์ที่ปัสสาร ปริเฉทที่ ๑ - ๒ : การ
 ตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์" หน้า ๗๕.

มาตลีเทวปุตเคน เนมิรญโญ จ หสฺสตี
ปพพตา นีรยญจาตี สญฺชิวสฺส สมิปกนฺตี ฯ

๕ สงฺกัจจชาตเก^๑ ปน ปิตีฆาตกปจฺจนโลหกฺมฺภี มาตลีฆาตกาณํ
วาเลตี เวเรฺฐควา อยยนฺเตน ปีนฺนนิรโย ชุรชารนิรโย เวตรณินฺที
จาตี เทว คพฺภปาคนนิรยา ตสฺสา เวตรณียํ สมิปโก โภฏีสิมฺพลี-
นิรโย สญฺฐึโยชนิกา ชลิตคฺคฺมฺพโลทรสฺสฺสณฺณา โลหกฺมฺภี จาตี เทว
๑๐ ปฺรทาริกอติจารินีรยา สามีกาถินํ อุกโกสกปรีภาสกิตฺถินิรโย โอรพ-
ภิกาทิปจฺจนญฺฐาเน เวตรณินฺทีสงฺขาโต ชารนฺทีนิรโย ญฺญกาเรนิรโย
มิกคฺคฺททาทินิรโย จาตี หสฺ อุตฺสทนิรยา ฯ ตตฺถ อาทีโต ฉ
กาพฺสฺสคฺคฺมฺหานิรยสฺसानนฺตรํ วุตฺตคฺคฺตา ตสฺส ปรีวารวาทิ ญฺญฐฺพพา ฯ
สฺสคฺคฺโม ปน ยสฺมา सा ตตฺถ พฺพูนี วสฺสสทสฺसानิ ปจฺจิจฺวา ฆฺน
ตาปนมหานิรเย ปจฺจติ ตสฺมา ตาปนสมิปโกตี ญฺญฐฺพโพ ฯ อนฺเต
คโย ปน อญฺฐนฺนํ มหานิรยานมญฺญตฺรสมิปกาตี วุตฺตํ ฯ

๑๕ ชินาลงฺการฎีกายนฺตุ เนมิฆาตเก วุตฺเตหิ ปณฺณรสนฺธิ สทฺธิ
โภฏีสิมฺพลินิรโย สญฺชิวสฺส ปรีวารภาเวเน วุตฺโต ฯ ตตฺถ หิ สพฺพ-
ปรี สญฺชิวนิรยํ ปรีวารเวตฺวา สฺฐิตานิ อุตฺสทนิรยานิ เวทิตพฺพานิ ฯ
สญฺชิวนิรยสฺส หิ เอกเมกสฺมี ปสฺเส จตฺตาโร จตฺตาโรตี โสพฺส
อุตฺสทนิรยา โหนฺติ ฯ เถสุ ปฺรหมํ กมฺมปจฺจยจฺจุตฺตนา สมฺภูตฺติ เวตรณิ
นาม นีรยนฺติ อาทินา นเยน จุทฺทสนิรเย หสฺเสตฺวา ปณฺณรสมํ
๒๐ โภฏีสิมฺพลินํ นาม อุตฺสทนิรยํ ตตฺถ เอกเมกํ สิมฺพลีรุกฺขํ โยชนปฺป-
มาณํ อโยมยํ โสพฺสสงฺกฺคฺลิกญฺญกํ นีรยคฺคินา ชลนฺตํ ติจฺฐติ ตสมิ

^๑พ. ขา ๒๘/๘๓ - ๘๕.

มิจฺฉาจาริกา อิตฺถิปุริสา อุมฺปชฺชุนฺตี ยทา อิตฺถิ รุกฺขคฺเค โหติ
 ททา ปรีโส รุกฺขมฺมุเล โหติ นิริยปาสา ชลิตานิ อสฺสคฺคฺตีทมฺราทีนิ
 คเหตฺวา อุกฺกชิปิตฺวา วิรุณฺณตา ทว ภริยาย สนฺตีกิ ยาทิตี อุกฺก
 ๕ อโรเปเนติ ตสฺส อโรหนกาเล กณฺณกานิ เหฏฺฐา มุขานิ โหนฺติ
 โส กณฺณเกหิ ฆาลิตฺตฺวโค นิริยปาเลหิ โภกฺกณฺณิยาโม อโรหติ ฯ
 ตถา อิตฺถิมฺปิ โภกฺกณฺณตา อโรเปเนติ ปุณฺ เต มาเรตฺวา อโร-
 เปเนติปิ อโรเปเนติปิ ฯ โสพสมฺ มิจฺฉาตฺถิภูมิกานํ ปจฺจนนิริยุนฺตี รุกฺคํ ฯ

สงฺกิจฺจชาตควณฺณนายนฺตุ^๑ ยตฺต ปรรหริกา อติจารินิโย
 จ ปจฺจนฺติ โส โภกฺกณฺณิมฺพลี นาม นิริโย เวตรณฺณิยา กิร ทฺวีสุ
 ๑๐ คีเรสุ ตาลํ สิมฺพลินํ สาชา โอดมฺพุนฺตี ฯ เต ปชฺลิตสรีรา สคฺคา
 นานาวิเชหิ อารุเชหิ โภกฺกณฺณิยาโม เอเต สิมฺพลินิริเย อภิริทิตฺวา
 พฺพูนิ วสฺสสทฺสสานิ รุกฺขวิฏฺเฐสุ ลคฺคา ฌายิตฺวา ปุณฺปิ นิริยปาเลหิ
 อารุเชหิ วิหตา ปรีวคฺคิตฺวา อชฺชิสฺสกา หุตฺวา ปตฺนติ ฯ เตสํ
 คโต ปตฺนกาเล เหฏฺฐา อยปรวิโต สุลาณิ อฏฺฐทิตฺวา เตสํ
 ๑๕ มตฺตกํ สมฺปฏฺิจฺจนฺติ ฯ ตานิ เตสํ อโรมคฺเคน นิกฺขมนฺติ ฯ เต
 เอวํ สุเลสุ วิทฺธาปิ คตฺต สยฺนตาปิ นิตฺถํ อลฺภนฺตา ลคฺคณฺตีตี
 อยมคฺโค รุกฺคโต ฯ ยถา สญฺชิวสฺส ปรีวารว โสพส เอวํ เสสมหา-
 นิริยานนฺตีติ อฏฺฐวิสาทิกสทฺตฺตฺสทฺนิริยา ฯ

เทวทูตฺตฺตฺเต^๒ ปน โส ภิกฺขเว สมฺปิโย ยํ กทาจิ
 ๒๐ กรทฺหิจิ ทิสฺส อทฺทฺโน อจฺเจเนน ตสฺส มหานิริยสฺส ปุริมํ ทวาริ

^๑ชา. ก. ๘/๑๒๕ - ๑๒๖.
^๒ม. อป. ๑๔/๓๔๓ - ๓๔๕.

๕ อปาริยตี ๗เปา โส เตน ทวาเรน นิกขมตี ๗ คสฺส
 โข ปน ภิกขเว มหานิรยสฺส สมณนฺตฺราสทิตเมว มหนฺโต คุณฺนิริโย
 โส ตถฺถ ปตฺติ ๗ คสฺมี โข ปน ภิกขเว คุณฺนิริเย สฺสูจิมฺหา
 ปาณา ฉวี ฉินฺทฺนตี ฉวี เจตฺวา จมฺมํ ฉินฺทฺนตี จมฺมํ เจตฺวา
 มํสํ ฉินฺทฺนตี มํสํ เจตฺวา นฺหารุํ ฉินฺทฺนตี นฺหารุํ เจตฺวา อฏฺฐี
 ฉินฺทฺนตี อฏฺฐี เจตฺวา อฏฺฐีมิกฺขุํ ชาทฺนตี โส ตถฺถ พุทฺธา ติปฺปา
 ขฺรา กฏฺกา เวทนา เวเทติ น จ ตาว กาลํ กโรตี ยาว น ตํ
 ปาปกมฺมํ พฺยนฺตี โหตี ๗ คสฺส โข ปน ภิกขเว คุณฺนิริยสฺส สมณ-
 ๑๐ ตฺราสทิตเมว มหนฺโต กุกฺกพฺนิริโย โส ตถฺถ ปตฺติ โส ตถฺถ พุทฺธา
 ๗เปา พฺยนฺตี โหตี ๗ คสฺส โข ปน ภิกขเว กุกฺกพฺนิริยสฺส
 สมณนฺตฺราสทิตเมว มหนฺตํ สิมฺพลีวนํ อุตฺถํ โยชนสมฺมุคฺคํ โสฬสจฺจุล-
 กณฺณกํ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชติตํ สขฺโขติฏฺฏํ ๗ ตํ ตถฺถ อโรเปนฺตปิ
 อโรเปนฺตปิ โส ตถฺถ พุทฺธา ๗เปา พฺยนฺตี โหตี ๗ คสฺส
 โข ปน ภิกขเว สิมฺพลีวนสฺส สมณนฺตฺราสทิตเมว มหนฺตํ อสิปฺตฺควนํ
 ๑๕ โส ตถฺถ ปวิสตี คสฺส วาเทริตานี ปตฺตานี ปตฺตานี หตฺถํปี ฉินฺทฺนตี
 ปาหํปี ฉินฺทฺนตี หตฺถปาหํปี ฉินฺทฺนตี กณฺณํปี ฉินฺทฺนตี นาสํปี ฉินฺทฺนตี
 กณฺณนําสํปี ฉินฺทฺนตี โส ตถฺถ พุทฺธา ๗เปา พฺยนฺตี โหตี ๗
 คสฺส โข ปน ภิกขเว อสิปฺตฺควนสฺส สมณนฺตฺราสทิตเมว มหตี
 ๒๐ ขาโรทกานที โส ตถฺถ ปตฺติ โส ตถฺถ อนุโสคํปี รุญฺหตี ปฏฺฐิสํคํปี
 รุญฺหตี อนุโสคปฏฺฐิสํคํปี รุญฺหตี โส ตถฺถ พุทฺธา ติปฺปา ๗เปา
 ปาปกมฺมํ พฺยนฺตี โหตีติ รุญฺหตี ๗

ตทฺฐฐฺกถายญฺจ^๑ มหนฺโตติ โยชนสตีโก ๗ โส ตถฺถ

^๑ป. ส. ๓/๖๓๘ - ๖๔๐.

ปตคีติ เอโก ปาโท มหานิรเย โหติ เอโก ตฺวนิรเย ปตคี ๗
 สฺวจิมฺขาคี สฺวจิตฺทิสฺมุขา ๗ เต หตฺถลิกีวสฺมปฺปมาณา เอกโทณิกนาวปฺปมาณา
 จ โหนฺติ ๗ กุกฺกพฺนิรโยติ โยชนสฺตปฺปมาโณ ว อนฺโต ญฺญาคารมตฺต-
 ๕ วิตฺตจฺฉิตฺตองฺคฺการปฺปมาโณ อาทิตฺตจฺฉนาริกนิรโย ยตฺถ ปตฺติกา กุกฺกพฺราสีมฺหิ
 ชิตฺตทานิ สาสปฺสทฺทิตฺตผลาทินิ วีย เหนฺฐิมฺตลเมว คณฺหนฺติ ๗ อาโร-
 เปนฺตคีติ อยทฺตฺเทหิ โปเถนฺตคา อาโรเปนฺติ เคสฺสฺ อาโรหณกาเล เต
 กณฺฎกา อโชนฺมุขา โหนฺติ โอรหณกาเล จุทฺตฺมุขา ๗ วาเทริตานีติ
 กมฺมเมยฺเน วาเคน วิชิตฺตานิ ๗ หตฺถปฺปิ ฉินฺทนฺตคีติ ผลเก มํสฺสฺ วีย
 โภกฺกฺกฺยมาณา ฉินฺทนฺติ ๗ สเจ จฺจ
 ๑๐ หิตฺวา ปรีกฺขิปปตี เหนฺฐฺธา จ ชุรชารว สฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺม
 เวตรณิ นาม ตมฺพโลหนฺที ๗ ตตฺถ อโยมยา ชุรวาลิกา โปกฺขรปฺต-
 ตานิ เหนฺฐฺธา จ ชุรชารว อฺโภสุ ตีเรสุ เวตฺตลตา จ กุสฺตฺติณานิ
 จ ๗ โส ตตฺถ ทฺกฺขา ติปฺปา ชรตี โส ตตฺถ จุทฺตฺตฺจ อโช
 จ วุยฺหมาโน โปกฺขรปฺตเตสุ ฉินฺชตี ลิงฺฆาฏกสฺสณฺฐานาย ชุรวาลิกาย
 ๑๕ กณฺฎเกหิ วิชฺฌมฺยตี ชุรชารวหิ ฉาลิยตี อฺภโต ตีเรสุ กุสฺตฺติณฺเห
 วิเลชฺยตี เวตฺตลตฺทหิ อากทฺชฌมฺยตี ติกฺขสฺสคฺคีหิ ฉาลิยตีติ วุตฺตํ ๗
 อิติ ตตฺถ อวิจฺฉินฺนิรยฺยานนฺตโร ตฺวนิรโย ตทฺนนฺตโร กุกฺกพฺ-
 นิรโย ตทฺนนฺตโร สิมฺพลินฺนํ ตทฺนนฺตโร อสิปฺตฺตวณฺนํ ตทฺนนฺตโร ชารุทกา
 เวตรณินฺนํ อวิจฺฉินฺนิรยฺยสฺส นฺริมฺทฺวาเร ปญฺจ จุสฺสทฺนนิรยา วุตฺตา ๗
 ๒๐ เสสทฺวาเรสุปิ เอเสว นโย ๗ อิติ อวิจฺฉินฺนิรยฺยสฺส วิสตี จุสฺสทฺนนิรยา
 ปรีวารว ตถา เสสมฺหานิรยฺยานนฺปีติ สฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺม
 ทฺกฺขรพฺพา ๗ ยมฺปน ญฺญาณวิงฺคฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ทฺวารานิ เอเกกฺสฺมี ทฺวาเร จตฺตาโร จตฺตาโร ตฺวนิรยฺยาทโยติ

เอว โสฬส อุตฺสหนิรเย วณฺณยนฺตีติ วุฑฺฒํ ฯ ตํ ชาโรทกเวตรณิยา
อคทวเสณ วุฑฺฒนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ กสฺสา หิ อคทิตาย โสฬส โหนฺติ
คทิตาย อู วีสตีติ ฯ

๕ ชินาลงการฎีกายมฺปิ หิ น เอกตกาเยว อุตฺสหนิรยา
อญฺเอยฺปิ ตตฺถ ความกฺเขกฺคา วีย พหุอุตฺสหนิรยาติ เวทิตฺพพาติ เถลฺล
อฏฺฐคฺคณิตโสฬสฺหิ อคิเรกตา วุฑฺฒา ฯ โลกํปฺปิกสาเรปฺ*

๑๐ อุนนिरยนาโม จ อุกุกุโพ โภภิสิมฺพลี
อสิปฺตควนญฺจาปิ ตถา ชาโรทกา นหิ
ชฺรสญฺจิตมคฺโค จ โลหฏฺฐมฺภี ปุณาปฺรา
วาลเวฏฺฐมฺหายนฺโต อญฺเอยฺปิ นรกา พหุติ

๑๕ วุฑฺฒํ ฯ สุตฺตนิปาเต สํกิตฺโกกาถิกสฺสุตฺเต ปน ปุพฺพโลหิตมฺภิสฺสา
โลหมยา ฏฺฐมฺภี ปุพฺพาวสโถ อสิปฺตควนํ คินฺหารชฺรชารว เวตรณิตี
จตุตาโร นิรยา วุฑฺฒา ฯ ทฏฺฐกฺกถายญฺจ โลหมยาติ อญฺ ปน
โลหฏฺฐมฺภี ปฐฺวีปริยนฺติกา จตฺตุนฺตาทิกานิ เทว โยชนสสทสฺสานิ
๒๐ คมฺภีรา สมคิตฺติกตตฺตโลหฺรสา โหติ ฯ ปุพฺพาวสโถติ ปุพฺพานํ อวาวา-
โส ฯ อญฺมฺปิ โลหฏฺฐมฺภีเยว ยา เทวทูเต อุนนिरยาติ วุฑฺฒา ฯ
ตตฺถ ปตฺติคานํ สฺสจิมฺชว ปาณา นวอาทินิ ฉินฺทิตฺวา อฏฺฐริมิญฺจํ ชาทฺนฺติ ฯ
อสิปฺตควนํ เทวทูเต วุฑฺฒเมว ฯ คญฺหิ ทูโรโต รมณิยมฺพวนํ วีย
หิสฺสตี ฯ อเตตฺถ โลเกน เนรยิกา ปวิสฺนฺติ ฯ ตโต เนลฺล
๒๕ วาเทริตานิ ปตฺตทานิ ปตฺติตฺวา อญฺคมฺจฺกานิ ฉินฺทนฺติ ฯ ตตฺถ เวเคน

* เกรียงศักดิ์ ไทพรวรรณ, "โลกัปปทีปิกสาร ปริเฉทที่ ๑ - ๒ : การ
ตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์" หน้า ๘๐.

๕ ชาวิทฺวา ปตฺตานํ นรยปาลา ชิวํหํ พฺลิสเน นิกฺกทฺพิตฺวา ยถา
 มนุสฺสา อลฺลจมฺมํ ภูมิมํ ปทฺตวิทฺวา ชีเลหิ อาโกฏฺเฏนฺติ เอวํ
 อาโกฏฺเฏตฺวา ฌรุตฺติ ฌาเลตฺวา ฌาเลตฺวา เอกเมกํ โภถิ
 ฉินฺทนฺตา วิทฺนนฺติ ฉินฺนา ฉินฺนา โภถิ ปุณฺปุณํ สมฺภูตฺตา อิทํ
 ๑๐ เหวทฺเต อวฺตฺตกมฺมกรณํ ๑ คินฺหารชฺรชฺราราคิ คิกฺขชฺรชฺรวตี ๑
 ทสฺสา กิร นทฺยา อุตฺตมโธ อภยตีเรสุ จ คินฺหารชฺร ปฏฺิปาฏฺิยา
 ฐปิตา วิย คิกฺขุตฺติ ๑ เตน คินฺหารชฺรชฺราราคิ วุจฺจติ ๑ เวตรณฺตี
 เหวทฺเต มหตี ชาโรทกา นทฺตี วุตฺตา ๑ สา กิร คงฺกา วิย
 อุตฺตกริตา ทิสฺสตี ๑ อเลตฺถ นฺหายิสฺสามาติ เนรยิกา ปตฺนตีติ
 ๑๐ อยมตฺโต วุตฺโต ๑ ตถา สุตฺตนิปาเต พฺรหฺมสํยุตฺเต ทสฺงคฺคฺตเรตี
 คีสุ ๑

๑๕ สงฺคิตโกกาทิกสุตฺเต^๑ ปน เสยฺยดาปํ ภิกฺขุ วิสฺติ ชาริโก
 โกสฺสโก ทิลวาโท กโต ปุริโส วสฺสสทฺสทสฺสจฺเจน เอกเมกํ คิลํ
 อุตฺตเรยฺย ชิปฺปตฺโร โส โข ภิกฺขุ วิสฺติ ชาริโก โกสฺสโก ทิลวาโท
 อิมินา อูปกฺกเมนํ ปริกฺขมํ ปรียาทานํ กจฺเจยฺย น เหวว เอโก
 อพฺพุโท นริโย ๑ เสยฺยดาปํ ภิกฺขุ วิสฺติ อพฺพุทา นริยา เอวเมโก
 นริพฺพุโท นริโย อพฺโพ อฏฺโฏ อหโธ กุมฺโธ โสคนฺธิโก อูปฺปโล
 ปุณฺทริโก ปทุโม เสยฺยดาปํ ภิกฺขุ วิสฺติ ปุณฺทริกา นริยา เอวเมโก
 ปทุมนริโยติ เอวํ อพฺพุทาทยิ ทสฺ นริยา วุตฺตา ๑

๒๐ ทสฺงคฺคฺตรวณฺณาย^๒ วิสฺติชาริโกติ มาคฺชิเกน ปตฺเถน
 จตฺตาวโร ปตฺตา โกสฺสรฏฺฐเฐ เอโก ปตฺโถ โหตี เตน ปตฺเถน

^๑ช. ส. ๒๕/๔๖๐ - ๔๖๑.
^๒ม. ป. ๓/๔๑๖.

- จตุคารโรวะ ปตถา อาพหุทัง จตุคาริ อาพหุทานิ โทณัง จตุโร โทณา
 มานิกา จตุมานิกา ขาริ ตาย ขาริยา วิสตีขาริโก วาโห ๑
 ทิลวาโทติ มาคชิกานัง สุขุมติลานัง ทิลสกกั ๑ อพพุโท นิรโยติ
 ๕ อพพุโท นาม ปาฏิเยกโก^๑ นิรโย นคฺติ ๑ อวิจิมฺหิเยว ปน
 อพพุทคณนาย ปจฺจิตฺตพฺพฐานสฺเสตัง นามัง ๑ นิรพพุทาทีสุปี เอเสว
 นโย ๑ วสฺสคณนายิ ปเนตถ เอวံ เวทิตพฺพา ๑ ยถเว ทิ สํ
 สคฺสทสฺसानิ โภถิ โทติ เอวံ สํ สคฺสทสฺสโกถิโย ปโกถิ นาม
 โทติ ๑ สํ สคฺสทสฺสปโกถิโย โภถิปปโกถิ นาม ๑ สํ สคฺสทสฺส-
 โภถิปปโกถิโย นคฺติ ๑ สํ สคฺสทสฺสนคฺตานิ นินฺนคฺติ ๑ สํ
 ๑๐ สคฺสทสฺสนินฺนคฺตานิ เอกํ อพพุทัง ๑ คโต วิสตีคฺคณัง นิรพพุทัง ๑ เอส
 นโย สพฺพตฺถาติ วุคฺติ ๑ ตถา พุรฺหมสฺสยฺยคฺตวณฺณนายัง ๑^๒

- สุคฺตนิปาตวณฺณนายนคฺติ^๓ วิสตี ขาริโกติ มาคชิกเณ
 ๑เปา ตาย ขาริยา วิสตีขาริโก ๑ ทิลวาโทติ ทิลสกกั ๑ อพ-
 พุโท นิรโยติ อพพุโท นาม โภถิ ปจฺเจกนิรโย นคฺติ อวิจิมฺหิเยว
 ๑๕ อพพุทคณนาย ปจฺจโนกาโส ปน อพพุโท นิรโยติ วุคฺโต ๑ เอส นโย
 นิรพพุทาทีสุ ๑ ตถถ วสฺสคณนายิ เอวံ เวทิตพฺพา ๑เปา
 คโต วิสตีคฺคณัง นิรพพุทัง ๑ เอส นโย สพฺพตฺถา ๑ เกจิ ปน ตถถ

^๑ม. ปุ. ๓/๔๑๖. ไชวา จาฏิ เอโก.

^๒สา. ป. ๑/๒๕๕ - ๒๕๖.

^๓ป. โส. ๒/๓๕๔ - ๓๕๕.

๕

 ตฤถ ประเทวนานคฺเตนปี กมฺมกรณนานคฺเตนปี อิมานี นามานี ลหฺธา-

 นีติ วทนฺติ ๑ อปรเ สีนรกา เอเตติ วุฑฺฒํ ๑ เกจิ ปน

 ตฤถ ตฤถ ประเทวนานคฺเตนปี ๑เชา สีนรกา เอเตติ

 หสฺงคฺคฺตฺรฎฺฎีกา ๑ ตฤถ มุพฺพโลหิตมฺิสฺสา โลหฺกมฺภีอาทโย จตฺตารโ

 อุตฺสฺทหฺนฺริยนฺโตคฺคา ว ๑ อพฺพทาทย ปน หส มหาอวีจฺนฺริยนฺโตคฺคา-

 เยวาทิ ทฎฺฐพฺพา ๑

๑๐

 ๑๕

 ทเวตาสํมฺคฺเต^๑ อตฺถิกมฺม โส เวตรณฺิมสฺส ทิพฺพานิ

 ฐานานิ อูเปติ มจฺโจติ เอตฺสฺส อตฺถวณฺณนายมฺปน^๒ เวตรณฺินฺติ

 เทสนาสีสมคฺตเมตฺม ยมฺสฺส ปน เวตรณฺิมปี สญฺชิวากาฬสฺสคฺคาทโยปี เอกคฺ-

 ตีสมหานฺริเย สพฺพโส อตฺถิกมฺิตฺวาติ วุฑฺฒํ ๑ ตฎฺฎีกายญฺจ ยมฺสฺส

 อาณาวตฺตฺติฎฺฐานํ อิตเรปี นฺริเย อตฺถิกมฺม เต ปน อพฺพทาทีนํ

 วเสน อวีจํ หสฺธา กตฺวา ททวเสสมหานฺริเย ๑ ตฤถปี आयุปร-

 มาณเกเทน ตโย ตโย กตฺวา เอกคฺตีสฺนติ วทนฺติ ๑ สญฺชิวาทินฺริย-

 ลวตฺตฺตนิยสฺส กมฺมสฺส ติกฺขมชฺชณฺพฺภาเวน ตฤถ आयุปรมาณสฺส ทิวชฺธา

 เวทิตพฺพา ๑ อปรเ ปน อฎฺฐ มหานฺริยา โสฬสอุตฺสฺทหฺนฺริยา อาทิตฺ

 จตฺตารโ สีนฺริเย เอกํ กตฺวา สคฺคสีตฺนฺริยาติ เอวํ เอกคฺตีส

 มหานฺริยาติ วทนฺตีติ วุฑฺฒํ ๑

โลกทีปกสาเร^๓ ปน

^๑ ส. ส. ๑๕/๒๕.

^๒ ส. ป. ๑/๓๕.

^๓ เกรียงศักดิ์ ไทยคุรุพันธ์, "โลกัปปทีปกสาร ปริเฉทที่ ๑ - ๒ : การตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์" หน้า ๓๕ - ๓๕.

- ๕ อิมส์ ปน อฏฐนํ   นีรยานํ จตุสุปี
 ทิสาสู จ ทส ทส   ยมโลกา ภวนติ ทิ ๑
 โลหุมภี จ สิมพลี   วนํ อสีวนปี จ
 ทมโพทกํ อโยกุปํ   มีพหฺพพตเมว จ
 ฐสหนิ สีสหนิ   สุนชนิรยํ ตถา
 ยนฺตปาสาณนิรโย   ยมโลกา อิมะ ทส ๑
 อิมส์ ปน อฏฐนํ   นีรยานํ จตุสุปี
 ทิสาสู ยมราชาโน   จตุตาโร ว ภวนติ ทิ ๑
 สิริคุตุตา อมจจาปี   ตเถว จตุโร สิมุํ
 ๑๐ มุตุตยามุตุตํ วิจาเรนฺตา   ยถากมฺมนฺตาสิสํ ๑
 นีรยปาลกา จาปี   พหุกา ยมรฺกชสา
 กโรนฺตา กมฺมกรณํ   วิจาเรนฺติ ภยานกา
 สโมชานวเสเนเต   ยมโลกาปี สพฺพถา
 วิสาณิกํ ทิสตญฺจ   ภวนตฺติ วิชานียาติ
- ๑๕ รุตุตํ ๑ ยถารุตุตา จ ปเนเต สพฺเพ นีรยา จุกฺวาทพฺภนฺตเร
 ชมฺพุทฺธิปสฺส เหนฺฐา ปฏิกฺขิตฺตาติ เวทิตฺตพฺพา ๑ เตน วินยฺภิกายํ^๑
 อยฺยจ มหาอวีจนิรโย ชมฺพุทฺธิปสฺส เหนฺฐา ปฏิกฺขิตฺโตติ วทนฺตฺติ รุตุตํ
 ๑ อวีจิกหนฺญฺเจตฺถ ชุปลกฺขนวเสน กตฺนฺติ ทฺฐสฺสพฺพํ ๑ เทวตาสํยุตฺต
 วณฺณนายมปี^๒ ทวินนํ มหาโลหุมภีนีรยานํ อนฺตเรณ อยํ ตโปทา

^๑สา. ทิ. ๑/๘๓๓.

^๒สา. ป. ๑/๘๗.

อาคจณคีติ เอว เวการปพพตสฺส เหฏฐา นีรยา นาม ฐีตา
วุตตา ฯ

๕ โลกาลิกสุตฺตวณฺณายมปิ^๑ อัย ปน โลหุมภี ปฐวีปริยญฺคิกา
จตุณฺหุตาธิกานี เหว โยชนสทฺสฺสสุธาณิ คมฺภีราติ วุตฺตํ ฯ สทฺเพปี
๕ เหเต นีรยา จุกฺกวาพฺพทสฺส ปทิจฺฐีตา ฐเปตฺวา โลกนฺตนิรยํ
๑๐ ฯ โส ทิ ตีโรจุกฺวาพฺ โหติ ฯ เตน อจฺนริยพฺภูตสุตฺตาทิวณฺณาสุ^๒
๑๐ เต กิริ จุกฺวาพฺพทสฺส เวมฺชเณน จรฺนฺติ ฯ จุกฺวาพฺพทญฺจ
๑๐ ขตฺติกมฺม โลกนฺตนิรโย ตสฺมา ตตฺถ อภา นปฺปโหนฺตีติ วุตฺตํ ฯ
๑๐ อจฺนริยพฺภูตสุตฺตาทิสฺส^๓ ปน ยายี ตา โลกนฺตริกา อฆา อสฺวตา
๑๐ อนุชการา อนุชการคิมิสฺสาคี วุตฺตํ ฯ

๑๕ โลกนฺตริกาติ คินฺถิ คินฺถิ จุกฺวาพฺวานิ อพฺนฺตรา เอเกกา
๑๕ โลกนฺตริกา โหติ คินฺถิ สกฺกจุกฺกานํ วา ปคฺตานํ วา อาหจ
๑๕ ฐปิตานํ มชฺเฒ โอกาโส วิย ฯ โลกนฺตริกนิรโย ปริมาณโต อฏฺฐ-
๑๕ โยชนสทฺสฺสโส โหติ ฯ อฆาติ นิจฺจวิวิธา ฯ อสฺวตาติ เหฏฐาปี
๑๕ อปฺปติฏฺฐา ฯ อนุชการาติ ตมฺภูตา ฯ อนุชการคิมิสฺสาคี จุกฺขวิญฺญานฺนป-
๑๕ ปตฺตนิวารณโต อนุชการาจรณคิมิสฺเสน สมนฺนาคตา ฯ ตตฺถ กิริ
๑๕ จุกฺขวิญฺญานํ น ฆายตี ฯ กิ ปน กมฺมํ กตฺวา อปฺปชฺชนฺตีติ ฯ

^๑ป. โช. ๒/๓๕๕.

^๒ป. สุ. ๓/๕๕๕.

^๓ม. อุป. ๑๔/๒๕๓.

๕ ภาริย์ ทารุณั มาตาปิณั ฐมิภิกสมณพราหมณานนุจ อูปริ อปราธิ์
 อญญญูจ ทิวเส ปาณวธาทีสาหสิกกมมึ กถวา อูปฺปชฺชนติ ตามุพณั-
 ทีเป อภยโจรนาคโจรธาโย วีย ๑ เศลั อุตฺตภาโว คีคาเวทโก
 โหติ วคฺคฺสิณั วีย ทีฆา นชา โหนติ เต รุกฺเข วคฺคฺสิโย วีย
 นเชหิ จุกฺวาเพ ลกฺกนติ ยथा ปน สัมเปปฺนตา อญฺญมญฺญสฺส
 หคฺคปาสคตา โหนติ อถ ภกฺโข โน ลหฺโหติ มญฺญมานา ตถ
 ธวานตา ปรีวคฺคิตฺวา โลกสนฺธารกอุทเก ปตฺนติ ตโต สีตวาเต
 ปทรนเต วิปฺกมมฺภคฺฉลาณี วีย นิชฺชิตฺวา อุทเก ปตฺนติ ปตฺติมตฺตวา
 ว อจฺจนตฺตวาเร อุทเก ปิฏฺฐปฺปโต วีย วิลียนฺตีติ ตทฺฐรฺกถา^๒ ๑

๑๐ วินยฎีกา ๓ สุตฺตคฺคฺฐรฺกถาฎีกานเมกโต กรณวเสน กตาคี
 ๑ ๑ อิจฺเจว ๑ นเชหิ สห อวิจฺจาทีโสภาโส นโรโย นามาติ ๑

นโรโยเกกถา ๑

(คิริจฺฉานโยนิกถา)

๑๕ ยถา จ นโรโย เอวํ ตํคฺคฺชนเชหิ สห คิริจฺฉานาทีนั นีพฺพธ-
 วสโนกาโส คิริจฺฉานโยนิอาทีนาเมน วุคฺโต ๑ ยสฺมา จ ตํคฺคฺชนธา
 นาม อคฺคโต คิริจฺฉานาธาโย ว เต จ อเนกตฺตวา น สกฺกา
 นโรเวเสน ทสฺเสตฺถุ คสฺมา สโสภาเสน เต เอกเทสโต ทสฺเสสฺสาม
 ๑ ตถ คิริจฺฉานา นาม นาคสุปฺพณสิหคฺคฺคิอาธาโย สคฺตา ๑ ตถ
 นาคา โยนิวเสน จคฺคฺคิธา ๑

^๑ PPN. ๑/๕๕๕. คมฺพพณั.

^๒ ป.ศู. ๓/๕๕๔ - ๕๕๖.

๕ รุกต์ เหตก นาคสัมยุตเต^๑ จตฺสฺโส อิมํ ภิกฺขเว นาค-
 โยนิโย กตฺมา จตฺสฺโส อณฺทชา นาคา ชลาพฺุชา นาคา สํเสทชา
 นาคา โอบปาทิกา นาคา ฯ ตตฺร ภิกฺขเว อณฺทเชหิ นาคเหหิ
 ชลาพฺุชา จ สํเสทชา จ โอบปาทิกา จ นาคา ปณีตฺตรา ฯ
 ตตฺร ภิกฺขเว อณฺทเชหิ จ ชลาพฺุเชหิ จ นาคเหหิ สํเสทชา จ
 โอบปาทิกา จ นาคา ปณีตฺตรา ฯ ตตฺร

๑๐ ภิกฺขเว อณฺทเชหิ จ ชลาพฺุเชหิ จ สํเสทเชหิ จ นาคเหหิ
 โอบปาทิกา นาคา ปณีตฺตรา ฯ อิมํ โข ภิกฺขเว จตฺสฺโส
 นาคโยนิโยติ ฯ ตทฺถรฺกถายณฺุจ^๒ อณฺทชาติ อณฺทเ ชาตา ฯ ชลา-
 พฺุชาติ วตฺถิโกเส ชาตา ฯ สํเสทชาติ สํเสทเ ชาตา ฯ โอบปา-
 ทิกาติ อุปปาทิกา วิย ชาตาติ รุกต์ ฯ เหวํ โยนิวเสน จตุพฺพิชา
 นาคา ฯ ตถา สุปฺณณานิ ฯ

๑๕ รุกฺคณฺุเหตกํ สุปฺณณสัมยุตเต^๓ จตฺสฺโส อิมํ ภิกฺขเว สุปฺณณ-
 โยนิโย กตฺมา จตฺสฺโส อณฺทชา สุปฺณณา ชลาพฺุชา สุปฺณณา สํเสทชา
 สุปฺณณา โอบปาทิกา สุปฺณณา ฯ ตตฺร ภิกฺขเว อณฺทชา สุปฺณณา
 อณฺทเช นาคเ หรฺนติ น ชลาพฺุเช น สํเสทเช น โอบปาทิกเ ฯ
 ตตฺร ภิกฺขเว ชลาพฺุชา สุปฺณณา อณฺทเช จ ชลาพฺุเช จ นาคเ

---

^๑ สํ. ข. ๑๓/๒๕๘.
^๒ สํ. ป. ๒/๔๒๒.
^๓ สํ. ข. ๑๓/๓๐๕.

๕ ทรนฺตึ น ลํเสทเช น โอบปาทิเก ๑ ตถุร ภิกฺขเว ลํเสทชา
 สุปฺปณฺนา อณฺทเช จ ชลาพุเช จ ลํเสทเช จ นาเค ทรนฺตึ น
 โอบปาทิเก ๑ ตถุร ภิกฺขเว โอบปาทิกา สุปฺปณฺนา อณฺทเช จ
 ชลาพุเช จ ลํเสทเช จ โอบปาทิเก จ นาเค ทรนฺตึ ๑
 อีมา โข ภิกฺขเว จตฺสโล สุปฺปณฺนโยนียติ ๑

๑๐ ตทญฺฐกถายณฺจ ทรนฺตึติ อุนฺทชรนฺตึ ๑ อุนฺทชรมานา จ
 ปน เต อตฺตนา หีนเ วา สเม วา อุนฺทชรฺตํ สกฺโกณฺติ น
 อตฺตนา ปณฺีตคเว ๑ สตฺตวิธา หิ อุนฺทชรณฺียนาคา นาม ปณฺีตคธา
 กมฺพลสฺสคธา ฐตฺรญฺฐา สตฺตสทฺทนฺทรวาสีนํ ปฺรวิญฺฐกา ปพฺพตฺตญฺฐกา
 ๑๕ วิมานญฺฐกาติ ๑ ตถุร อณฺทชานํ ชลาพุชาทโย ปณฺีตคธา ๑ เต
 นากา สุปฺปณฺเหติ อุนฺทชรณฺียา ๑ กมฺพลสฺสคธา ปน นาคเสนาปตีโน
 เต ยตฺถ กตฺถจึ หิสฺวา โยโกจึ สุปฺปณฺเ อุนฺทชรฺตํ น สกฺโกติ ๑
 ฐตฺรญฺฐา นาคราชาโน เตปิ โโกจึ อุนฺทชรฺตํ น สกฺโกติ ๑ เย
 ปน สทฺทนฺทเร มหาสมฺมุเท วสนฺติ เต ยสฺมา กตฺถ วิจิกํ กาทํ
 ๑๕ น สกฺกา ตสฺมา โย โโกจึ อุนฺทชรฺตํ น สกฺโกติ ๑ ปฺรวิญฺฐกาหิณํ
 นิสฺยโนกาโส อตฺถิ ตสฺมา เตปิ อุนฺทชรฺตํ น สกฺกา ๑ เย ปน
 มหาสมฺมุเท อุมฺมิปฺปิฏฺฐเ วสนฺติ เต โย โโกจึ สโม วา ปณฺีตคโร
 วา สุปฺปณฺเ อุนฺทชรฺตํ สกฺโกตฺติ วุตฺตํ ๑

มหาสมยสุตเต^๒ ปน นาคสา เวสาธา สหคจฺจนกา

^๑สา. ป. ๒/๔๒๓ - ๔๒๔.

^๒ที. มหา. ๑๐/๒๕๒ - ๒๕๓.

กมุพลสฺสตรา ปายาคา ยามุณา ฆตฺรภูฏาติ ฉพฺพิเช นาคะ
ทสฺเสตฺวา

๕   เย นาคฺราเช สหสา หฺรณฺตี
                      ทฺพิพฺพา ทฺพิชา ปฺกฺษี วิสุทฺธจฺกฺขุ
                      เวหายสา เต วณฺมชฺฌปฺกฺคา
                      จิตฺรา สุปฺปณฺนา อิตฺติ เตสฺ นามนฺตี

๑๐   วฺจฺจํ ๑ คทฺฐรฺกถายญฺจ^๑ นาคสาติ นาคททฺวาสิกา ๑ เวสาลาติ
                      เวสาลีวาลิกา ๑ เต เทว สหจฺจกา นาคปรีสาย อากตา ๑
                      กมุพลสฺสตราติ กมุพลโล จ อสฺสโร จ ๑ เอเต กิร สีเนรฺปาเท
                      วสนฺตี สุปฺปณฺเนทฺธิปี อนฺนุทฺตริณียา มหฺสทฺกษนาภา ๑ ปายาคาติ ปายาค-
                      คิตฺถวาสิโน ๑ ยามุณาติ ยมฺนาวาสิโน ๑ ฆตฺรภูฏาติ ฆตฺรภูฏุเล
                      อุปฺปนฺนาคา ๑ หฺรณฺตีติ เย อิมเ วฺจฺจปฺปกาวเร นาคะ โลภาภิกฺขุตา
                      สาหฺลํ กถฺวา คณฺหนฺตี ๑ ทฺพิพฺพานุภาวโต ทฺพิพฺพา ๑ มาคฺคฺจฺฉฺฉิตฺโต จ
                      อนฺนทฺโกสฺโต จาติ เทว วาเร ชาตาติ ทฺพิชา ๑ ปฺกฺชยฺยตฺตคฺคา ย ปฺกฺษี
๑๕   ๑ โยชนสฺสทฺนคเรปี โยชนสฺสทฺนคเรปี นาคะ ทสฺสนสมฺมตฺตจฺกฺขุคฺคา ย
                      วิสุทฺธจฺกฺขุ ๑ เวหายสาติ อากาเสเนว อิมํ มหาวนํ สมฺปตฺตา ๑
                      จิตฺรา สุปฺปณฺนา อิตฺตีติ เตสฺ จิตฺรสุปฺปณฺนาติ นามนฺตฺยมตฺโต วฺจฺจโต ๑

                      เทวตาสํยฺยตฺตวณฺณายนฺตฺ^๒ เวการปพฺพคฺสฺส กิร เหมฐฺรา
                      ภุมฺมภูฏกนาคานํ ปญฺจโยชนสฺสทฺกํ นาคภวนํ เทวโลกสทฺลํ มณฺนิมเยน

^๑สุ. วิ. ๒/๓๘๒ - ๓๘๓.

^๒สา. ป. ๑/๔๗.

๕

 ๑๐

 ๑๕

 ๑๕

 ๑๕

ตเลน อารามุขยานเหติ ๑ สมฺนากคฺนฺติ วุคฺคํ ๗ สมฺททฺฐเก
 นาคกวเน เอกา มตฺยติกา นาคฆาณวีกา อญฺญาสิ สฺปตฺtigานํ ยสิ
 โอลฺเกทฺวา กิลสิ นิสฺสาย นาคฆานา นิกฺขมิตฺวา สมฺททฺธีเร
 วิจฺรนฺตี พารวณฺสีรญฺโญ ปุคฺคํ พรหมทตฺตํ นาม คายสิ ทิสฺวา ตํ
 สามีกํ กถวา เตน สํวาสํ วสิทฺวา ปุคฺคํ วิชยํ ๗ ตสฺส สากฺรตีเร
 ชาทคฺคฺตา สากฺรพรหมทตฺโตติ นามมํกํสุ ๗ อปรฺภาเค ชีตรํ วิชยํ ๗
 ตสฺสา สมฺททฺธีเร ชาทคฺคฺตา สมฺททฺชชาติ นามมํกํสุ ๗ อปรฺภาเค
 สมฺททฺชชา อตฺตวฺจฺจฺจฺส นาครวญฺโญ อคฺคฺมเหสี ๗ ยมฺนา นทียา กิร
 เหนฺรูธา ปญฺจโยชนสตํกํ นาคฆานํ อลงฺกคฺทเวณฺกรสทิสํ ปาสาทอุยฺยานา-
 ทิปฺปฏิมฺหิตํ ๗ ตตฺถ วรฺณนาครวญฺโญ ปุคฺโต อตฺตวฺจฺจฺจฺส นาม รชฺช
 กาวเรสี ๗ อตฺตวฺจฺจฺจฺส ปน มาคฺคฺยปฏิชิกา สีนฺรฺวตฺตนา กมฺพลสฺสตรา
 นาม นาคา ๗ สมฺททฺชชา ฎฺวิทฺตคฺคฺส มาตา อตฺตวฺจฺจฺจฺส ปิตาติ
 ฎฺวิทฺตคฺชชาติกวางฺณนาณโย^๑ ๗

อตีเต อญฺจกรฺฎฺฐเฐ อญฺจกรฺวาชเฐ รชฺชํ กาวเรเนเต อญฺจคฺคฺมคฺชกรฺฎ-
 ฐานมฺนคฺเร จมฺปา นาม นที อตฺถิ ตตฺถ นาคฆานํ อโหสิ รมณียํ
 สฺตฺตฺรตฺตนมยปាកาวราทิปฺปฏิมฺหิตํ ตตฺถ จมฺเปยโย นาม นาคราชชา รชฺชํ
 กาวเรสีติ จมฺเปยยชชาติกวางฺณนาณโย^๒ ๗ อตีเต มหิสฺสกรฺฎฺฐเฐ สงฺฆปาล-
 ทโตะ นิกฺขนฺตา กณฺณเวณฺณา^๓ นาม นที ตตฺถ นาคฆานํ รมณียํ เทว-

---

^๑ชา. ก. ๑๐/๑ - ๕๓.
^๒ชา. ก. ๙/๑๑๑.
^๓PPN. ๑/๔๕๘. กณฺณเบญฺณา.

โลกสหิสั ตถถ สงฺขปาโล นาม นาคราชาติ สงฺขปาลชาตกวรรณ-
นानโย^๑ ฯ

๕ หิมวัตต์ ภิกฺขเว ปพฺพตราขั นิสฺสาย นาคา กายั
วฑฺฒเนติ^๒ พลั กฺคาเหเนติ เต ตถถ กายั วฑฺฒเตวา พลั กฺคาเหเตวา
กุสฺสุพฺเภ โอตฺรณฺติ กุสฺสุพฺเภ โอตฺริตฺวา มหากุสฺสุพฺเภ โอตฺริตฺวา
กุนฺนทีโย โอตฺรณฺติ กุนฺนทีโย โอตฺริตฺวา มหานทีโย โอตฺรณฺติ มหา-
นทีโย โอตฺริตฺวา สมุทฺทสาครั โอตฺรณฺติ เต ตถถ มหนฺตคฺคั อปชฺช-
ชนฺติ กายเณนาติ มคฺคสัสมุทฺตโพชฺฌณฺกสัสมุทฺตเตสุ^๒ วุคฺคั ฯ

๑๐ พลั กฺคาเหเนติ พลั คณฺหนฺติ คหิตพฺลา ภิรสิรฺวา โหนฺติ ฯ
กุสฺสุพฺเภ โอตฺรณฺตีติ อาทิสุ อยมนุพฺพิทฺธา ฯ นาคินีโย ภิร อุตฺ-
สมเย ปคิณฺฐิตคพฺภา จินฺเตเนติ สเจ มยั อธิ วิชายิสฺสาม เหว
โน ทารกา อุมฺมิเวกฺสส จ สุปฺณสฺส จ ปกฺขนฺทิตฺวา อากคฺสส
เวคั สหิตฺตุ น สกฺขิสฺสนฺตีติ ฯ ตา มหาสมุทฺเท นิมุขฺชิตฺวา สมฺภินฺ-

๑๕ ตถถ สุปฺณเณหิ อปฺกฺขนฺทนียาสฺสุ สุวณฺณรชตมณฺธิภูหาสุ วสมานา วิชายิตฺวา
นาคโปตฺเท โคปฺพกาหิปปฺมาเนสุ อุกฺกตรณฺั สิกฺขาเปเนติ ฯ ยทา
อนุกฺกเมน เต นาคา คงฺคาหิณฺ โอริมตีโร ปฺรตีโร ปฺรตีโรโต

๒๐ โอริมตีรฺนฺติ ตรณฺั กายั สกฺโกเนติ ตทา อิทานี โน ทารกา อุมฺมิ-
เวคญฺจ ครุพฺเวคญฺจ สหิตฺตุ สกฺขิสฺสนฺตีติ ญฺจวา อคฺคโน อานุภาเว
มหาเมฆั สมุฏฺฐาเปเตวา สกฺลหิมวัตต์ เอโกทกั วิย ภูรฺมานา เทว

^๑ชา. ก. ๗/๔๑๑.

^๒ลั. มหา. ๑๕/๗๑, ๕๓.

วสุสาเปตวา สุวณฺณรชคชาติมยมหานาวา มาเปตวา อูปรี สุวณฺณ-
 ทารกวิจิตต์ สโมสริตคณฺรปูเปหามเจลวิตานํ พนฺธิตวา สุรภิวนฺตรคฺคฺชฺ-
 ปลูกนฺรปูเปวาทินี อาทาย ตาหิ นาวาหิ ปญฺจ มหานทียโย โอคา-
 ๕ เหตุวา อนุกกเมน มหาสมุทฺทํ ปาปุณฺณติ ฯ ตตฺถ วสนฺตา พุยาม
 สทพฺยามสหสฺสปปมาณตํ อาปชฺชนฺตา มหนฺตคฺคฺตํ เวปุคฺคคฺคฺตํ อาปชฺชนฺติ
 นามาคี มคฺคสํมฺมุตฺตวณฺณนา^๑ ฯ

นาคาคี อีเมปิ มหาสมุทฺทปิฏฺฐูเร อุมฺมือนฺตราวาสีโน รตน-
 วิมานภูฏฺฐกา^๒ ฯ เกลสิ ทิมวณฺคํ นิสฺสาย วทฺธนาทิสัพฺพํ เหฏฺฐรา
 วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพนฺติ โพรธณฺจคฺคฺมุตฺตวณฺณนา^๓ ฯ จตุคฺคาโร
 ๑๐ สุวณฺณทีปา อนฺตรวา จ ปุพฺพวิเทหํ อนฺตรวา จ ชมฺพุทฺธิปํ เอโก
 อนฺตรวา จ ชมฺพุทฺธิปํ อนฺตรวา จ อมรโคยานํ^๔ เอโก อนฺตรวา จ
 อมรโคยานํ อนฺตรวา จ อุกฺกกรฺกฺวํ เอโก อนฺตรวา จ อุกฺกตรฺกฺวํ
 อนฺตรวา จ ปุพฺพวิเทหํ เอโกติ ฯ ตตฺถ เอเกโก โยชนสหสฺสวฺจฺจโย ๓
 ตตฺถ สิมฺพลีวนานิ ชาตานิ กรฺพวา ตตฺถ วสนฺติ ฯ เต ปญฺจ
 ๑๕ โยชนสฺตานิ อุกฺกทานิ อุกฺกโลหิ ปกฺขวาเตหิ วิภิมิตฺวา นาเค อุกฺกชฺริตฺวา
 ปรีกฺขณฺชนฺติ ฯ เต ทีปา ทุกฺคนฺธา ฯ โย ทิ ทีโป อนฺตรวา จ
 ปุพฺพวิเทหํ อนฺตรวา จ ชมฺพุทฺธิปํ ฯ ตตฺถ โกฏฺฐิสิมฺพลีรุกฺโข ชาโต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑สา. ป. ๓/๒๑๖ - ๒๑๗.

^๒สา. ป. ๓/๒๒๐ ไซว่า อุมฺมือนฺตราวาสีโน น วิมานภูฏฺฐกา.

^๓สา. ป. ๓/๒๒๐.

^๔PPN. ๑/๑๑๗ อปรโคยาน.

สุชาโต สุสนฐีโต สุปรินโต พหลปโต นิจิตปโต อวิโร เสยย-
ถาปี นาม ทกฺเชน มาลาการเณ อาเวโพ วา วุฏฺสโก วา
สุโกโต ฉตฺตํ วา สุปรินามิตํ เอวเมว สโกฏฺฐิมฺพลฺลฺกฺโขตฺถยมตฺโต
โลกปญฺญตฺตฺติปกรเณ วุคฺโต ฯ

๕ สกโก อสุรา กิร อญฺฐิตาติ สุตฺวา สมฺมทปฺปฏิเรเยว
อพฺภกฺกคนฺทฺวา ยฺชฺชมาโน เตหิ ปราชีโต ทิยฺทฺทโยชนสฺติเกน เวชฺชน-
ตรเณ ทกฺขินสมฺมทสฺส มตฺตเกน ปลาบิตุํ อารทฺโธ ฯ อตฺสส รโธ
สมฺมทปฺปฏิเร เวเกน กจฺจนฺโต สิมฺพลินํ ปกฺชนฺโต ฯ ตสฺส คมนนคฺ-
เค สิมฺพลินํ นหฺวนํ วิย ฉิขฺชิตฺวา สมฺมทปฺปฏิเร ปตฺติ ฯ สุปฺพนโป-
๑๐ ตกา สมฺมทปฺปฏิเร ปรีวคฺเตนฺตา มหาวิรวํ วิรวีสฺสูติ กุลาวกชาตค-
วณฺณา^๑ ฯ

อด โช ภิกฺขเว สกโก เทวานมินฺโท มาตลี สงฺคาหํ
คากาย อชฺฌภาสี ฯ

๑๕ กุลาวกา มาตลี สิมฺพลิสฺมี
อีสามุเชน ปรีวชฺชยสฺสุ
กามํ จชาม อสุเรสุ ปาณํ
มายิเม ทฺวิชา วิกุลา วา อเหตฺนฺติ
สกฺกสฺมฺมตฺตปาลี^๒ ฯ อชฺฌภาสีติ ตสฺส กิร สิมฺพลินาภิมฺขสฺส รตฺสส

^๑ชา. ก. ๑/๓๐๒ - ๓๐๓.

^๒ตี. ส. ๑๕/๓๒๕.

๕ สทโท ชชสทโท อาชานียสทโท จ สมฺมตฺตา อสนีสทโท วย อโหสิ
 ๖ ตํ สุทฺวา สิมฺพลิวเน พลวสุปฺภนฺนา ปลาเยสุ ๖ ชราชินฺนา เจว
 ๗ โรคทฺพพลา จ อสฺสชฺชาตปฺกฺชา จ ปลาเยตุํ อสฺสโกนฺตา มรณฺณคฺชชิตฺตา
 ๘ เอกปฺปหาเรเนว วิวีสุ ๖ สกฺโก ตํ สุทฺวา ก็ สทโท คาท
 ๙ มาตลิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา รตฺสทํ เทว สุปฺภนฺนา สุทฺวา ปลาเยตุํ อสฺสโกนฺตา
 ๑๐ วิรวนฺตฺติ สุทฺวา กฺรณฺนาตมาปฺชฺชิตฺตทโย อภาสฺสิติ ททฺฐรฺรฺกธา ๖

๑๐ กฺลาวกา มาตลฺลิ สิมฺพลิสฺมินฺติ ปสฺส เอเต สิมฺพลฺรฺกฺเช
 ๑๑ โอลมฺพนฺตา สฺริตฺตาติ ทลฺเสติ ๖ อีสํมฺเชน ปรีวชฺชยสฺสุติ เอเต
 ๑๒ คสฺส รตฺสส อีสํมฺเชน ยถา น หยฺยุนฺติ เอวํ เต ปรีวชฺชยสฺสุติ
 ๑๓ กฺลาวกชฺชาตกถวณฺนา^๒ ๖ อีสํมฺเชนาติ รตฺสส อีสํมฺเชน ยถา
 ๑๔ กฺลาวกเก อีสํมฺชํ น สยฺยจฺจนฺเตติ เอวํ อิมินา อีสํมฺเชน เต ปรีวช-
 ๑๕ ชย ๖ โส ทิ รโถ ปุญฺญปจฺจยนิพฺพตฺโต จกฺกวาทปพฺเพปิ สีนฺรุมฺหิปี
 ๑๖ สมฺมุขีญฺเเต นิพฺพิชฺฉิตฺวา ๖ อากาสกมฺนสฺสิเสเนว คจฺฉติ ๖ สเจ เตน
 ๑๗ สิมฺพลิวเนน คโต ภเวยฺย ยถา มหาสกฺเข ทิลวนมฺชฺเชน วา เอรณ-
 ๑๘ ทวนมฺชฺเชน วา กเต สพฺพิ วนํ วิภคฺคํ นิมฺมตฺติ โหติ เอวํ ตํ
 ๑๙ สิมฺพลิวนํ ภเวยฺยาติ สกฺกสํยฺยตฺถวณฺนา^๓ ๖

กามํ จชาม อสุเรสุ ปาณฺนํติ ยถิ อมฺเหสุ อสุรํ ปาณํ
 จชนฺเตสุ เอเตสํ โสตฺถิ โหติ กามํ เอกํเสเนว มยํ อสุเรสุ

^๑สา. ป. ๑/๔๐๓ - ๔๐๔.
^๒ชา. ก. ๑/๓๐๓.
^๓สา. ป. ๑/๔๐๔.

อมุหากั ปาณั จขาม ๖ มายิเม ทวีธา วิกุลลา วา อเหสุนตี
 อิเม ปน ทวีธา กรุหโปตกา วิชตวิจณณิตกุลาวตาย วิกุลลา วา
 มา อเหสุ มา อมุหากั ทุกขั เอเตลั อูปริ ชีปี ปรีวคฺติช นีว-
 คฺตยสฺสุ รณตี กุลาวกชากถวณณนา^๑ ๖

๕ สุปณณราชา จ ทิยทมิโยชนสตีโก ๖ คสฺส ทกฺขินปฺกโช
 ปญฺญาสโยชนีโก โหติ ตลา วามปฺกโช ปญฺชวภูมึ สญฺฐีโยชนิกา ทิวา
 ตีสโยชนิกา มุขั นวโยชนั ปาธา ทสโยชนิกา ๖ คสมึ สุปณณวาคั
 ทสฺเสตฺถ อารทฺเช สคฺคญฺฐโยชนสคฺคั ฐานั นปฺโปหิตีติ นีทานวคฺควณณนา^๒
 ๖ ตลา มหานีทานวณณนา^๓ ๖

๑๐ สීโห ภิกฺขเว มิคฺรราชา สายณฺหสมย์ อาสยา นิกฺขมตี
 อาสยา นิกฺขมิตฺวา วิชฺมภตฺติ วิชฺมภิตฺวา สมฺนตา จตฺตทิสสา อณุวีโลเกติ
 สมฺนตา จตฺตทิสสา อณุวีโลเกตฺวา คิกฺขตฺถุ สีนฺนาทํ นทตี คิกฺขตฺถุ
 สีนฺนาทํ นทิตฺวา โภจราย ปกฺกมตี ๖ เย เกจิ ภิกฺขเว ตีรจ-
 ฉานคคา ปาณา สีนฺสส มิคฺรญฺโญ นทโศ สทฺทํ สุนฺนตี เต เยญฺญเยน
 ๑๕ ภัยํ ลัเวคั สนฺตาสั อปฺชชฺชนตี ๖ พิลั พิลาสยา ปวิสฺนตี ทกั ทกา-
 สยา ปวิสฺนตี วนั วนาสยา ปวิสฺนตี อากาสั ปกฺขีเน ยนฺตี ๖
 เยปี เต ภิกฺขเว รญฺโญ นากา คามนิกฺมราชชานีสฺสุ ทพฺเพหิ วรรตฺเตหิ

^๑ชา. ก. ๑/๓๐๓ - ๓๐๔.

^๒สา. ป. ๒/๑๑๒ - ๑๑๓.

^๓สุ. วิ. ๒/๑๐๘.

พฺนฺชเนหิ พฺนฺชชา ๑ เภมิ ตานมิ พฺนฺชนานมิ สญฺญนฺทิตฺวา สมฺปทาเลคฺ-
 วา ภิตฺตา มุคฺตกริเส จชมานา เยน วา เตน วา ปลายนฺติ ๑
 เอวํ มหิทฺธีโก โข ภิกฺขเว สීโห มิกราชา ทิรฺจมานคคานํ ปาณานํ
 เอวํ มहेสฺสโก เอวํ มหानุภาโวติ ขนฺธกวกคปาลี^๑ ๑ ตถา
 ๕ จตุกกงฺกคฺคฺตรปาลี^๒ ๑

๑๐ สීโหติ จตุคฺคาโร สีหา คินฺสีโห กาทฺสีโห ปณฺหุสฺสีโห เกสร-
 สීโหติ ๑ เคสุ คินฺสีโห กาโปคาวณฺณคาวีสทิสฺโส คินฺภโกโข โหติ ๑
 กาทฺสีโห กาทฺคาวีสทิสฺโส คินฺภโกโข เยว ๑ ปณฺหุสฺสีโห ปณฺหุปลาตวณฺณ-
 คาวีสทิสฺโส มํสภโกโข ๑ เกสรสีโห ลาชาปริกฺมมกเตเนว มุเชน
 อคฺคณงฺกคฺคฺเรณ จตฺตฺหิ จ ปาทปรียนฺเทหิ สมฺนนาคโค ๑ มตฺตคโคตปิสฺส
 ปฏฺฐราย ลาชาคฺคฺพิกาย กตา วีย คิสฺโส ราชิโย ปฏฺฐิมชฺเชน กนฺคฺวา
 อนฺตรสฺสคฺคฺมิหิ ทกฺขินาวฏฺฐา หุคฺวา รุติกา ขนฺเช ปนฺสฺส สตสฺสคฺคฺข-
 นิกกมฺพลปริกฺเชโป วีย เกสรภาโร โหติ ๑ อวเสสฺสฏฺฐานํ ปริสุทฺธํ
 สาลิปิฏฺฐสงฺขจฺจนฺนปิตฺทวณฺณํ โหติ ๑ อิมेषุ จตฺตฺสุ สีหेषุ อยํ เกสรสีโห
 ๑๕ อธิวธิปเปโตติ ขนฺธกวกคฺควณฺณนา^๓ จตุกกงฺกคฺคฺตรวณฺณนา^๔ จ ๑

จตุคฺคาโร สีหา คินฺสีโห ปณฺหุสฺสีโห กาทฺสีโห สุรตฺตคฺคฺคฺคฺปาลีโห
 จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

^๑ล. ข. ๑๗/๑๐๓. ปัจจุบันชื่อว่า ขนฺธวารวคฺค.
^๒อง. จตุกก. ๒๑/๔๓.
^๓สา. ป. ๒/๓๔๔.
^๔ม. ปุ. ๒/๓๘๐.

นาม อตุลิตี ๑ อาม อตุลิตี ๑ ตถา เสด ก็ เม พหุหิ ฆาภี-
 เตหิตี อตุลโน โจรจตุถายบี ชุทเทเก ปาณเ น กณฺหาติ เอิ
 อนุทฺทบี กโรติ ๑ วุคฺคตฺตบี เจตฺ มานํ ชุทเทเก ปาณเ วิสมคเต
 สงฺฆาญํ อปาเทสินฺติ ๑ สีหนาทํ นทตฺตี หวิจฺจตุตฺ

๕ ตาว อภิตนาทํ นทติ ๑ เอวญฺจ ปนสฺส วิชฺฌณฺณมฺมียํ ฐตุวา
 นทฺนตฺสส สทฺโท สมฺนตฺตา ตีโยชนํ ปเทสํ เอกนินฺนาทํ กโรติ ๑
 คมสฺส นินฺนาทํ ฐตุวา ตีโยชนพฺพนตรคตา ทิปทจฺจูปฺทกณฺวา ยถาฐาเน
 ฐาตุํ น สกฺโกนฺติ ๑ โจรจราย ปกฺกมตฺตี ออาหารตฺถาย จฺจตฺติ ๑
 กถํ ๑ โส หิ วิชฺฌณฺณมฺมียํ ฐตุวา ทกฺขินฺโต วา วามโต วา
 ๑๐ ปจฺจโต วา อุปฺปนฺโต อุสภมตฺตํ ฐานํ กณฺหาติ อุทฺธํ อุปฺปนฺโต
 จตฺตารบี อฏฺฐบี อุสภานี อุปฺปตฺติ สเม ฐาเน อุจฺจํ ปกฺขนฺทฺโต
 โสพฺส อุสภมตฺตมฺมบี วิสฺติ อุสภมตฺตมฺมบี ฐานํ ปกฺขนฺทติ ๑ ถลา วา
 ปพฺพตา วา ปกฺขนฺทฺโต สฏฺฐีอุสภมตฺตมฺมบี อสฺสีติอุสภมตฺตมฺมบี ฐานํ
 ปกฺขนฺทติ ๑ อนฺตรามกฺเก รุกฺขํ วา ปพฺพตํ วา ทิสฺวา ตํ ปรีหริ-
 ๑๕ โโต วามโต วา ทกฺขินฺโต วา อุทฺธํ วา อุสภมตฺตํ ปกฺกมติ ๑
 คตฺติยํ ปน สีหนาทํ นทิตฺวา เตเนว สทฺธี ตีโยชนญฺฐาเน ปญฺญาตฺติ
 ตีโยชนํ คนฺตฺวา นีวตฺติตฺวา ฐีโต อตุลโน ว นาทสฺส อนฺนาทํ
 สุณาติ ๑ เอิ สิ่งฆเน ชเวเน ปกฺกมติ ๑ เขญฺเยเนนาติ ปาเยน
 ๑ สีหสฺส หิ สทฺทํ ฐตุวา พหุ ลตฺตา ภายนฺติ อปฺปกาน ภายนฺติ
 ๒๐ ๑ น ภายนฺติ เก ปน เตติ ๑ สมสฺสีโห หตฺถาชาณีโย อสฺสาชาณี-
 โย อุสสาชาณีโย ปุริสาชาณีโย ชีณาสโวติ ๑ กสฺมา ปน เต น
 ภายนฺตฺติ ๑ สมสฺสีโห ราชานาม ชาตฺตีกอตุคฺคกฺกุสฺสุรภาเวหิ สมาน-
 สฺมิตฺติ น ภายติ ๑ หตฺถาชาณียาโท อตุลโน สกฺกายทฺธิญฺฐียา
 พลวตฺตาย น ภายนฺติ ๑ ชีณาสโว สกฺกายทฺธิญฺฐียา ปหีนตฺตาย น

๕ ภายติ ฯ มหัทธังโกติ อาทีสุ วิชฌณภูมิยี่ รุคฺวา ทกฺขินปฺสฺสาทีหิ
 อุตฺถมตฺตํ อุตฺถกํ วิสฺติ อุตฺถมตฺตาทิลงฺฆนวเสน มหัทธิงฺกตา เสสมิคานํ
 อธิปฺติภาเวเน มหเสถกฺขตา ฯ สมฺนตา ทีโยชเน รุานเ สทฺทํ สฺคฺวา
 ปฺลาเยนฺตานํ วเสน มหานุภาวตา เวทิตฺพพาติ ชนฺชวตฺตจฺจุกงฺกคฺคฺตฺร-
 ๕ วรรณานา^๑ ฯ

หตฺถิโน ปน ภูลวเสน ทสฺวิธา โทหนฺติ ฯ เตน นิทานวคฺเค
 ทสฺพลสฺสฺตวณฺณนาย^๒ ตถาคตฺสฺส ภายพลํ หตฺถิภูลวานุสาเรน เวทิตฺพํ ฯ
 วุคฺคฺตฺตฺวเหตํ โปราเนหิ

๑๐ กาฬาวกฺญจ กงฺเคยฺยํ ปนฺทริ คมฺพปิงฺคลํ
 คนฺธํ มงฺคฺลเหมยฺยจ อฺโปสฺถํ ฉทฺทนต์ิเม ทสาติ

๑๕ อิมานิ หิ ทสฺ หตฺถิภูลานิ ฯ ตตฺถ กาฬาวกฺนฺติ ปกฺติหตฺ-
 ๑๕ ติภูลํ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ยํ ทสนฺนํ ปุริสานํ ภายพลํ ตํ เอกสฺสฺส กาฬาวกฺสฺส
 หตฺถิโน พลํ ฯ ยํ ทสนฺนํ กาฬาวกานํ พลํ ตํ เอกสฺสฺส กงฺเคยฺยสฺส
 ฯ ยํ ทสนฺนํ กงฺเคยฺยยานํ ตํ เอกสฺสฺส ปนฺทรสฺส ฯ ยํ ทสนฺนํ
 ปนฺทรานํ ตํ เอกสฺสฺส คมฺพสฺสฺส ฯ ยํ ทสนฺนํ คมฺพานํ ตํ เอกสฺสฺส
 ปิงฺคลสฺสฺส ฯ ยํ ทสนฺนํ ปิงฺกลานํ ตํ เอกสฺสฺส คนฺชหตฺถิโน ฯ ยํ
 ทสนฺนํ คนฺชหตฺถินํ ตํ เอกสฺสฺส มงฺคฺลสฺสฺส ฯ ยํ ทสนฺนํ มงฺกลานํ ตํ
 เอกสฺสฺส เหมวตฺสฺสฺส ฯ ยํ ทสนฺนํ เหมวตานํ ตํ เอกสฺสฺส อฺโปสฺถสฺส
 ฯ ยํ ทสนฺนํ อฺโปสฺถานํ ตํ เอกสฺสฺส ฉทฺทนต์สฺส ฯ ยํ ทสนฺนํ

^๑สา. ป. ๒/๓๔๔, ม. ฐ. ๒/๓๘๑ - ๓๘๓.

^๒สา. ป. ๒/๕๖.

ฉทนุทน่าน พลั ตั เอกสัส ตถาคคัสส ๗ นารายนสงุขาคั พลนุติปิ
อิทเมว วุจจติ ๗ ตเทตั ปกตติหคฤคณนาย หคฤฉนั โภภิสหสสส
ปฺริสสส คณนาย หสนนั ปฺริสโกภิสหสส่าน พลั โหตีติ วุคคั ๗
ตถา หสกงคฤคธรมหาสีหนาทศฤคฤณาวิงงควณณนาสุ^๑ ๗

๕

ขตติยวคเกปิ^๒

กาฬาวคกงเกยุยา จ ปณฺพรคฺมพา จ ปิงฺคโล
คฺนุโช มงฺคลเหมโปสถา ฉทนุโต คชกฺลา เอตาคิ

วุคคั ๗ กาฬาวกาหีนี เอตานิ หคฤฉนั คชานั กฺลานี ๗ เอเตสญฺจ

กาฬาวโก หสนนั ปฺริส่านั พลั ชาเวติ ๗ กงฺเกโย หสนนั

๑๐

กาฬาวกานั เอวั ยาว ฉทนุคั เนคทโป ๗ สฺมมาสมฺพุทฺโธ จ

ปน หสนนั ฉทนุทน่าน พลั ชาเวติ ๗ เคนเว ภควา กาฬาวคฤ-
คิณนาย โภภิสหสสส พลั ชาเวติ ปฺริสคณนาย หสนนั ปฺริสโกภิ-
สหสส่าน พลนุติ คฤฎีกา ๗ ตถาคคัสส หิ

๑๕

โคจริ กาฬาวัว กงฺเกโย ปิงฺคโล ปพฺพเตยฺโยโก

เหมวโต จ คฺมโป จ มนุทากินี อุโปสโต

ฉทนุโต เยว หสโม เอเต นาคานมฺฤคมาติ

เอคถ ยั หสนนั โคจริสงุขาทานั ปกตติหคฤฉนั พลั ตั
เอกสัส กาฬาวกสฺสาติ เอวั หสคฺควาหฺมิตาย คณนาย ปกตติหคฤฉนั

^๑ม. ปุ. ๓/๓๖๘ - ๓๖๙, ป. ส. ๒/๓๔ - ๓๕, สม. วิ. /๕๑๕.

^๒อ. ป. /๕๖.

โกฏิสหสพลุปมาณิ พลนฺติ มหาปรินิพพานสุตฺตวณฺณา^๑ ฯ มชฺฌิมกฺขร-
กถายมฺปน เกจิ หตฺถิโน อีโต อญฺญดา อากตา ฯ โส จ เนลฺลํ
นามมตฺตกโก โภเท ทฺถุรฺพุทฺธิ ทฺถุฏฺฐิกา ฯ อัย ปเนตฺถาทิโต
สนฺนิฏฺฐานกโร วิวิจฺจโย ฯ

๕

เอโก กาฬาวโก ทสนฺนํ ปุริสานํ พลฺลํ ชาเรติ ฯ เอโก
คฺงฺเคยฺโย ทสนฺนํ กาฬาวกานํ พลฺลํ ชาเรติ ปุริสสทฺสส จ ฯ
เอโก ปนฺทโร ทสนฺนํ คฺงฺเคยฺยานํ พลฺลํ ชาเรติ กาฬาวกสทฺสส
ปุริสสทฺสสสฺส จาคิ อิมินา เมยฺน เนตฺพุทฺ ๑ อิทํ ปนฺ สงฺเกตมคฺคํ
๑ เอโก ตมฺโพ ทสปมฺทรา คฺงฺเคยฺยสฺสํ กาฬาวกสทฺสสํ ปุริสนหฺตํ ๑

๑๐

เอโก บิงฺกโล ทสคฺมพา ปนฺทรสฺสํ คฺงฺเคยฺยสทฺสสํ กาฬาวกนหฺตํ
ปุริสลฺกขํ ๑ เอโก คนฺโฆ ทสบิงฺกลา คมฺพสฺสํ ปนฺทรสทฺสสํ คฺงฺเคย-
ยนหฺตํ กาฬาวกลฺกขํ ทสปุริสลฺกขานิ ๑ เอโก มงฺคโล ทสคนฺธา
บิงฺกลสฺสํ คมฺพสทฺสสํ ปนฺทรนหฺตํ คฺงฺเคยฺยลฺกขํ ทส กาฬาวกลฺกขานิ
ปุริสโกฏิ ๑ เอโก เทโม ทส มงฺกลา คนฺธสฺสํ บิงฺกลสทฺสสํ

๑๕

คฺมพนหฺตํ ปนฺทรลฺกขํ ทส คฺงฺเคยฺยลฺกขานิ กาฬาวโกฏิ ทส ปุริสโก-
ฏิโย ๑ เอโก อูโปสโส ทส เทมา มงฺคลสฺสํ คนฺธสทฺสสํ บิงฺกล-
นหฺตํ คมฺพลฺกขํ ทส ปนฺทรลฺกขานิ คฺงฺเคยฺยโกฏิ ทส กาฬาวโกฏิโย
ปุริสานํ โกฏิสฺสํ เอโก ฉทฺทนฺโต ทส อูโปสธา เทมสฺสํ มงฺคลสทฺสสํ
คนฺธนหฺตํ บิงฺกลลฺกขํ ทส คมฺพลฺกขานิ ปนฺทรโกฏิ ทส คฺงฺเคยฺยโกฏิโย

๒๐

กาฬาวกานํ โกฏิสฺสํ ปุริสานํ โกฏิสทฺสสํ ๑ ตสฺมา ทส ฉทฺทนฺตา

^๑สุ. วิ. ๒/๒๒๘.

อุโปสถสํ เหมสหัสส์ มงฺคฺลนหุํ ฅนฺธลขํ หส ปิงฺคลลขานี
คฺมพโกฏี หส ปณฺทรโกฏีโย คงฺเคยฺยานํ โภฏีสํ กาทฺหวากนํ
โกฏีสหสส์ หส ปุริสโกฏีสหสฺสานี โทหนฺติ ฯ

- ๔ เตนฺฏฺรภฏาสุ คเททํ ปกฺคิหฺตฺถิกณฺนาย หตฺถินํ โภฏีสหสฺสสํ
- ๕ ปุริสคณฺนาย หสฺสนํ ปุริสโกฏีสหสฺสานํ พลํ ชาเรตีติ วุคฺคํ ฯ
เตสุ ปน ฉทฺทนฺตหฺตฺถิโน วสฺนฏฺรฺวานํ ฉทฺทนฺตชาตควณฺณนาทีสุ^๑ วุคฺคํ
ฯ วุคฺคญฺหิ ตตฺถ สตฺตปพฺพตปฺริกฺขิตฺตสฺส หสฺส ปุพฺพตฺตรกณฺเณ อุกฺก-
วาทปฺพรโณกาเส มหานีโคจรฺรฏฺโก ฯ ตสฺส ฆนฺโธ ปฺริกฺเขปฺโต
ปญฺจโยชนีโก อุกฺกเพชฺโธ สตฺตโยชนีโก จญฺสุ หิสาสฺ จตฺสโส สาขา
๑๐ ฉ โยชนิกา อุกฺกคฺคสาขาปิ ฉ โยชนิกา ว ฯ อิติ โส มฺลโต
ปฏฺฐาย อุกฺกเพชฺเณ เทรสโยชนีโก ฯ สาขานํ โอรินฺนคฺโต ยาว
ปารินฺนคา ทฺวาทสโยชนิกา ฯ อฏฺฐหิ ปาโรหสฺสเสหิ ปฏฺิณฺทีโต
มฺลทฺมณิปพฺพโต วย วิลาสมานอ คิฏฺฐตี ฯ ฉทฺทนฺตหฺสฺส ปน ปฺจณิ-
หิสภาเก สุวณฺณปพฺพเต ทฺวาทส โยชนิกา กญฺจนคฺุหา ฯ ฉทฺทนฺโต
๑๕ นาม นาคราชา วสฺสวตฺเต อฏฺฐสหฺสฺสนาคปฺริวฺโต กญฺจนคฺุหายํ
วสฺตี ฯ คิณฺทกาเล อุกฺกวาตํ สฺมปฏฺิจฺจมาโน มหานีโคจรฺรมฺูเล ปาโร-
หฺนคเว คิฏฺฐตีติ ฯ ฉทฺทนฺตหฺตฺถิโน ปฺริวารนาภา อากาสจาร์โน ฯ

เตน ฉทฺทนฺตชาตควณฺณนาย^๒ ทิมานฺเต ฉทฺทนฺตทํ อฺปนิสฺสาย
อฏฺฐสหฺสฺสา หตฺถินาภา วสฺสิสุ อิทฺธิมนฺโต เวนาสงฺกมาตี วุคฺคํ ฯ

---

^๑ชา. ก. ๗/๒๒๖ - ๒๕๕.
^๒ชา. ก. ๗/๒๒๗.

เอวํ หฤทธิกุลาเสน ทสวริชา หฤทธิโน ภวานติ ฯ เอรวาณาทยโย
 ปน หฤทธิโน ทิสากชา นาม ฯ เตน สกุกกนเท^๑

เอรวาโน ปุณฺธิโรโก วามโน กุมฺพุชโน
 ปุณฺฒนโต สพฺพกฺุโม สุปฺตีโก ทิสา ฅชาติ

๕ รุกฺตํ ฯ ฅฏฺฐีกายญฺจ^๒ เอรวาณาทยโย อฏฺฐ ฅชา ปุพฺพาทึนํ ทิสานํ
 รุกฺชนโต ทิสากชา นาม ฯ เอรวาณาทึนํ ทิสาสมฺพนฺชกณฺนํ ปาจีน-
 วาณาที นาม สฺวจนฺตํ ฯ เอเตสํ กเรณฺโย ปน

อพฺกมฺุ กาบิลา เจว ปิงฺกลกานุปกฺกมา
 ฅมฺพวณฺณี สุกฺทนฺตี ลิงฺคนา อญฺชนาวาตีติ

๑๐ รุกฺตํ ฯ อิทํ รุกฺตํ โทติ เอรวาโน ปุพฺพทิสารุกฺชโก ปาจีนวารโน
 นาม ฅสฺส กเรณฺ อพฺกมฺุ นาม ฯ ปุณฺธิโรโก อากเนยฺยทิสารุกฺชโก
 อนุทิสวารโน นาม ฅสฺส กเรณฺุ กาบิลา นาม ฯ วามโน ทกฺชิน-
 ทิสารุกฺชโก อวาจิวารโน นาม ฅสฺส กเรณฺุ ปิงฺกลา นาม ฯ
 กุมฺุโท หฺรตีทิสารุกฺชโก อนุทิสวารโน นาม ฅสฺส กเรณฺุ อนุปกฺกมา
 ๑๕ นาม ฯ อญฺชนโน ปจฺฉิมทิสารุกฺชโก ปิติวารโน นาม ฅสฺส กเรณฺุ
 ฅมฺพวณฺณี นาม ฯ ปุณฺฒนโต พายพฺยทิสารุกฺชโก อนุทิสวารโน นาม
 ฅสฺส กเรณฺุ สุกฺทนฺตี นาม ฯ สพฺพกฺุโม อุตฺตรทิสารุกฺชโก จุฑิปี-
 วารโน นาม ฅสฺส กเรณฺุ ลิงฺคนา นาม ฯ สุปฺตีโก อีสานทิสารุกฺ-
 ชโก อนุทิสวารโน นาม ฅสฺส กเรณฺุ อญฺชนาวาตี นามมาตี เอวนฺเต

^๑อ. ป. /๗.

^๒สุจิ /๕๑๕.

โสฬส ภวนต์ติ ฯ

อิจฺเจว กมฺพลสฺสตราหีนาคานํ นีวาโส สีเนรฺปาทาหิ ครุพฺพานํ
สิมฺพลีวนํ สีหानํ สุวณฺณกุหาหิ หตฺถินํ ฉทฺทนต์ทหาหิหิ เอวมาทิโก
คิริจฺจนานํ ตํตฺชนฺเชหิ สห นีพฺทวสโนกาโส คิริจฺจนโยนิตฺติ เวทิตพฺ-
โพ ฯ

๕

คิริจฺจนโยนิกถา ฯ

(เปตวิสัยกถา)

เปตภาปี เขตฺตวตฺตญฺมเปตอฏฺฐิสฺสงฺขลิกเปตาทิวเสณ อเนกา
โหนติ ฯ เต สพฺเพปิ เปตวตฺตญฺมชณฺสํยุตฺตวินีตวตฺตญฺสุ^๑ อากตาว ฯ
๑๐ เกลสิ นีวาโส ปน หีนกาโย จุปฺปชฺชนโต ปพฺพคทหนสมฺภูเต สณฺทจฺจนาย
มทานิโครธฏฺเฆ เทวตา หุตฺวา นีพฺพคฺคิตฺติ เขตฺตวตฺตญฺมเปตวตฺตญฺมชณฺสํยุตฺต
โส กาลสิ กตฺวา นีรเย นีพฺพคฺโต เอกํ พุทฺธนฺตรํ ตตฺถ ปจฺจิจฺจวา
อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท ราชคหสฺมีเป คิธฺมญฺญปฺพคปฺปาเท คสฺเสว กมฺมสฺส
วิปากวเสเสน ชุบฺปิปาสาภฺญโต เปโต หุตฺวา นีพฺพคฺคิตฺติ สฺสกรมฺขเปตวตฺ-
๑๕ จฺจนชณฺสํยุตฺตญฺ โส รัตฺตียํ วิรมิตฺวา ทิวาเอว ปาณาติปาตํ กโรติ ฯ
โส อปเรน ปน สมเยน กาลสิ กตฺวา ราชคหสฺมีเป เวมานิกเปโต
หุตฺวา นีพฺพคฺโต ทิวสภากํ มหาทฺถขํ อญฺญวิจฺจวา รัตฺตียํ ปญฺจกามคฺคณฺหิ
สมบฺปิโต สมมฺจฺญโต ปริจาเวสฺสิตฺติ มิคฺคหฺทกเปตวตฺตญฺมชณฺสํยุตฺตญฺจาติ เอวมาน-
ทิสฺสุ อากโต ฯ

^๑ล. นี. ๑๖/๒๕๕, วิ. มหา. ๑/๑๔๔.

ราชคหสมীป้าทีสุ^๑ ที ปพพตปาทาทีเปต่านัน นีวาโส โหติ ฯ
 เตน เทวตาสัมยุตฺตวณฺณนาย^๑ ราชคหํ กิร ปริวาเรตุวา มหาเปตโลโกติ
 วุคฺคํ ฯ ตถา จตุคฺคปารราชิกวณฺณนาย^๒ ฯ มหาเปตโลโกติ โลหณุมภี-
 ๕ นีรยา อีชาธิปเปตาคี วทนฺติ ฯ นครสฺส ปน ปริโธ ปพพตปาทวนน-
 ตเรสุ พุ พุ เปตาวาสาปี่ สนนฺเตว ฯ สวายนมฺโต เปตวตฺตูปาลิยา^๓
 ลกฺขณสัมยุตฺเตน จ ทีเปตพฺโพติ เทวตาสัมยุตฺตฎีกา ฯ

เปตโลโกติ เปต่านัน วสนฺฏฐานัน ฯ เกจิ ปน เปตโลโกติ
 โลหณุมภีนีรยา อีชาธิปเปตาคี วทนฺติ ฯ นครสฺส ปน ปริโธ ปพพต-
 ๑๐ ปาทวนนตเรสุ พุ พุ เปตาวาสาปี่ สนนฺเตว ฯ สวายนมฺโต เปตวตฺตูปา-
 ลิยา ลกฺขณสัมยุตฺเตน อิมาย จ วินีตวตฺตูปาลิยา^๔ ทีเปตพฺโพติ จตุคฺค-
 ปารราชิกฎีกา^๕ ฯ

สาวตฺถิยํ กิร โกสลรณฺุญฺเฏ เทว นุตฺตา ปาสาทิกา ปสมฺวเย
 ฐิตา โยพฺพนมทมฺกฺตา ปรรทาริกมมฺมํ กตฺวา กาลํ กตฺวา ปริกฺชปิฏฺฐเฐ
 เปตา หุตฺวา นิพฺพตฺตีสฺสูติ กุมารเปตวตฺตวณฺณนา ฯ สาวตฺถิยํ กิร
 ๑๕ สมฺพหฺลดา มนุสฺสา คณฺเฏตา อสฺสทฺธา อปฺปสนฺนา มจฺเจรมลปรีขุญฺฐิตฺติจิตฺตา
 ทานาทีสุ ปรีตวิมุขา หุตฺวา จิรํ ชีวิทฺวา กายสฺส เกทา นครสมীเป
 เปตโยนินิยํ นิพฺพตฺตีสฺสูติ คณฺเปตวตฺตวณฺณนา ฯ

^๑สา. ป. ๑/๔๗.

^๒ส. ปา. ๑/๖๒๖.

^๓ล. นิ. ๑๖/๒๕๕ - ๓๐๖.

^๔วิ. มหา. ๑/๑๔๔.

^๕สา. ที. ๒/๔๕๗ - ๔๕๘.

เอว เปตาน คัมภีร์เขตี สห นิพฺพชวสโนกาโส เปตวิสโยคิ
เวทิตฺพโพติ ๑ เปตวิสยถา ๑

[เทวภูมิ]

๕ เทวภูมิติ เอกถ ปน เทวสทฺทโถ ปญฺจหิ กามคฺเชหิ นานา-
ปกาวเรหิ วา อิทฺธิวิเสเสหิ ทิพฺพนตฺติ เทวาคิ ชมฺมททยวิภังควณฺณนายญฺจ^๑
ทิพฺพนตฺติ ปญฺจหิ กามคฺเชหิ อุตฺตโน วา วิทฺธิยาติ เทวา กิพฺนตฺติ
๑๐ โชตนตฺติ วา อุตฺตโถติ มฺลปรียายตฺตคตฺตมฺลคตฺตวณฺณนายญฺจ^๒ ปญฺจหิ กามคฺเช-
หิ อุตฺตโน อุตฺตโน อานุกาเวหิ จ ทิพฺพนตฺติ เทวาคิ มหาสิทฺถนาทสฺส-
ตวณฺณนายญฺจ^๓ สรณฺนตฺติ วา กมนฺตติ อภิกฺคณฺวียนตฺติ วา เทวาคิ ตญฺญี-
กายญฺจ ทิพฺพตฺติ อุตฺตโน ปุญฺญทฺธิยา กิพฺนตฺติ ปญฺจหิ กามคฺเชหิ รมตฺติ ๑
อถวา เหฏฺฐรา วุคฺคตฺนเยน โชตฺตติ โอภาสติ อากาเส วา คมเนน
กจฺจนตฺติ เทโวติ ปฺรุมปฺปฺภุสฺสวิมานวณฺณนายญฺจ วุคฺคตฺนเยน เวทิตฺพโพ ๑

๑๕ โส จ อฺปปคฺคตฺติเทวเสเนว วุคฺคโตติ ทญฺญสฺสพฺโพ ๑ ปญฺจฐาน-
ฎีกายมฺปน ทิวฺวิเทวเสเน ทิพฺพนตฺติ กามคฺคณฺาหิ กิพฺนตฺติ ลลนตฺติ เตสฺสุ
วา วิหรนฺตติ วิชยสมตฺตคาโยเคน ปจฺจตฺตติเก วิชิตฺตุ อิจฺจนตฺติ อิสฺสรียญฺจ-
ฐานาหิสกฺการทานคณฺ์ คตฺตอฺตฺตานุสฺสาสนญฺจ กโรนฺตนา โวหรนฺตติ ปุญฺญโยคา-
นุกาวปฺปคฺคตฺตาย ชุคฺคิยา โชตนตฺติ ยถาภิลาสิตญฺจ วิสยํ อปฺปฏฺฐิมาเถน

^๑สม. วิ. /๖๘๓.

^๒ป. ส. ๑/๔๕, ส. ป. ๑/๓๖.

^๓ป. ส. ๒/๔๘ - ๔๙.

คจฺจนฺตึติ ยถิจฺฉิตฺตนิปฺพาทเนน สกฺโกณฺตึติ วา เทวา ฯ เทวณิกายา
วา ตํคํพฺยสนนิตฺถรณคฺคิเกหิ สรณํ ปฺรายนนฺติ กมนฺนียา อภิตถวณฺนียา วา
โสภาวิสเสสโยเคน กมนฺนียา วา เทวาทิ วุตฺตํ ฯ

๕ สทฺทนีติยนฺตุ^๑ ทิพฺพนฺติ กิพฺพนฺติ อคฺคโน วิสเย อิสฺสรียํ
กโรนฺตึติ เทวา ราชาโน ฯ ทิพฺพนฺติ กิพฺพนฺติ ปญฺจหิ กามคฺคณฺเห
ปฺฏิปกฺเช วา วิเชคฺคํ อิจฺฉนฺตึ โวหฺรณฺติ จ โลกสฺส ยุตฺตายุตฺตํ
โชคนฺติ จ ปรมาย สรฺรชฺคฺติยา โถมียนฺติ จ ตฺพภาวตฺถิเกหิ กมฺมियนฺติ
จ ฆฏฺฐุํ โสคฺคญฺจ โสภาวิสเสสโยเคน คจฺจนฺตึ จ ยถิจฺฉิตฺตฐานมฺป-
ปฏิฆาฏคฺคเนน สกฺโกณฺตึ จ อานุภาวสมฺปตฺติยา ตํ ตํ กิจฺจํ นิปฺยา-
๑๐ เทคนฺตึ เทวา จาคุมหาราชิกาทโย ฯ ทิพฺพนฺติ กิพฺพนฺติ ปรมาย ฌาน-
กิพฺพาย วิเชคฺคญฺจ อิจฺฉนฺตึ ปฺฏิปกฺขิ ปรมสฺสขมญฺญานวิเสสวีสยํ อคฺคญฺจ
โวหฺรณฺติ โชคนฺติ จ สพฺพกิสฺสโทสกลลา ปรมวิสุทฺทชาย ญฺญานชฺคฺติยา
โถมียนฺติ จ วิญฺญูตสฺสาเวหิ ปรมนิมฺมลคฺคณวิเสสโยคโต กามियนฺติ จ
อนุตฺตรปฺญญญฺจเขคฺคตฺตาย ฆฏฺฐุํ โสคฺคํ ปฺริชฺคฺคญฺจ คจฺจนฺตึ จ อมตฺมหานิพฺพานํ
๑๕ อปฺจฺจจากมนฺนียาย คฺติยา สกฺโกณฺตึ จ จิตฺตวารี ญฺจฺจวา เต เต สคฺคเต
หิเต นีโยเชคฺคํ อมตฺมหานิพฺพานสฺสเช ปตฺติฐานาเปตฺตฺตึ เทวา วิสุทฺธิเทวาทิ
ปฺจฺเจกํ นิพฺพจฺฉนํ วุตฺตํ ฯ

๒๐ เหว วทตา จ เย เต ทิว กิพฺพาวิชิตฺติสํพฺพยวหารชฺคฺติคฺคณ-
ตฺกคฺคิสคฺคตฺตึ ฯ เอตฺถ จ กิพฺพาทิ ลลนว วิหาโร วา ฯ ลลนาคิ
จ ลลิตานุกานวเสน รมณํ ฯ วิหาโรติ อิริยาปถปฺริวตฺตนาทิวคฺคณํ ฯ

^๑ฐฺจฺจิ /๕๒๑ - ๕๒๒.

วิจิตรสาติ วิชยิจฉา ๑ พยวหาโรติ โวหาโร ๑ ชุติติ โสภา ๑
ฉุติติ โถมนนา ๑ กนฺตีติ กมนียตา ๑ คตีติ กมนิ ๑ สตีติ
สามตถียิ ๑ อิมสุ อตฺเตสุ ทิวชาตุ วตฺตติ ๑ เอกถ จ ฉุติ
๕ อตฺถา กมฺมสาชนวเสน ทฏฺฐพฺพา ๑ กิฬาทโย ฉ อตฺถา กตฺตุสาชน-
วเสน ๑ เกจิ ปน ทิว กิฬาวิชิตฺสาพฺพวหารฉุติฉุติคฺคิสฺสูติ ปฺรฺนฺติ ๑
เกจิ คตีติ ปทํ วิหาย ฉุติฉุติสฺสูติ ปฺรฺนฺติ ๑ เกจิ ฉุติติ ปทํ วิหาย
ฉุติคฺคิสฺสูติ ปฺรฺนฺติ ๑ เกจิ ทิวชาตุ สตีติฉุติกนฺติ อตฺเตสุปิ อิจฺฉนฺตีติ
ทิวชาตุสฺส กิฬาทโย อฏฺฐ อตฺถา วตฺตตา เตสุ กิฬคฺโค ว สมฺมติ-
เทเวสุ มุชฺชติ ๑ อิตฺรเทเวทวเย ตู อฏฺฐปิตฺยคฺโค วตฺโต โหติ ๑

๑๐

ธมฺมทฺทวิภงฺเก^๑ ปน เทวาคี คโย เทวา สมฺมติเทวา
ฉุปฺปตฺติเทวา วิสฺสุทฺธิเทวา ๑ สมฺมติเทวา นาม ราชาโน เทวีย
กุมารวา ๑ ฉุปฺปตฺติเทวา นาม จาคุมหาราธิเก เทเว ฉุปาทาย
ตพฺปริเทวา ๑ วิสฺสุทฺธิเทวา นาม อรหนฺโต วุจฺฉนฺตีติ วตฺตํ ๑
เทวาคี สมฺมติเทวา ฉุปฺปตฺติเทวา วิสฺสุทฺธิเทวาคี ทิวชา ๑ เตสุ
๑๕ มหาสมฺมตฺกกาลโต ปฏฺฐาย โดเกน เทวาคี สมฺมตฺตตา ราชา ราช-
กุมาราทโย สมฺมติเทวา นาม ๑ เทวโลเก ฉุปฺปนฺนา ฉุปฺปตฺติเทวา
นาม ๑ ชีนาสวา วิสฺสุทฺธิเทวา นาม ๑ วุคฺคณฺปิเจตํ สมฺมติเทวา
นาม ราชาโน เทวีย กุมารวา ๑ ฉุปฺปตฺติเทวา นาม ๑ มุขฺมเทเว
ฉุปาทาย ตพฺพตฺติเทวา ๑ วิสฺสุทฺธิเทวา นาม พุทฺธปฺจเจกพุทฺธชีนาสวาคี

^๑อ. วิ. ๓๕/๕๖๗.

เทวธมฺมชาตวณฺณนา^๑ ฯ มูลปริยายสุตฺตวณฺณายมฺปิ^๒ เต ทิวริชา
สมฺมตฺติเทวาทิ อาทินา เทวตฺตยํ วุตฺตํ ฯ

๕   ปฐมปิฎฺฐวิมานวณฺณายมฺปน เหวีติ เอตฺถ เทวสฺสโท อิมินา
                  เต เทว จตุราสีตฺตินกรสทฺสฺสานิ กุสวาทีรารชานิปฺมุขานิ เอตฺถ เทว
๕   ณฺ्हํ ชเนหิ วิชิตฺเต อเปกฺขิ กโรหิตฺติ อาทิสฺสุ สมฺมตฺติเทววเสน อากโต
                  ฯ ตสฺส เทวาทิเทวสฺส อาสนิ สพฺพทสฺสีไนติ อาทิสฺสุ วิสุทฺธิเทววเสน ฯ
                  วิสุทฺธิเทวานณฺ्हิ ภกฺวโต อติเทวภาเว วุตฺเต อิตเรสํ วุตฺโต โหตฺติ
                  ฯ จาคุมหาราชิกา เทวา วณฺณวโนโต สุขพฺพลาติ อาทิสฺสุ อุปฺปตฺติเทว-
                  วเสน ฯ อิชฺวาปิ อุปฺปตฺติเทววเสน เวทิตฺตโพทิตฺติ วุตฺตํ ฯ เทวสฺสโท
๑๐   วิสุทฺเธ วิคตวลาหเก เทเวติ อาทิสฺสุ อชฺชวากาเส อากโต ฯ เทโว
                  จ โฉกํ โฉกํ นุสสายตฺติ อาทิสฺสุ เมฆे ฯ อยฺญฺหิ เทวณฺุมารโหติ
                  อาทิสฺสุ ขตฺติเย ฯ อหํ เทว สกฺลชมฺพฺพิเป อยฺญฺสฺส รณฺญฺญู สนฺตिका
                  กิญฺจิ ฌยํ น ปสฺสามิตฺติ อาทิสฺสุ อิสฺสรียนุคฺคเล ฯ ปญฺจหิ กามคฺคณฺเห
                  สมฺปปีโต สมงฺกัญฺจโต ปริจาเรติ เทโว มณฺญญฺเอติ อาทิสฺสุ อุปฺปตฺติเทเว
๑๕   ฯ เทวาทิเทโว นรทมฺมสารณฺ्हิ อาทิสฺสุ วิสุทฺธิเทโว อากโตติ สทฺทหนฺทิ^๓
                  ฯ ตถา มูลปริยายสุตฺตญฺญิกา ฯ

                  คตฺถ ปน อิสฺสรียนุคฺคลวิสุทฺธิเทเวสุ อากตฺตา น วุตฺตา ฯ
                  อิชฺ ปน อุปฺปตฺติเทโว อธิปฺเปโต ฯ ตสฺมา อุปฺปตฺติเทวสงฺฆาตานํ

---

^๑ชา. ก. ๑/๒๐๒.
^๒ป. ส. ๑/๔๕.
^๓สุจิ. /๕๒๓.

ภุมมเหวตา ตัม ตัม นิสฺสึตฺตาติ วุตฺตัม ๑ ภุมมาติ ภูมิปฏีพฺพทฺธนิวาสาติ
 ตฺถุฏฺฐีกา ๑ อากาโสติ อากาสฏฺฐุเหวตานันนิ วาโส ปากตีโก อากาโส
 ๑ วิวรสหฺทาหีนันนิ ปนฺตฺโต ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตนเยน เวทิตฺตฺโพ ๑

- ๕ ปาตาลวตฺถุฏฺฐีกายฺ^๑ หิ วิกโต วโร วารณฺมสฺส วิวรนฺติ
 วุตฺตัม ๑ ภูสํ กาสฺนฺเต ทิปฺเปเนเต ปทฺฐุรา เอเตนาตฺถยาทิกาสี ๑
 น กสฺสตี น วิเลชียตีติ วา อากาโสติ สฺสคฺคณฺฑุฏฺฐีกา^๒ ๑ จคฺคมา-
 ราเชสุ ภตฺติ เอเตสํ จตฺถนํ วา มหาราชาเนนิ วาสนนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 จาคฺคมาหาราเช ภวาติ จาคฺคมาหาราชิกาติ อภิขมฺมตฺถตฺถตฺถุฏฺฐีกา^๓ ๑
 ๑๐ อตฺถนฺต
 จาคฺคมาหาราชิกาติ สฺมจิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 วุตฺต
 อุตฺต
 ๑๕ ๑ ตฺต
 เอวํ หิ นินฺทิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ๑๕

^๑สุจิ /๘๑๒.

^๒สุจิ /๒๕๖.

^๓อ. ภ. /๑๕๗.

^๔สา. ป. ๑/๓๕.

สมจิตตสุตฺตฎีกาที่๑ ปน เตตฺถีสี สหปุญฺญกาโร ใน เขตฺต
 นิพฺพตฺตาคี ตํ สหจฺริตํ ฐานํ เตตฺถีสี ๑ กเวท ทวารตีสี ๑ ตํ
 นิวาโส เอเตสนฺติ ทวารตีสาติ วทนฺตีติ อญฺญาจวิวาหํ ทตฺวา ยสฺมา
 ปน เสสจกฺกวาเพสุปีติ อาทินา สกฺวาโท วุตฺโต ๑ เตตฺถีสี ชนา
 ๕ ตตฺถ อูปฺปนนาติ ทวารตีสา ๑ อปฺปิจ ทวารตีสาติ เตสํ เทวานํ นาม -
 เมวาทิ วุตฺตํ ๑ ทิพฺพสุขํ ยาคา ปยาตา สมฺปทฺตาคี ยามาติ ฐมฺม-
 ททวิงฺกควณฺณาอุโปสถสุตฺตฎีกา^๑ ๑

ทุกฺขโต ยาคา อปยาตาคี ยามา ๑ อตฺตโน สิริสมฺปตฺติยา
 คุสํ ปีติ อิตา คตาคี คุสิตาคี อภิธมฺมตฺถสงฺกทสมจิตตสุตฺตฎีกา^๒ ๑
 ๑๐ กุญฺฐา ปญฺฐฐาติ คุสิตา ๑ ปกฺติปฏิยฺตทารมฺมณฺโต อติเรเกน รमितฺทาเล
 ยถารุจฺเจ โภเก นิมนฺนิตฺวา รมนฺตีติ นิมนฺนารตีติ วิงฺกควณฺณา^๓ ๑
 นิมนฺนาเน รติ เอเตสนฺติ นิมนฺนารตีโน ๑ ปรนิมฺมิเตสุ โภเกสุ อตฺตโน
 วสํ วตฺเตนฺตีติ ปรนิมฺมิตฺวสวตฺตีโนติ อภิธมฺมตฺถสงฺกทฎีกา^๔ ๑ จิตฺตวารี
 ๑๕ ญฺตฺวา ปเรหิ นิมนฺมิเตสุ โภเกสุ วสํ วตฺเตนฺตีติ ปรนิมฺมิตฺวสวตฺตีติ
 วิงฺกควณฺณา^๕ ๑

^๑สม. วิ. /๖๘๔ - ๖๘๕.

^๒อ. ภ. /๑๕๓ - ๑๕๔.

^๓สม. วิ. /๖๘๕.

^๔อ. ภ. /๑๕๔.

^๕สม. วิ. /๖๘๕.

๕   ปรีศายั ภาวติ ปารีสชฺชา ๗ มหาพรหมุโน ปารีสชฺชา
 ตสฺส ปรีจาริกฺกุฐาเน ฐิตฺตคาคิ พรหมปารีสชฺชาติ มหานิทานสุตฺตสฺส-
 กงฺคฺคฺตฺรฎฺฎีกานโย ๗ มหาพรหมานัน ปารีสชฺชา ปรีจาริกาคิ พรหมปารีสชฺ-
 ชาติ วิงฺกฺวณฺณนา ๗ รมฺญโฏ ฬิฏฺฐมฺมิกสมฺปฺรายิกฺกถานัน ปุโรชานโต
 ๑๐   ปุเร ปุเร สฺวิชานโต ปุโรหิตฺติ มหาโควินฺทสุตฺตคณฺกคฺคฺตฺรฎฺฎีกา ๗
 มหาพรหมุโน ปุโรหิตฺกฺกุฐาเน ฐิตาคิ พรหมปุโรหิตาคิ มหานิทานาฬิฎฺฎีกา ๗
 เตสฺส ปุโรหิตภาเว ฐิตาคิ พรหมปุโรหิตาคิ วิงฺกฺวณฺณนา ๗ กามญฺจ
 พรหมปารีสชฺชาทิวเย เกวโล พรหมสทฺโท อากโต ๗ อธิ ปน
 สหสฺโส พรหมาคิ อาทิสุ วิย มหาพรหมา ว อธิปเปโต ๗ ตสฺมา
 ๑๐   สพฺพอฏฺฐกถามีกาสุ มหาพรหมุโน ปารีสชฺชา มหาพรหมานัน ปารีสชฺชาติ
 อาทินา อคฺโค วจฺโค ๗

๑๕   ตาสฺ หิ เกวลสฺสปี พรหมสทฺทสฺส มหาพรหมวาจกตฺตํ อิจฺฉิตฺม-
 ติ ๗ มฺลปฺรียายสุตฺตควณฺณาย^๑ พรหมโต เตหิ เตหิ คุณฺวิเสเสหิ
 พรหมาคิ วจฺจํ ๗ สงฺคหาฬิฎฺฎีกายมฺปิ^๒ พรหมสทฺทฺโถ วจฺโค ๗
 ๑๕   วณฺณวนฺตคทาย เจว ทีชฌายุกทาย จ พรหมปารีสชฺชาทิวเย มหนฺโต พรหมาคิ
 มหาพรหมาคิ มฺลปฺรียายสุตฺตสมฺจิตฺตสุตฺตคฺคฺฎีกา ๗ วณฺณวนฺตคทาย เจว ทีชฌา-
 ยุกทาย จ มหนฺโต พรหมานนฺติ มหาพรหมานนฺติ วิงฺกฺวณฺณนา^๓ ๗
 อา ภูโส ภาติ ทิปฺปตฺติ อภา ปภาติ มณฺสิวารมฺญชฺสา ๗ อากสฺสเรหิ

---

^๑ป. ส. ๑/๔๗.
^๒อ. ภา. /๑๕๘.
^๓สม. วิ. /๖๘๕.

ปริศนา อากา เอเตสนฺติ ปริศนากา ฯ อุปฺปมาณา อากา เอเตสนฺติ
 อุปฺปมาณาภาติ มุลปริยายาติฎีกา ฯ ฃทฺทฎกฺกาย อจฺฉิ ฃวีย เอเตสํ
 สรริโตะ อากา ฉิขฺชิตฺวา ฉิขฺชิตฺวา ปคฺนตี ฃวีย สรฺตี วิสฺสรฺตีติ
 อากฺสฺสรฺวาติ มหานิทานสฺสฺตคฺสฺตทกฺงฺคฺคฺทรวฺณณา^๑ ฯ

- ๙ วิงฺกมฺลปริยายวฺณณา^๒ ปน ทฏทฺทีปิกายาติ เอคฺคกเมว
 นานํ ฯ ยถาวคฺคฺทปฺปกาย อากาสนฺสีลา ฃว วา อากฺส -
 สรฺวาติ มุลปริยายสมจิตฺตสฺสฺตคฺฎีกา ฯ วลาหเก วิขฺช ฃวีย อีโตะจฺโตะ จ
 อากา สรฺตี นิสฺสรฺตี เอเตสํ สฺปปีติกฺชฺฎานนินิพฺพคฺคฺกขณฺธสนฺตานคฺคฺคาติ
 อากฺสฺสรฺวาติ สงฺคฺคฺฎีกา^๓ ฯ ภาติ ทิพฺพตีติ ภา ภา สุนฺทรา สฺภาติ
 ๑๐ มณิสารมณฺชฺสา ฯ โสภณา ปภา สฺภาติ มหานิทานาติฎีกา ฯ สฺภาติ
 โสภณา ปภา ฯ สฺภาติ ทิ เอกขนา นิจฺจลา ปภา วุจฺจตีติ มุล-
 ปริยายาติฎีกา ฯ ปริศนา สฺภา เอเตสนฺติ ปริศนสฺภา ฯ อุปฺปมาณา
 สฺภา เอเตสนฺติ อุปฺปมาณสฺภาติ วิงฺกควณฺณา^๔ มุลปริยายาติฎีกา จ
 ฯ สฺเกน โอบกฺณณา วิกฺณณา สฺเกน สรริปฺปภาวณฺณเนน เอกขนา
 ๑๕ สฺวณฺณมณฺชฺสาช ฐปิตสมฺปชฺชสฺสฺติกคฺคฺจฺนปิตฺตสฺสฺสฺริกาติ สฺภกฺณหาติ วิงฺกมฺล-
 ปริยายวณฺณา^๕ สมจิตฺตฎีกา จ ฯ โสภณาย ปภาย กิณฺณาติ สฺภกฺณหาติ

^๑ สฺ. วิ. ๒/๑๔๑, ม. ปุ. ๓/๒๐๒, อ. ภา. /๑๕๘.

^๒ สฺม. วิ. /๖๘๕, ป. สฺ. ๑/๔๗.

^๓ อ. ภา. /๑๕๘.

^๔ สฺม. วิ. /๖๘๕.

^๕ สฺม. วิ. /๖๘๕, ม. ปุ. ๑/๔๘.

วิงฺกมฺลปริยายสมจิตฺตมทานิทานสํกตงฺคฺคฺตฺรฎีกา ๑ ปภาสมุทฺยาตฺตงฺขาเตหิ
 สุเกหิ กิณฺณา อากิณฺณาติ สุกิณฺหาติ สงฺคหฺฎีกา^๑ ๑ สุภา กิณฺณาติ
 วตฺตพฺเพ ภาสทฺทสฺส รสฺสํ อนุคิณฺณการฺสฺส ทการณฺจ กตฺวา สุกิณฺหาติ
 วุคฺตฺนฺติ สพฺพฎีกา ๑ สุกิณฺหาติ สุเกณ โอกิณฺณา วิกิณฺณา สุเกณ
 ๕ สรีรฺปภาวณฺเณน เอกขนาคิ อตฺโต ๑ เอเตสฺสญฺหิ อากฺสฺสรานํ วิย
 น นิชฺชิตฺวา ปภา กจฺจตี มทานิทานาทิวนฺณา^๒ ๑

อฏฺฐกถายมฺปน^๓ นิจฺจลา ย เอกขนาย มฺภาย สุโภติ ปริยาย-
 วจฺนฺติ สุเกณ โอกิณฺณา วิกิณฺณาติ อตฺโต วุคฺโต ๑ เอตฺถาปิ อนุคิ-
 ๑๐ มณฺการฺสฺส ทการณฺจ อิจฺฉิตฺพเมวาทิ ทฎีกา ๑ วิงฺกคฺฎีกากาโร อู
 ยถาวุคฺคตฺถํ ทสฺเสตฺถวา อฏฺฐกถายํ วุคฺคตฺถํ นินฺทฺนฺโต อตฺโข ปน สุเกณ
 กิณฺณา สุกิณฺณา ปุริมฺปเทสุปิ ปริคฺตํ สุกํ เอเตสฺนฺติ ปริคฺตสุภา
 อปฺปมาณํ สุกํ เอเตสฺนฺติ อปฺปมาณสุภาติ สุกสฺสเทเน สมาสฺ โยเชตฺพ-
 ๑๕ โไพ โหตีติ อาท ๑ อยฺยฺหิ ทสฺส มติ ยา สา อฏฺฐกถายํ ปริคฺตา
 สุภา เอเตสฺ อปฺปมาณา สุภา เอเตสฺนฺติ เอวํ ปุริมฺปทฺทเวเย สุกสฺส-
 เทเน สมาสฺ โยเชตฺวา สุเกณ โอกิณฺณาติ เอวํ ตฺติยฺปเท สุกสฺสเทเน
 สมาสฺส โยชนา กตา สา วิสมา โหติ ยหิ หิ กตฺติยฺปเท สุกสฺสเทเน
 สมาสฺ โยเชตฺพไพ ปุริมฺปทฺทเวเยปิ ปริคฺตํ สุกํ เอเตสฺ อปฺปมาณํ
 สุกํ เอเตสฺนฺติ เอวํ สุกสฺสเทเนว สมาสฺ โยเชตฺพไพ สียาติ ๑

^๑อ. ภา. /๑๕๘.
^๒สุ. วิ. ๒/๑๔๑.
^๓สม. วิ. /๖๘๕, สุ. วิ. ๒/๑๔๑.

อนุฎีกากาโร ปน อฏฐกถิ อุตตมมเกนโต สุปริมชชิติ กญฺจนาทาสิ
 ๕ วย โสภติ วิชิตตีติ สุโภ สรีโรภาโส เตน สุเกน กิณเภา วิกิตฺตนาติ
 สุกกิตฺตนาติ อาท ๑ อสญฺญสฺสคฺคาติ สญฺญาวิริทิตา สคฺคาติ วิงฺกควณ-
 นานโย^๑ ๑ สญฺญาวีรภาวณานิพฺพตฺตรูปสฺสคฺคติมคฺคคฺคา นคฺคิ สญฺญา
 คัมมุเชน วุตฺตา เสสอรูปกฺขนฺธา จ เอเตสฺสนติ อสญฺญา ๑ เตเยว
 สคฺคาติ อสญฺญสคฺคา ๑ ฉานปฺปภาวนิพฺพคฺคิ วิปฺปลิ ผลเมเตสฺสนติ เวหฺป-
 ๕ ฉลาติ สงฺกหฺฎีกา^๒ ๑

วิปฺลสฺสคฺคชาฎฺฐณฺณาทิผลคฺคา เวหฺปฉลาติ มหานิทานาหฺฎีกา ๑
 วิปฺลฉลาติ เวหฺปฉลา ๑ อคฺคโน สมฺปคฺคิยา น หายนฺติ น
 ๑๐ วิหายนฺตีติ อวิหาติ วิงฺกควณฺณา^๓ ๑ อปฺปกเณ กาเลน อคฺคโน ฐานิ
 น วิชนฺตีติ อวิหาติ สมฺจิตฺตสงฺกหฺฎีกา ๑

น เกนจิ คปฺปนตีติ อคปฺปาคิ สงฺกหฺฎีกา^๔ ๑ น กิฏฺฐิมคฺค
 คปฺปนตีติ อคปฺปา ๑ สุนฺทรทสฺสนา อภิรฺฐปา ปาสาทิกาคิ สุตฺตสาคิ
 ๑๕ วิงฺกควณฺณา^๕ ๑ อกฺกิเจเน สฺเชน ปสฺสสิทฺทพา มนุญฺญรูปคฺคาयाติ สุตฺต-
 สาคิ สมฺจิตฺตฎีกา ๑ ปรมฺมสุณฺทรรูปคฺคา สฺเชน ทิสฺสนตีติ สุตฺตสาคิ ๑
 สุปริสฺสุทฺททสฺสนคฺคา สฺเชน ทิสฺสนตีติ สุตฺตสาลีเนติ สงฺกหฺฎีกา^๖ ๑

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 ภาควิชาวรรณคดี มหาวิทยาลัย

^๑สม. วิ. /๖๘๖.
^๒อ. ภา. /๑๕๕.
^๓สม. วิ. /๖๘๗.
^๔อ. ภา. /๑๕๕.
^๕สม. วิ. /๖๘๗.
^๖อ. ภา. /๑๕๕.

สุปริสุทฺธทสฺสนทาย สมฺมา ปสฺสเนติ สีเลนาคี สุทสฺสาตี สมจิตฺตฎีกา ๑
 สฏฺฐุ ปสฺสเนติ สุทฺธเมเตสํ ทสฺสนเนติ สุทสฺสี ๑ สพฺเพติเยว คฺเชนตี
 ภาวสมฺปตฺติยา จ เขฏฺฐา นคฺเคตฺถ กนิฏฺฐาถิ อกนิฏฺฐาถิ วิภงฺควณฺณนา^๑
 ๕ ๑ อุกกฏฺฐสมฺปตฺติกคฺคา นคฺถิ เอเตสํ กนิฏฺฐภาโวติ อกนิฏฺฐาถิ สงฺคห-
 ฎีกา^๒ ๑ อุกกฏฺฐสมฺปตฺติโยกโต นคฺถิ เอเตสํ กนิฏฺฐา สมฺปตฺตีติ
 อกนิฏฺฐาถิ สมจิตฺตฎีกา ๑

อิตี ตตฺถ ตตฺถ ตํตํภูมิตฺตเทวานํ วเสณ จากุมหาราชิกาทิน-
 มตฺโถ รุคฺโต ๑ อธิ ปน จากุมหาราชิกานํ เทวานํ นิवासฏฺฐา ภูมि
 จากุมหาราชิกา ๑ เปา อกนิฏฺฐานํ เทวานํ นิवासฏฺฐา ภูมि
 ๑๐ อกนิฏฺฐาถิ เอวมตฺโถ เวทิตฺพฺโพ ๑ สงฺกหฎีกายนฺตุ^๓ อูปราทาหิอนฺตร-
 ทิตฺตคฺคา นาสฺส อนฺโต อนนฺตํ ๑ อนนฺตญฺจ ตํ อากาสนฺญจาทิ อากา-
 สานนฺตํ กสิณฺคฺฆาฏิมากาโส ๑ อนนฺตาทาสนฺติ วตฺตพฺเพ อคฺยารฺหิโถติ
 อาทิสฺสุ วิย วิเสสนสฺส ปรมิปาตวเสณ อากาसानนฺตนฺติ รุคฺตํ ๑
 อากาसानนฺตเมว อากาसानนฺตญฺจ สกตฺถे ภาวปฺปจฺจยวเสณ ๑ อากา-
 ๑๕ สานนฺตญฺจเมว อายตน์ สสมฺปยุตฺตรมฺมสฺส ฆานสฺส อธิฏฺฐานตฺถเณ เทวานํ
 เทวายนฺตี วิทยาตี อากาसानนฺตญฺจายตนฺติ ปรมกณฺเฑ รุคฺตํ ๑ อนนฺตนฺติ
 มนสิกาตพฺพวเสณ นาสฺส อนฺโตติ อนนฺตํ ๑ อนนฺตเมว อานนฺตญํ ๑
 วิญฺญานํ อานนฺตญํ วิญฺญาณานนฺตญนฺติ รุคฺตนฺติ อฏฺฐสาลินี^๔ ๑

---

^๑สม. วิ. /๖๘๗.
^๒อ. ภ. /๑๕๕.
^๓อ. ภ. /๘๕.
^๔อ. ส. /๓๒๕.

๕ วิชาญาณเมว อนนตํ วิชาญาณานนตํ ปฐมารูปวิชาญาณํ ๑
 ตณฺหิ ออุปาทาหิอนฺตวนฺตมฺปิ อนนฺตกาเส ปวตฺตนโตะ อตฺตานํ อารพฺภ
 ปวตฺตตาย ภาวนาย ออุปาทาหิอนฺตํ อคฺคเหตฺวา อนนฺตโตะ มรณวเสน
 ปวตฺตนโตะ จ อนนฺตนฺติ จุจฺจติ ๑ วิชาญาณานนตเมว วิชาญาณญฺจ
 อาการสฺส รสฺสคฺคํ นการโลปญฺจ กถฺวา ๑ พุติยารูปวิชาญาณเนว วา
 อญฺจิตพฺพํ ปาณฺณิตพฺพนฺติ วิชาญาณญฺจ ๑ ตเหว อายคณฺํ พุติยารูปสฺส
 อธิฐานตคฺคาติ วิชาญาณญฺจายตนฺนติ สงฺคหฺฎีกา^๑ ๑

๑๐ นาสฺส กิญฺจนนฺติ อกิญฺจนํ ๑ อนนฺตมโส ภงฺกมคฺคตมฺปิ อสฺส
 อวสิฏฺฐํ นตฺถิติ จุตฺตํ โหตีติ อฏฺฐสาลินี ๑ อสฺส ปฐมารูปวิชาญาณส-
 ๑๐ สาคิ สงฺคทอภิมมวตารฎีกา^๒ ๑ วิสุทฺธิมคฺคฎีกายนฺตุ อสฺสาคิ ปฐมา
 รูปวิชาญาณภาวสฺสาคิ จุตฺโต ๑ ตํ ปมาทเลขํ ๑ กิญฺจนนฺติ กิญฺจิปิตี
 วิสุทฺธิมคฺคฎีกา ๑ กิญฺจนํ อปฺปมคฺคกํ อนนฺตมโส ภงฺกมคฺคตมฺปิตี สงฺคท-
 ๑๕ ฎีกา^๓ ๑ อากิญฺจนนฺติ วิชาญาณสฺส กิญฺจิจิ ปการํ อคฺคเหตฺวา สพฺเพน
 สพฺพํ วิภาวนมาหาคิ ธมฺมสงฺคณฺิวิสุทฺธิมคฺคฎีกา ๑ สภาวธมฺมสฺส อปฺปา-
 ๑๕ วเสสโก นาม ภงฺโก เหว สียาคิ อากมฺกมคฺคตมฺปิ อสฺส อวสิฏฺฐํ
 นตฺถิติ สติ หิ ภงฺกมคฺคเตปิ ตสฺส กิญฺจนตา สียาคิ วิสุทฺธิมคฺคฎีกา ๑
 อนนฺตมโส ๑เปา จุตฺตํ โหตีติ อิทํ ปน เอตฺตกเมว จุตฺตํ ๑
 อภิมมวตารฎีกายนฺตุ อนนฺตมโส ๑เปา จุตฺตํ โหตี สติ หิ

^๑อ. ภา. /๘๕ - ๕๐.
^๒อ. สก. /๓๒๕ - ๓๒๖.
^๓อ. ภา. /๕๐.

นาม ๑ ทถา ปรีตตสุภาทิกา คีส์โส คคิยชฎานภูมิ นาม ๑ อตฺตญู -
 สตฺตาทิกา ปน สตฺต จตฺตชฎานภูมิ นาม ๑ คตฺตราปี อตฺตญูสตฺตทเว
 นลา เอกตลา รตนาว ภาสีตา ๑ อวิทาทิปญฺจกญฺเจว อรูปภูมิจตฺต
 กญฺจ ปฏิปาฏิยา อูปรูปริ คิฏฐคฺคิ วิงฺกควณฺณนาสงฺคหฺกิกา^๑ ๑
 ๕ โลกทีปกสสาราทิสฺมิ อยเมว นโย วุตฺโต ๑

(อสุรกถา)

เยสํ ปน อสุรานํ วิวโร นีวาโส โหติ เตสํ สกฺกุปฺปตฺตคิยา
 กถิตาย กถา สุวิญฺญูญฺยยา โหติ ๑ คสฺมา สกฺกุปฺปตฺตคิยา สห อสุรกถา
 เอว เวทิตพฺพา ๑

๑๐ สกฺโก กิร อนนฺตเว อตฺตภาเว อานุปฺนเน พุทฺเธ มคฺชรวุเร
 มคฺชราเช รชชํ กาวเรนฺเต อจลคามา มโฆ นาม มาณโว อโหสิ
 ปณฺทีโต พยฺยโต ๑ โพธิสฺตฺตจริยา วิยสฺส จริยา อโหสิ ๑ โส
 ยาวชิวํ สตฺต วตฺตปทานิ ปุเรสิ ๑ เตนาท สกฺกสํยุตฺเต สกฺกสฺส
 ๑๕ ภิขเว เทวานมินฺทสฺส ปุพฺเพ มนุสฺสญฺตสฺส สตฺต วตฺตปทานิ สมตฺตทานิ
 สมาทินฺทานิ อเหตุํ เยสํ สมาทินฺตคฺคา สกฺโก สกฺกคํ อชฺฌคฺคา ๑
 กตมา ปน สตฺต ๑ ยาวชิวํ มาตาเปตฺภิโร อสฺสํ ยาวชิวํ ภูเต
 เขฏฺฐาปจายี อสฺสํ ยาวชิวํ สหฺหวาโจ อสฺสํ ยาวชิวํ อปิสฺสุววาโจ
 อสฺสํ ยาวชิวํ วิคตมฺลจฺเจเรน เจตสา อการํ อชฺฌาวเสยฺยํ มุคฺตจาโก
 ปยตฺตปทานิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสํวิภาครโต ยาวชิวํ สจฺจวาโจ

---

^๑ส.ม. วิ. /๒๘๔ - ๒๘๕, อ. ภา. ๑๕๘ - ๑๕๙.

อสุลั ยาวชีว์ อภิโกธโน อสุลั สเจปี เม โภโธ ออุปชเชย
ปฏิวินัยยุยติ ฯ

๕

โส เอกทิวลั กาลสเสวภูราย ความมชฺเช มนุสฺसानั กมม-
กรณภูฐานั คนฺตวา อตฺตโน ฐิตฺถุสฺसानะ ปาหนเตเนว ปัสสจจวรั อปเนว-
วา รณณิยั กตฺวา อฏฺฐาสี ฯ อญฺโญ อากนฺตฺวา ตตฺถ อฏฺฐาสี ฯ โส
คาวตเคน สตี ปฏิลภิตฺวา มชฺเช ความสฺส ขลมนฺทลมคฺคั ฐานั โสเชตฺ-
วา วาลุกั โอภิราเปตฺวา ทารุณี คเหตุวา สิตกฺกาเล อคฺคิ กโรติ ฯ
มนุสฺสา ตตฺถ อากนฺตฺวา นิสฺสันทิ ฯ อปรภาเค ตตฺถเอว มณฺทป
กาเรสิ ปุณ มณฺทป อปเนตฺวา สาลั กาวเรตฺวา ตตฺถ ผลกาสนานิ
๑๐ ปานียปาฏิญฺจ ฐเปสิ ฯ ปุณ โส วาสีฉรสุกฺกทฺทาลาทิทฺโถ มคฺคโสธนา-
ทิกมมํ อกาสิ ฯ

๑๐

๑๕

ตสมึเยว อจลคาเม เตคฺคีส มนุสฺสา ตรุณวยา ตั เอวั
กโรนฺตํ ทิสฺวา ตสฺเสวานุวตฺตกา เอกณฺทา หุตฺวา อหสิฺ ๑ โส
เต คเหตุวา ความโต นิกขมิตฺวา คาวตฺมปิ อพฺชโยชนมฺปิ ติกาวตฺมปิ
๑๕ โยชนมฺปิ วิจฺจิตฺวา วิสมํ สมํ กตฺวา ตตฺถ ตตฺถ เสตฺมณฺทปสาลโปกฺ-
ขรณีมาลาวจฺจโรปนาทีนั ยุตฺตภูสฺसानุสฺ มณฺทปาทีนั กโรนฺโต พหุ ปุญฺญ
อกาสิ ฯ อถ เณสิ ความโฆชโก อหิ ปุพฺเพ เอเตสุ สุรั ปิวฺนเตสุ
ปาณชาฎาทีนั กโรนฺเตสุ ปาฏิกหาปณาทีวเสน เจว ทณฺทพลิวเสน จ
ชนั ลกามิ อิทานิ เอเตสิ ปุญฺญกรณกาลโก ปฏฺฐาย เอตฺตโก อาโย
๒๐ นตฺถิ หนฺท เน ราชกุเล ปรีภินฺทามิติ จินฺเตตฺวา ราชานั ออุปสงฺกมิตฺวา
โจเร มหาราช ปสฺสามิติ อาห ฯ ราชา กจฺจ ตฺวเมว เน
อาเนหิติ พลั ทตฺวา เปเสสิ ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ

๒๐

๕   อด ราชา วีรมลิตวา เศล อโจรภาว ญตฺวา เศล
 ปลัสสนุโต ตาตา อัย หตฺถิ นาม ทิรจฺฉาโน โสภิ คุมฺหากํ คุณ
 ชานาคิ อหํ มนุสฺโส หุตฺวาปิ น ชานามิ คุมฺหากํเยว อาโรหณียํ
 กตฺวา เหมิ อยมฺปิ หตฺถิ คุมฺหากํเยว โหตุ เปสฺสญฺญการโกปิ คุมฺหากํ-
 ๕   เยว ทาโส โหตุ อีโต ปฏฺฐาย มยฺหํปิ ปุญฺญกมฺมํ กโรถาคิ ชนํ
 หตฺวา วิสฺสชฺเชสิ ฯ เต ชนํ กเหตุวา วาเรน วาเรน หตฺถิ
 อารุยฺห คุจฺฉนฺตา โภ ปุญฺญกมฺมํ นาม อนาคตภาวตฺถาย กรียติ อมฺหากํ
 ปน อนฺโตอุทเท ปุเปตํ นีลุปปลํ วย อิมสฺมิเยว อตฺตภาเว วิปากํ
 เทติ อิทานิ อติเรกํ ปุญฺญํ กริสฺสาม จคุมฺหาปเถ ถาวรํ กตฺวา
 ๑๐   มหาชนสฺส วิสฺสมสาลํ กริสฺสาม อมฺहेสุ ปน โจราคิ นียมาเนสุ
 อิตฺถินํ เอกาปิ จินฺตามตฺตกมฺปิ อกตฺวา สุพนฺธาคิ อฏฺฐหิ ตสฺมา ตาลํ
 ปตฺตี น หสฺสามาคิ มนฺตยฺนตา อตฺตโน เหนานิ กนฺตฺวา เตตฺถีส
 ปินฺทกตฺถํ หตฺวา เตตฺถีส คินฺมฏฺฐึโย อاهرนฺติ ฯ ตํ สพฺพํ หตฺถิสฺส
 กุจฺฉิปุริ ชาตํ ฯ เต วพฺพเก ปกโกสาเปตฺวา อรญฺญํ ปวีสิตฺวา สาคค-
 ๑๕   ถาย รุกฺเข ฉินฺทนฺติ ฯ ฉินฺนํ ฉินฺนํ หตฺถิ อากพฺพิตฺวา สกฺกฺยปเถ
 ฐเปติ ฯ

๒๐   มชฺสส ปน สุชาคา สุชมฺมา จิตฺตา นนฺทาคิ จตฺโส ภเวยา
 โหเนติ ฯ ตาสู สุชมฺมา ตาต มยฺหํ สาลาย ปตฺตี กโรหิติ วพฺพกينا
 สหฺธี มนฺเตทฺวา ตสฺส อฏฺฐ กหาปเถ หตฺวา ปฐมํ กณฺณิกํ กาวเรตฺวา
 ๒๐   ตสฺสา เหนฺฐิมตฺเต อัย สาลา สุชมฺมา นามาคิ อกฺขรานิ ลีชาเปตฺวา
 อตฺตโน สเว ฐเปตฺวา นิฏฺฐิตาย สาลาย ตํ อทาสี ฯ เตตฺถีส ชนา
 ผลกานิ ปญฺญาเปตฺวา หตฺถิสฺส สญฺญํ อหํสุ อากนฺตุโก อากนฺตฺวา ยสฺส
 อตฺตเต ผลเก นิสฺสิตฺติ ตํ กเหตุวา ตสฺส เถหํ เนหิ ตสฺส ปาทปริ-

กมุมาทีนิ แผลกสามิกสเสว ภาโร ภวิสสนตฺตี ๑ หคฺฉิ ฤดา อกาสิ
๑ แผลกสามิโกปิ อากนฺทุกสฺส ตํ ทิวลํ กคฺคพฺพํ อกาสิ ๑

๕ มโฆ ปน สาลโต อวิหฺเว โกวิพารรูกฺโข โวเปคฺวา ทสฺส
มุเล ปาสานผลกํ อคฺคริ ๑ นนฺทาปิ สาลํ อากคานํ ปานียฺญฺเจว
๕ นฺหาโนทกฺญจ ลหฺมํ วฏฺฏคฺคีติ ทสฺสา อวิหฺเว โปกฺขรณิ ชนาเปสิ ๑
๑๐ สฺวา ปญฺจวณฺณเหติ ปทุเมหิ สญฺจนฺนา อโหสิ รณฺธียา ๑ จิตฺคาปิ สาลํ
อากคเหติ ปานียํ ปิวิตฺวา นฺหาคฺวา คมนกาเล มาลํ ปิลนฺธิคฺวา คนฺคํ
วฏฺฏคฺคีติ ทสฺมี ฐฺวานเ อญฺยานํ กาวเรสิ ๑ ปุเปญฺจคณฺฐปคฺคฺโข อสุโก
๑๐ นาม ทสฺมี นคฺฉิตฺติ น วคฺคพฺพํ ๑ สพฺพชฺชฏฺฐกา ปน อหํ มชฺสส
มาคฺคฺฉริคฺคา เจว ปาทปริจาริกา จ เอเตน กคฺคกมฺมํ มยฺหเมวาคิ
จินฺเตคฺวา กิณฺจิจิ ปุณฺญํ อคฺคฺวา ว อาทาสํ คเหคฺวา อคฺคภาวํ มณฺธิ-
๑๐ ยมานา ว อฏฺฐาสี ๑

๑๕ มโฆ ยาวตานุํ ฐคฺวา ทาวคฺฉิถวเน สกฺโก หุคฺวา นิพฺพคฺคิ
สทฺธิ สทาเยหิ ๑ อยเมคฺค สจฺเชโป ๑ วิคฺคาโร ปน สกฺกปญฺห-
๑๕ สฺสคฺคธมฺมปทฺทวากฺชาตวณฺณนาสุ^๑ วุคฺคนเยเนว เวทิตฺพิโป ๑ วุพฺคณฺหา-
๑๕ สจฺชยสฺสคฺคณาพิทฺสคฺคตสฺสกสฺมฺคฺคตวณฺณนาสุ^๒ สกฺกุปฺปคฺคิถา อากตา ๑ ส
๑๕ ปน สจฺชิตฺตา ๑ อยนฺตาเวคฺคต สกฺกุปฺปคฺคิ ๑

๑๕ ทสฺมี กาวเล อสุรคณา ทาวคฺฉิถเววโลเก ปฏฺวิวสนฺตา ตํ

---

^๑สุ. วิ. ๒/๔๐๘ - ๔๒๑, ฐ. ป. ๒/๒๓๕ - ๒๔๖, ชา. ก. ๑/๒๘๓ - ๓๐๓.
^๒ป. สุ. ๒/๔๐๓ - ๔๐๘, ป. โข. ๒/๓๖๔ - ๓๖๕, ส. ป. ๑/๓๘๖ - ๔๑๓.

สปรี่ดี ทิสวา อชุนา นิพพคตา นวกแหวมุคตา อากคาคี มหาปาน
 สขขยีสูติ จ คุมเห คณขปาน มา ปิวิตถาคี จ รุพคณหาสงขยสุตต-
 วรรณนา^๑ ๗ เนวาธีกา คณขปาน สขขยีสูติ สกุกสัมมุตตวณณนา^๒ ๗
 คณขมฐติปิ จุจจติ ๗ โส กิร อติวिय มจฺโร มหนึโย เอโก มจฺ-
 ๕ วิเสโสติ โลกทีปคสาโร ๗

คณขปานนติ คณขปนฺรปาน อธิมตฺตปานนติ อตฺโตติ รุพคณหาสง-
 ขยฎีกา ๗ มจฺรปิตาว เสยฺยเวติ คณขมฐปาน ปิตา วिय สยนติ ๗
 คณขปาน มฐปาน ปิตอ กิร สีสํ จุกฺขิปิตุ น สกโกติ อสญฺญี หุตฺวา
 สยเตว ตสฺมา เอวมหาติ ยกฺขสัมมุตตวณณนา^๓ ๗ มจฺรปิตาคี เอตฺถ
 ๑๐ มจฺรสทฺเทน มจฺรวิเสโส จุจจตีติ อาท คณขมฐปาน ปิตา วียาคี ๗
 สามญฺญโจทนา ทิ วิเสเส ติฏฐตีติ ๗ คณขมฐติ จ อติวिय มจฺโร
 มหนึโย เอโก มจฺรวิเสโส ๗ เคนาห อสญฺญี หุตฺวา สยเตวาคี
 คณขฎีกา ๗ ทิพฺพปาน สขขยีสูติ อมฺมปทวณณนา^๔ ๗ อาสวาคี นาม
 ลตา ชาตา จิตฺตลตาวเนติ อาสงฺกชาคปภาวึ^๕ ๗

๑๕ คาวตีสเทวโลเก จิตฺตลตาวเน อาสวาคี นาม ลตา อตฺติ
 ตสฺสา ผลสฺส อพฺภนฺตเว ทิพฺพปาน นิพพคติ ๗ เอตํ เอกวาริ ปิวิตฺวา

^๑ป. ส. ๒/๔๐๓ - ๔๐๘.

^๒ส. ป. ๑/๓๘๗.

^๓ส. ป. ๑/๓๗๐.

^๔ท. ป. ๒/๒๔๐.

^๕ฐ. ข. ๒๗/๑๘๑.

๕ จตุตาโร มาเส มตุตา หตุวา ทิพพสยเน สยุนติ ฯ สา ปน วสุส-
 สหสฺสวสฺสสฺสเสเนว ผลติ ฯ สุราโสณฺทา เทวปฺตุคา อีโต ผลิ
 ลภิสฺสามาติ ทิพฺพปानปิปาสิ อธิวาเสตฺวา วสุสฺสหสฺสํ นิพฺพหํ คนฺตุวา
 คัลลคา อโรคา นุโชติ โอลฺโลเกนฺติ ฯ ตตฺถ อาสาวตฺตีติ เอนฺนามิกา
 ลตา ฯ สา หิ ยสฺมา ตสฺสา เมลล อาสา อูปฺปชฺชตฺตีติ ตสฺมา เอนฺ
 นามิ ลภตฺตีติ คพฺพพณฺณา^๑ ฯ เทวโลเก ปน อาสาวตฺตี นาม ลตา
 อคฺคิ สา อูปฺปชฺชตฺตีติ เทวา วสุสฺสหสฺสํ อูปฺปชฺชานํ กจฺจนฺตฺตีติ มหาโค-
 วินฺทสุตฺตวณฺณา^๒ ฯ

๑๐ วสุสฺสหสฺสฺสนฺติ มนุสฺสคณฺณาย วสุสฺสหสฺสฺสนฺติ คฏฺฐิกิภา ฯ สกฺโก
 สกฺปริตฺตาย สญฺญํ อทาสี มาริสฺวา มา คณฺชปานํ ปิวิตฺถ ปีนาการมตฺต-
 เมว ทสฺเสถาติ ฯ เต ตถา อภิสุตฺติ จุพฺพคณฺหาสงฺขยสกฺกสํยุตฺตวณฺณา^๓
 เนवासิกา เทวตา สุวณฺณสรเกหิ อูปฺนิตํ คณฺชปานํ ยาวทตฺถิ ปิวิตฺวา
 มตฺตคา ตตฺถ ตตฺถ สุวณฺณปรวิยํ ปติคา สยีสฺสุ ฯ สกฺโก คณฺหถ ปุตฺต-
 หตฺตาย ปุตฺเตติ เต ปาเทสุ กาทาเปตฺวา ลีเนรฺูปาเท ชิปาเปสิ ฯ
 ๑๕ สกฺกสฺส ปุญฺญเตเชน คทฺทวตฺตกาปิ สพฺเพว ตตฺถ ปตฺตีสฺสุติ จ ตสฺมิ
 กाले ตาวตฺตีสฺสวเน อสุรา ปฏฺวิสฺสนฺติ ฯ สกฺโก เทวราชา กิโน
 สาธารณฺรชฺเชนาติ อสุเร สุราปานํ ปายิตฺวา มตฺเต สมานे ปาเทสุ
 คเทตฺวา ลีเนรฺูปาเท ชิปาเปสิติ จ ตโต พุพฺพเทวา อากนฺตฺกเทว-

^๑ชา. ก. ๕/๓๑.
^๒สุ. วิ. ๒/๓๓๐.
^๓ป. สุ. ๒/๔๐๘, ส.า. ป. ๑/๓๕๗.

๕ ปุตุตา อากตา สกฺกาวิ เนลฺลํ กริสฺสามาติ วตฺวา ทิพฺพพุมานิ อูป-
 นามะลฺลํ อูปทฺพรชฺเชน จ นิมฺนเตลฺลํ ๑ สกฺโก อูปทฺพรชฺเชน อสนฺคฺกุโร
 สกปริสฺสํ สตฺถฺยาเปตฺวา เอกทิวลฺลํ สุรามาตฺเตเต เต ปาเทสุ กเหตุวา
 สีนะรูปพฺพคปาเท ขิปีติ จ สกฺโก อตฺตโน ปริสาย กสฺสจฺจ อปฺวินตฺถาย
 สตฺถฺยํ อทาสี ๑ อสุรํ ปิวิตฺวา ปมชฺชิสฺสุ ๑ สกฺโก ก็ เม อิมะหิ
 สาธารณเณ รชฺเชนาติ ปริสาย สตฺถฺยํ ทตฺวา เต ปาเทสุ กเหตุวา
 มหาสมฺมุเท ขิปาเปสี ๑ เต อวฺสิรํ สมฺมุเท ปตฺติสฺสูติ จ ยถากกมฺ
 สกฺกสฺมฺมุตฺตนาฬกสฺสคฺคณามภฺทวณฺณนา^๑ ๑

๑๐ อถ เนลฺลํ กมฺมปฺจฺจยจฺจตฺตสมฺมุฏฺฐานํ สีนะรุสฺสํ เหฏฺฐิมคฺเคทฺส-
 โยชนสทฺสสฺสํ อสุรํ นิมฺพคฺคิตฺติ จ เตลฺลํ สีนะรุสฺสํ เหฏฺฐิมคฺเคทฺส-
 สทฺสโยชนํ อสุรํ นิมฺพคฺคิตฺติ ปาวิจฺจคฺคกปฺปฏิจฺจนนฺนุทฺถาย จิตฺตปาฏฺฐิยา
 อูปโสภิตฺตนิ จ อถ เนลฺลํ ปุญฺญานุกาเวเน สีนะรุโน เหฏฺฐิมคฺเค
 อสุรํ นาม นิมฺพคฺคิตฺติ ๑ จิตฺตปาฏฺฐิ นาม นิมฺพคฺคิตฺติ จ ยถากกมฺ
 สกฺกสฺมฺมุตฺตนาฬกสฺสคฺคณามภฺทวณฺณนา^๒ วุตฺตคฺคตา อสุรํ นาม นิมฺพคฺคิตฺติ
 ๑๕ นิมฺพคฺคิตฺตา ยุชฺชติ ๑ สีนะรุสฺสํ ทิ เหฏฺฐิมคฺเคทฺส อสุรํ นาม อตฺถิ
 ๑ คาวตฺสึทฺสเทวโลกปฺปมาณเมว ๑ คคฺค อสุรํ วสนฺติ ๑ เตลฺลํ จิตฺต-
 ปาฏฺฐิ นาม รุกฺโข อตฺถิ จ ๑ เต อสุรํ นาม สมฺปาปฺปนิสฺสุ
 อสุรํ นาม สีนะรุสฺสํ เหฏฺฐิมคฺเคทฺส คาวตฺสึทฺสเทวโลกปฺปมาณเมว ๑
 คคฺค เทวานํ ปาวิจฺจคฺคโก วิย จิตฺตปาฏฺฐิ นาม กปฺปฏฺฐิตฺติยรูกฺโข

^๑สา. ป. ๑/๓๘๗, ขา. ก. ๑/๓๐๒, ป. โข. ๒/๓๖๔, ฐ.ป. ๒/๒๔๐.

^๒สา. ป. ๒/๓๘๗, ป. โข. ๒/๓๖๔, ฐ. ป. ๒/๒๔๐.

โหสีติ จุฬคณหาสงขยสุตตกุลลาวกชาตกวรรณนาสุ^๑ วุตตตตต ปน เศล
ปุเร นิพพตตตต วุตตตตต วีย ทิสสตี วิมสิตพพเมต^๑ ๑

๕ ชินาลงการฎีกายมปน ปัสสปรวีย รัตนวาลูกาปิฏุเร อสุรปุรี
อโหสีติ วุตตตตต ปัสสปรวียา เหฏฐาภาเก สีลาปฐวี สีลาปฐวียา มตตเก
คิกฎา เศล มตตเก สีเนรพพทตราชา ฐีโต ๑ คสมมี โอกาเส อสุร-
ปุรี อโหสี ๑ คิกฎโต พหิ สีลาปฐวีมตตเก รัตนวาลูกา ๑ คสมมี
อุปริ สมุทโททก^๑ คสมมี อุทเก เหฏฐา รัตนวาลูกามตตเก นาคา วสนติ
๑๐ อสุรานัญจ นาคานัญจ คมนาคมนกาเล อุทกัญจ รัตนวาลูกา จ วิวรี
เทนติ ๑ ยดา อธิ เทวา ปฐวี นิมมุชชิตวาปี คจันติ ปพพตตตตบี
ปวิสนติ เอว เศล อธิธานุกาเวน อุทเกปี มกโล ปญญาติ ๑ คตต
อุทก^๑ จตุราสีตีโยชนสทสสปปมาณ^๑ อโหสี ๑ ตโต ปญญาติ เอว ปญจ
สีเนรอาลินทา นาม โหนติ ๑ สพพุปริมตเล ทิริย^๑ ทสสทสสโยชน^๑
สกุฎปุรี อโหสีติ วุตต^๑ ๑

๑๕ เอว สีเนรโน เหฏฐา คิกฎาน^๑ เวมชตเต สวณรัตนวาลูกา-
กาปิฏุเร อสุราน^๑ ปุรี อหุ คสสุปริ ทาวทีล^๑ เทวินทสส ปุรี อหุติ
โลกทีปกสาโร ๑ สีเนรุตส^๑ หิ เหฏฐิมตเล ทสโยชนสทสส^๑ อสุรภาณ^๑
มชณิมตเล ทวิสทสสปริตตที่ปปริวารวา จตคาโร มหาทีปา อุปริมตเล
ทสโยชนสทสส^๑ ทาวทีสทวนนติ นาทกสุตตควณนา^๒ ๑ เศล ภาณ^๑
สีเนรุตส^๑ เหฏฐาภาเก เต คตต ปฎิวสนตตบี นิภมตตตบี สีเนรปาเท

^๑ป. ส. ๒/๕๐๘, ชา. ก. ๑/๓๐๒.

^๒ป. โข. ๒/๓๖๕ - ๓๖๖.

มณฑปาทินี นิรมินิตวา กัณฑ์กา ว อภิรมนติ ฯ สา คตถ เตสั
อภิรติ อิเม कुณเ ทิสวาติ อาห ये ทิสวา ทิสวา อสุรา มหา-
สมุทเท อภิรมนตีติ อฏฐกงคตฺตฺรฎีกา ฯ

๕ สมุทท์ อสุรา สีตาคี มหาสมุททวาสิโน อสุรา ชาตาคี
มหาสมยสุตฺตวณฺณา^๑ ฯ ตสฺมา สีนฺรุสฺส เญฐฺราภาโคปิ ตโต พหิ
สินฺรุพาทสมึเป มหาสมุทโทปิ อสุรานํ นีวาโสติ ทฏฺฐพโพ ฯ เตะ
สินฺรุเวมฺชฺชกถกาเส สญฺญั ลภิตฺวา ตาตฺตา น สุรนฺติ อาหํสุ ฯ ตโต
ปฏฺฐาย อสุรา นาม ชาตาคี จ ตโต เตะ สตี ลภิตฺวา ทาวทีสฺสวณฺ
อปสฺสนฺตา อเว นฏฺฐา มยฺ ปานมทโทเสน น ทานิ มยฺ สุริ ปิวิมหา
๑๐ น สุริ ปิวิมหา น ทานิมฺหา สุรา อสุรา ทานิ ชาตฺมฺหาคี ตโต
ปฏฺฐติ อสุรา อิจฺเจอุปฺปนฺนสมญฺญา หุตฺวาติ จ ยถากกมฺ สกฺกสํยฺกฺคณาทก-
สุตฺตวณฺณา^๒ ฯ

๑๕ อสุราติ เทวา วिय น สุรนฺติ น อีสฺนฺติ น วิโรจนฺตีติ
อสุรา สุรา นาม เทวา เตสั ปฏฺฐิปกฺชาติ วา อสุราติ อฏฐกงคตฺ-
ตฺรฎีกา ฯ เทโว วिय น สุรฺติ น อีสฺติ ย วิโรจติ จาคี อสุโร
ฯ สุรานํ วา ปฏฺฐิปกฺโข มิตฺตปฏฺฐิปกฺโข อมิตฺโต วิยาติ อสุโร ทานโว
ฯ สคฺคาถวคฺควณฺณายมฺปน^๓ น สุริ ปิวิมหา น สุริ ปิวิมหาติ อาหํสุ
ฯ ตโต ปฏฺฐาย อสุรา นาม ชาตาคี หุตฺตฺนฺติ สทฺทหนีตี^๔ ฯ

^๑สุ. วิ. ๒/๓๘๕.

^๒สา. ป. ๑/๓๕๓, ป. โข. ๒/๓๖๔ - ๓๖๕.

^๓สา. ป. ๑/๓๕๓.

^๔สุจิ /๒๕๑.

๕
๑๐

อยมฺปเนตฺถ สมนฺนิฐานกโร วิจิณฺโโย ๑ น สุริ อสุริ ๑
 น สุราปานํ วิสนฺติ อธิปฺปาโย ๑ อสุรฺนฺติ วทีสูติ อสุรา ๑ ทฺหฺริ-
 คนฺโต อสุรสทฺโท ๑ อยมฺกฺโถ ยถาวุตฺตสฺสกฺกํมฺกฺตวณฺณนายเมว^๑ ส
 สุรา น โทติ ทํ น สุริ วิสนฺติ อธิปฺปาโยติ อิมาย คณฺฐิกาย ๑
 สเมติ ๑ น สุรา อสุรา น ทาวทีสเทวา ตโต อญฺญเอติ อตฺโถ
 ๑ นทานิมฺหา สุราติ หิ วจเนน อตฺตโน สุรภาวํ ปฏฺิเสเชตฺวา
 ตโต อญฺโญ อสุรภาโว วุตฺโต ๑ เตน วุตฺตํ อสุรทานิ ชาตมฺหาติ
 ๑ ยสฺมา ปน เตสํ เทวสฺสิตฺตา อญฺฺรณฺดาสุ วุตฺตา ตสฺมา เทวา
 วีย น สุรฺนฺตํติ อสุราติ เอวรูปํ นีพฺพจํ อญฺฺตํ ๑ เกสญฺฺจि มเตน
 วุตฺตณฺติ ทญฺฺรพฺพํ ๑

๑๕

เตน สกฺกํมฺกฺตคณฺฐิกายํ น สุรฺนฺติ น อีสฺนฺติ อสุราติ เกจฺติ
 วุตฺตํ ๑ สกฺกคณฺฐิกายมฺปิ^๒ น สุรฺนฺติ อีสฺสรียกัิพาทิหิ น ทิพฺพนฺตํติ
 อสุรา เปตาสุรา ๑ อิตเร ปน น สุรา สุรปฏฺิปกฺขาติ อสุราติ
 วุตฺตํ ๑ น สุรฺนฺตํติ อสุราติ อิทํ เปตาสุเรสุเอว ยุชฺชติ ๑ น
 สุรา อสุราติ อิทนฺตุ เทवासุเรสุ เอวติ อญฺญหิ ฎฺิการสฺส มตฺติ ๑

๑๕

อถ โข ปหาราโท อสุรินฺโท เยน ภควา เตนฺปสงฺกมฺติ
 อญฺฺรณฺกฺกฺตฺตฺรปาลิ ๑ ปหาราโทติ เอวํนามโก ๑ อสุรินฺโทติ อสุร-
 เชญฺฺรโก ๑ อนฺุเรสุ หิ เวปจิตฺติ ราชุ ปหาราโทติ อิมเ ตโย
 เชญฺฺรกาติ คพฺพณฺนา^๓ ๑ อถ โข ราชุ อสุรินฺโท เยน เวปจิตฺติ-

---

^๑สา. ป. ๑/๓๕๗.
^๒อ. ภ. /๑๕๗.
^๓ม. ปุ. ๓/๒๗๒.

๕ อสุรินโท เคนฺอุปสงฺกมீติ เทวปฺุตฺตสํยฺตฺตปาถิ ๑ คตฺตราปิ เวปฺจิตฺติ
 สพฺพเชฏฺฐโก ๑ โส สกฺกสฺส สสุโร ๑ เคน เทวปฺุตฺตสํยฺตฺตวณฺณนํยิ
 เวปฺจิตฺตึติ โส กิร อสุรํ สพฺพเชฏฺฐโกติ วตฺวา สกฺโก เทวานมฺิน-
 โท เวปฺจิตฺติ จาติ เทว ชนา ชามาตฺกิสฺสุรา กลหํ กโรนฺตึติ วุตฺตํ
 ๑ ชามาตฺโก วุจฺจติ ชีตฺตฺติ สสุโร ภริยาย ปิตา ๑ คสมฺมา อิม
 อนนฺตรํ วุตฺตา เทว ชนา สกฺกเวปฺจิตฺตึโน สุชํตา ย วเสน ชามา-
 ตฺกิสฺสุราติ คญฺญีกา ๑

คสฺส ปน เวปฺจิตฺตึติ นามลทฺทการณํ สาฏฺฐรกฺเถ สกฺกสํยฺตฺเต
 วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพํ ๑

๑๐ อตีเต กิร สมฺพหฺลดา อีสโย สึลวณฺตา กลฺยาณชฺมมา จกฺก-
 วาพฺมหาสมฺพหฺปฏิริยํ ราชปฏฺฐวณฺเฒ วาจฺกปฺุลิเน รตฺติภูมฺานทิวาฏฺฐานจกฺก-
 มนาทิสฺส ปณฺณสาลาทิสฺส วสนฺติ ๑ ตทา เทवासฺสุรสงฺคาโม สมฺปพฺยุพฺโ
 อโหสิ ๑ เขญฺยุเยน ทิ เทवासฺสุรสงฺคาโม สมฺพหฺปฏิเร โหติ ๑
 อสุรํ น สพฺพกาเล ชโย โหติ ๑ พหฺวาเร ปราชโย ว โหติ
 ๑๕ เต เทเวหิ ปราชิกา ปลายนฺตา อีสนํ อสฺสมปฺเทน คจฺจนฺตา สกฺโก
 อิมหิ สหฺริ มนฺเตตฺวา อมฺเห นาเสตฺติ กุปิตา อสฺสมปฺเท ปานึยฆ-
 จกฺกมนสาลาทินิ วิหฺริเสนฺติ ๑ อีสโย อรญฺญโต ผลาณลํ อาทาย
 อากจฺจนฺตา ทิสฺวา ปฺน พุกฺเขน ปากตฺกํ กโรนฺติ ๑ เทปิ ปฺนปฺปฺนํ

---

๑ ลี. ส. ๑๕/๖๘.
 ๒ ลี. ป. ๑/๔๐๑.
 ๓ ลี. ส. ๑๕/๓๓๓ - ๓๓๔.

คเณว นาสเนติ ฯ คสมมา เต อิทานิ เนลล์ สงฺคาโม ปจฺจุปฺภุสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สุตฺวา ธมฺมิกา โข เทวา อธมฺมิกา อสุรา ลียาปิ โน อสุรโต
ภยํ ยนฺนุน มยํ สมฺพรํ อสุรินฺทํ ออุปสงฺกมิตฺวา อภยทกฺขินฺนํ ยวเจยฺยยามาติ
จินฺเตตฺวา ตํ อูปกนฺตฺวา อภยํ ยาจิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ฯ เอวํ โส เตหิ อภยํ
ยวเจยฺยโต

๕

อิสฺสินํ อภยํ นตฺถิ ทฺวํ ฐานํ สกฺกเสวินํ
อภยํ ยวเจยฺยมานํ ภยเมว ททามิ โวติ

อาห ฯ ตํ สุตฺวา อิสฺสโย
อภยํ ยวเจยฺยมานํ ภยเมว ททาสิ โน

๑๐

ปฏิกณฺฑหาม เต เอตํ อภยํ โหตุ เต ภยนฺติ

เอวํ ตํ อภิสปีตฺวา อตฺตโน ปณฺณสาลาโย อคมฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ฯ ตโต ปฏฺฐาย
โส รตฺตียา ทิกฺขตฺตํ อพฺพิชฺชํ ฯ โส กิร สายมาสมกฺตํ ญฺญชิตฺวา
สยนํ อภิรฺยฺห นินฺนโน นิตฺหาย โอบกนฺตมตฺตตาย สมฺนตา รุตฺวา
สคฺคิสเตน ปทฺโธ วีย วิรวนฺโต อฏฺฐหติ ฯ ทสฺสโยชนสฺสทฺสฺส อสุรภานํ

๑๕

กิมิทนฺติ สงฺโขภํ อาปชฺชติ ฯ อถ นํ เต กนฺตฺวา กิมิทนฺติ ปุจฺฉนฺติ
ฯ โส น กิญฺจิติ วทติ ฯ ทฺตียยามาที่สุปิ เอเสว นโย ฯ อิติ
อสุรานํ มา ภายิ มหาวราชาติ ตํ อสฺสาเสนฺตํ ยว อรฺณํ อุกฺกจฺฉติ
ฯ เอวมสฺส ตโต ปฏฺฐาย เกลณฺญชฺชาตํ จิตฺตํ ปเวเชติ ฯ เตเนวสฺส
เวปจิตฺตํ อปรํ นามํ อูปปาตีติ ฯ

๒๐

สกฺกสฺมฺมตฺตํ กายมฺปิ มหานุภาวคฺาย อสุรานํ จิตฺตเวปเนน

เวปจิตฺตํ วทนฺติ ฯ อิสฺสีหิ ปน อภยํ ยวเจยฺยโต ภยเมว ททามิ โวติ
วตฺวา เตหิ อภยํ โหตุ เต ภยนฺติ สาปวเสน วุตฺตกาถโต ปฏฺฐาย
เวปนจิตฺตคฺาย เวปจิตฺตํ วุจฺจติ ยํ โลภียา ปุโลโฆโมติ จ วทนฺตีติ

วฑฺฒนา เวปทีติ กัมปที ปเวชทีติ วฑฺฒนํ ๑ เกตรตฺตยฺหฺวธาทีสุ เวปที
กัมปที จิตฺตเมตฺตสฺส เวปจิตฺตทีติ สกฺกณฺฑฎีกา^๑ ๑ อิติ เวปจิตฺติ สมฺพ-
โรติ ทวยมตฺตโต เอกนฺติ พฺยฐพฺพิ ๑

๕ สกฺกณฺฑฎีกาย^๒ สํปสฺสโต โร ชามาตา ยสฺส โส
สมฺพโร ๑ ตสฺส ทิ สกฺโก ชามาตา ๑ ปุญฺญาหารีสุ วา อินฺทริยานิ
สํวเฒีติ สมฺพโร ๑ รหฺติ จนนทํนํ ชหาเปตีติ ราหุติ วฑฺฒนํ ๑
จนนทํนํ โสภวิเสสํ รหาเปตี จ ฉาเปตีติ ราหุ ราหุคฺคโหติ มหา-
ปทานสฺสคฺคฎีกา ๑ สุเรหิ สหฺธิ สงฺกามคฺคํ อคฺคโน พลกายานํ ปหารมา-
วฺธํ ททาศีติ ปหารราโท ๑ โส เอว ปหารราโหติ สกฺกณฺฑฎีกา^๓ ๑
๑๐ อิติ ยถาวฑฺฒนฺฎีกาปาสีสุ เวปจิตฺติอาทโย คโย อสุรินฺหา วฑฺฒนา ๑

สกฺกสํยุตฺเต ตฺว ปฐมวคฺคสฺส อญฺฐมคฺคเต เวโรจโน นาม
อสุรินฺโท วฑฺฒนํ ๑ เตน จตฺตารโ อสุรินฺหา สียํ ๑ สกฺกณฺฑเฑ^๔
ตุ

คพฺพิเสสา ปหารราโท สมฺพโร พลิกาทโยติ

๑๕ วฑฺฒนํ ๑ สภาวฺฐกเถ ตฺว มหาสมยคฺคเต เวปจิตฺติ สุจิตฺติ ปหารราโท
พลี นาม มหาอสุโร ๑ ตสฺส ปุคฺคา เวโรจนามกา สกฺกณฺฑคฺคา
อสุรา ราหุ ทานเวสสา นาม คพฺพญฺเญ ชนฺคฺคหอสฺสุราติ สกฺกคฺควิชา

---

^๑สุจิ /๘๒๓.
^๒สุจิ /๘๖๑.
^๓สุจิ /๖๑๕.
^๔อ. ป. /๘.

อสุรา รุกตา ฯ

บุพเพเวา สุรวินุ อสุรา ทานวา บูเมติ

สกุคกณฺฑี^๑ ฯ

๕ อสุโร บุพเพเวโ จ ทานโว เทวตาริบุ
นามานิ อสุรานนฺติ อิมานิ นินฺทิตเส วิหุ
ปราโต อิติ หุ ยํ นามํ เอกสฺส อสุรสฺส ตํ
ปณฺณตํคิปี เอกจฺเจ กรโว ปน อพฺรหฺมณฺติ

สทฺทณฺฑี^๑ ฯ ตุมฺเห เขวตถ เวปจิตฺติ บุพเพเวาติ จ

๑๐ ยํ เว ปิตฺวา บุพเพเวา ปมคฺตา
ติทิวา รุกตา สสฺสคฺติยา สมายา
ตํ ตาทิสํ มชฺชมิมํ นีรตถํ
ชานํ มหาราช กถํ ปิเวยฺยาติ

๑๕ จ ยถากฺกมํ สกุคฺคํ สกุคฺคํ สกุคฺคํ สกุคฺคํ สกุคฺคํ สกุคฺคํ สกุคฺคํ สกุคฺคํ สกุคฺคํ สกุคฺคํ
๑ บุพเพเวาติ เทวโลเก จิรนิวาสีโน บุพเพสํมิกาติ จ บุพเพเวาติ
อสุราติ จ ยถากฺกมํ ทพฺพณฺณา^๓ ฯ เทวทานวปุริโศติ อิทนฺตุ
ทานวภาเว สาธกํ ฯ สกุคฺคาทิเท เทเวติ ปหาราหอสฺสุรินฺทาเทติ ทานเวติ
จ ปุริโศติ ปญฺฐานญิกกา ฯ

^๑อ. ป. /๔.

^๒ส. ส. ๑๕/๓๒๒, พ. ชา. ๒๓/๔๘๓.

^๓ชา. ก. ๗/๒๐๔.

อภิวาเทมิ คัมภเท ทานวาทันมตฤ เตติ
เอกฤ ปน ปิสาจปริยาโย ทานวสทโท ๗ เตนเนเวฤฤ ปรโต วุคต
ภควตา

๕ อธิปนนา ปิสาจเนน สุเทนามิสจกชุนาคี
อปีจ สพุเพปี อสุรา เวปจิติโน นาม นิสสิเตสุ นิสสัยโวหารวเสน
ยถา ปณทกโลหิตกาคี ๗ เตน นามปริจเฉทปรกรณเป

ทาวทีเสสุ เทเวสุ เวปจิตาสุรา คตาคี
วุคต ๗ อิจจจกฤฤฤฤ วุคทนเยน เวปจิติเอว อสุรานัน สพุเพชชฤฤโก
อสุรภาเน รชช กาวเรสีตี เวทิตพุโพ ๗

๑๐ โลกทีปภสวเร ปน คสุตา จิตตปาญลียา จญสุ ปสเสสุ
ทีสโยชนายตา ททนุรูปิตถารวา จตลัสสิ สิลาปฏา ปญญตตะตา อเหล่ ๗
เตสุ ปุระตถิมทิสภาเก เวปจิติ อสุรินโท รชช กาวเรสี สุจิตโต
นาม ยวราชา ๗ ทกชิมทิสภาเก สมพโร นาม อสุรินโท รชช
กาวเรสี สุจิ นาม ยวราชา ๗ ปจถิมทิสภาเก พลี นาม อสุรินโท
๑๕ รชช กาวเรสี อสุโรไซ นาม ยวราชา ๗ อุตฺตรทิสภาเก ปหาราโท
นาม อสุรินโท รชช กาวเรสี ราหุอสุรินโท นาม ยวราชา ๗ เตลล
เตลล อสุรินทานัน นีวาสนนฺฐานนุกานี จตฺตารี นครานี ทิกฺกานัน มชฺเช
ปาคุภวานตี ๗ ตานี โช นครานีปี สตฺตรตณมยปากการปริกชิตฺตานิ นานา-
ลงการสมปนนานี จ ภวนตีตี วทนตีตี อัจจริยวาโท วุคโต ๗ เ
๒๐ ปน อสุรา อายวณณยสอัสสริยสมปตตีตี ทาวทีสสทิสวา วาตี สกุกสํยุต-
วณณนา ๗ เวปจิติปริสา เทวานัน สมานวณณา สมานโกคา สมานา-

๑สา. ป. ๑/๓๕๘.

หารา สมนานายกา เทเวหิ อวาทรวาหิ คจฺจนฺตึติ กถาวตฺถุมฺหิ คติ-
 กถา^๑ ฯ เสดมฺปมาณมฺปิ เทวสทิสเมว ฐฺเปตฺวา ราชูโน ๑ คสฺส
 ปมาณนฺตุ อฏฺฐกถาสฺ วุคฺตฺนเยน เวทิตฺพฺพิ ๑

- ๕ ราชู กิร อสุริโนโห จตฺตารี โยชนสทฺสธานี อฏฺฐ จ
 โยชนสธานี อูจฺโจ พาทุนฺตรมฺสฺส ทฺวาทสโยชนสธานี พหฺลตฺเตน
 นวโยชนสธานีติ หิหิ โสณทฺมทฺสฺสทฺจจฺกึสฺสทฺวณฺณาสุ^๒ วุคฺตํ ๑ มหฺนินทาน-
 สฺสทฺนินทานวคฺเค สุริยสฺสทฺคเมตฺตสฺสทฺวณฺณาสุ^๓ อยเมวคฺโค วุคฺโค ๑
 ทฺถตฺปาทคฺลानी ปุณฺนโค ตึณิ โยชนสธานีติ โสณทฺมทฺสฺสทฺคาทิวณฺณา^๔ ๑
 ทฺถตฺคคปาทคฺลानी ปุณฺนโค เทว โยชนสธานีติ สุริยสฺสทฺคาทิวณฺณา ๑
 ๑๐ อองฺคฺลนฺตริกา ปณฺณาสโยชนาติ เมตฺตสฺสทฺวณฺณา^๕ ๑ เอเกกํ อองฺคฺลปฺพํ
 ปณฺณาสโยชนํ ๑ ทฺถา รมฺกนฺตริ ๑ ตึวา ตึโยชนสฺตํ ฆานํ ตึโยชนสฺตํ
 ทฺถา นลาตํ สีสํ นวโยชนสฺตนฺติ คพฺพณฺณา ๑ มุขํ ทฺวีโยชนสฺตํ
 มุขทฺวารํ ตึโยชนสฺตคฺมภีวํ ตึโยชนสฺตปริมณฺทลนฺติ โสณทฺมทฺจจฺกึสุริยสฺสทฺค-
 วณฺณา^๖ ๑ นินทานวคฺคฺมหฺนินทานวณฺณาสุ^๗ ปน มุขสฺส ทฺถตฺปาทคฺลสมานตา
 ๑๕ วุคฺคา ๑

^๑อ. กถา. ๓๓/๓๘๕.

^๒สุ. วิ. ๑/๓๕๒, ป. สุ. ๓/๓๘๖.

^๓ป. โช. ๑/๒๖๑.

^๔สุ. วิ. ๑/๓๕๒.

^๕ป. โช. ๑/๒๖๑.

^๖สุ. วิ. ๑/๓๕๒, ป. สุ. ๓/๓๘๖.

^๗สา. ป. ๒/๑๑๓, สุ. วิ. ๒/๑๐๘.

๕ โส อหิ อจุโจสมิ สตุถาริ โอนมิตฺวา โอลเเกตุํ น
 สกฺขิสฺสามิตี จินฺเตตฺวา นาคจฺฉติ ฯ โส เอกทิวสํ ภควโต วณฺณํ
 สุตฺวา ยถากถํปิ โอลเเกสฺสามิตี อากโต ฯ ภควา ทสฺส อชฺฉาสนํ
 วิทิตฺวา จตุสฺส อวิยาปเณสฺส กตเวน ทสฺเสสฺสามิตี จินฺเตตฺวา ฐิตโก
 ๑๐ นาม นีโจบิ อจุโจ วิย ปญฺญาติ นิปนฺโน วสฺส อุตฺตานํ ทสฺเสส-
 สามิตี อานนฺท คณฺฐกฺขิปริเวเณ มญฺจกํ ปญฺญาเปหิตี วตฺวา ตตฺถ
 สีทเสยฺยํ กปฺเปสิ ฯ ราชุ อากนฺตฺวา นิปนฺนํ ภควนฺตํ อุนฺนาเมตฺวา
 นภมชฺเช มุณฺณจนฺทํ วิย อจุโกลเเกสิ ฯ กิมิทํ อสุรินฺทาทิ จ วุตเต
 ภควนฺตํ โอนมิตฺวา โอลเเกตุํ น สกฺขิสฺสามิตี นาคจฺฉนฺติ ฯ น
 มยา อสุรินฺท อโรมุเชน ปารมีโย ปูริตา อุตฺตคฺคเมว กตฺวา หานํ
 ทินฺนุนฺติ ฯ ตํ ทิวสํ ราชุ สรณํ อคมาสีติ โสณทนต์ฺตฺวาทิวณฺณา^๑ ฯ

๑๕ มหาสมยฺสตุตฺเตสนากาเล ปนฺสฺส สฺซุมตฺตภาเวน สฺสณฺ สนฺตีกํ
 อปคตฺตฺตา โส กิร สฺซุมตฺตภาวํ มาเปตฺวา อปคจฺฉิตฺติ เหวํ มหาสมย-
 สฺสตุตฺตฺกํกายํ วุตฺตํ ฯ ตสฺส มหาสมุทฺทํ โอคินฺณสฺส คมฺภีโร อุกกํ ชานุป-
 ปมาณํ โหติ ฯ โส เหวํ วเทยฺย อยํ สมุทฺโท คมฺภีโรติ วทนฺติ ฯ
 กุตสฺส คมฺภีรตา มยฺ ชานุปปฏิจฺฉาทนมตฺตํปิ อุกกํ น ลภามาติ
 มหานิทานสฺสตุตฺตาทิวณฺณา^๒ ฯ

โส จนฺทิมสุริเย วิโรจมานเ ทิสฺวา อิสฺสาปกโต เกลสํ
 คมนวีถิ โอตริตฺวา มุขํ วิวริตฺวา ติฏฺฐติ ฯ จนฺทวิมานํ สุริยวิมานํ

---

^๑สุ. วิ. ๑/๓๕๒ - ๓๕๓.
^๒สุ. วิ. ๒/๑๐๕.

วา ติโยชนสติกั มหานรเก ปกฺขิปิตั วีย โหติ ฯ วิมานเ อชีวตฺตา
 เทวตา มรณภยตฺตชิตา เอกปฺปหาเรเนว วิรวนฺติ ฯ โส ปน วิมานั
 กหาจิ หตฺเตน ฉาเหติ ฯ กหาจิ หนฺกสฺส เญฐรา ปกฺขิปิติ ฯ
 กหาจิ ชิวฺหาย ปริมชฺชติ กหาจิ อวคณฺทการกั ญฺญชฺนโต วีย
 ๕ กโปลนฺตเว รฺฐเปติ ฯ เวคั ปน วาเรทฺถุ น สกโกติ ฯ สเจ
 วาเรสฺสามีติ คณฺเท กถฺวา ติฏฺฐเรยฺย ฯ มคฺคกั วาสฺส ภินฺทิตฺวา
 นิภฺชเมยฺย อากทฺทิตฺวา วา นั โอนเมยฺย ฯ ตสฺมา วิมานเ สเทว
 คจฺฉตีติ สุริยสุตฺตวณฺณา ฯ

อสุรกา ฯ

๑๐

(ภูมฺมเทวตาคถา)

อารามเทวตา วนเทวตา ภูษเทวตา โอสสีตีณวณฺปทีสุ
 อชีวตฺตา เทวตาคิ จิตฺตสัมยุตฺตปาติฐุพฺพมฺสมาทานสุตฺตปาติ^๑ ฯ อาราม-
 เทวตาคิ ปุณฺวารามฉลาราเมสุ อชีวตฺตา เทวตาคิ อุกฺยวณฺณา ฯ
 วนเทวตาคิ วนสนฺเทสุ อชีวตฺตา เทวตา ฯ ภูษเทวตาคิ มกฺคราชา
 ๑๕ ตาโล อสฺสกณฺโณ ชิวติ เอวึ เตสุ เตสุ ภูษเตสุ อชีวตฺตา
 เทวตา ฯ โอสสีตีณวณฺปทีสุติ หริตคามลกีวาทิสุ มุชฺชปพฺพชาติสุ วน-
 เญฐรฺกภูษเตสุ จ อชีวตฺตา เทวตาคิ จิตฺตสัมยุตฺตวณฺณา^๒ ฯ วนเทวตาคิ
 อนฺธิวณฺสุกถวณฺนาทีสุ อชีวตฺตา เทวตา ฯ ภูษเทวตาคิ อภิรฺกชิตฺเตสุ

^๑ สั. สฬา. ๑๘/๓๗๒, ม. ญ. ๑๒/๕๕๘.

^๒ สั. ป. ๓/๑๗๙ - ๑๗๘.

นเพรฺมุจิมฺนทาที่สุ รุกฺเขสุ อชิวิตฺตา เทวตา ฯ โอสรีคินฺวณฺปทีสุติ
หริทกัโอมล็กัอาที่สุ โอสรีสุ คาลนาพีเกราที่สุ คินฺเนสุ วนเขฏฺฐเกสุ
จ รุกฺเขสุ อชิวิตฺตา เทวตาติ รุพฺพมฺสมาทานวณฺณา^๑ ฯ

๕
สรฺสส สิริสา วนฺทาม สุปฺตฺติเต จ อาปเก
คินฺนาลทานิ โอสโรย ปพฺพทานิ วนานิ จาติ

๑๐
เวสฺสนฺตรปาลี^๒ ฯ สรฺสส สิริสาติ อิมฺสส ปทุมฺสรฺสส ปรีคฺคหเทวตา
นาคกฺุณานิ สิริสา วนฺทาม ฯ สุปฺตฺติเต จ อาปเกติ สุปฺตฺติถาย
นทียํ อชิวิตฺตา เทวตา วนฺทาม ฯ คินฺนาลทานิติ คินฺนานิ จ
โอลมฺพลตาโย จ ฯ โอสโรยติ โอสรีโย ฯ สพฺพทฺถ อชิวิตฺตา
เทวตา สฺนฺชาเยวมาหาติ กพฺพวณฺณา^๓ ฯ คินฺนาลทานิติ อนฺโตเตนฺคฺกุพฺพิ-
สวารคินฺนา จ ลตา จ อนฺโตสวารโอสรีโย จ ฯ อิมํ คานํ คินฺนาที่สุ
นิพฺพทฺตา เทวตา สฺนฺชಾಯาหาติ สมฺพุลชาตวณฺณา^๔ ฯ

๑๕
เอตฺถ จ โอสรีวณฺปทีสฺสหา ตฺถถ ตฺถถ วุคฺคฺนเยเนว
ทฏฺฐพฺพา ฯ นรวคฺคณีกายญฺหิ^๕ โรคโมสาเชตฺติ โอสรี โอส วเช
โธ ฯ อถวา โอสรี นาม อสฺโยคทพฺพา เกหิ สโยจิตฺติ โอสฺชนฺติ
นฺน วุคฺคํ ฯ โอสรีคินฺวณฺปทีโยติ เอตฺถ โอสรีติ โอสรีรุกฺษาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ป. ส. ๒/๕๐๑ - ๕๐๒.

^๒พ. ขา. ๒๘/๔๒๓.

^๓ชา. ก. ๑๐/๔๓๓.

^๔ชา. ก. ๓/๓๐๕.

^๕สุจิ /๓๑๓.

สตุตตุริยสุตตวณฺณา ๑ ผลปากปริยฺนตา โอสธีรฺกฺขา เวพฺพทลฺลืออาทโยคิ
คฺคฺกฺกิกา ๑ ผลปากาวสาเน โย มรฺตโยสธี สา ภเวติ อรณฺญวคฺโค^๑
๑ โย ผลปากาวสาเน มรฺติ สา ทลฺลือชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
ภเวติ คฺคฺกฺกิกา ๑

๕ อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน ยา ทฺวํ คฺคฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
โองาสยฺนตี ทิสฺสา สพฺพวา โอสธี วีย ทารกาทิ

ทีปวิมานปาลิ^๒ ๑ โอสสา ปภา เอตาย วียติ โอสธีนํ วา อนุผลป-
ทายิกาทิ กตฺวา โอสธีติ ลทฺธนามา ทารกา ยถา สมฺมตโต อวโลค
กฺก
๑๐ กฺก
คพฺพพณฺณา ๑ อธิ ตฺถ เกสฺชชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
อรณฺญวคฺโค^๓ ปน

ผลนฺติ เย วินา ปุပ္ผิ เต จุจฺจนฺติ วณฺปตฺตีติ

จตุตฺถ ๑ เย รุกฺขา ปุပ္ผิ วินา อปุပ္ผกา ผลนฺติ เต อสฺสตุโถหุมฺพร-
ปนสาทโย วณฺปตฺตีติ จุจฺจนฺติ ๑ วณานํ ปติ วณฺปตฺตี^๔ ๑ ปุပ္ผโต

๑๕ ชาตผลลา ปน อมฺพชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
คฺคฺกฺกิกา ๑

^๑อ. ป. /๘๑.

^๒ข. วิ. ๒๒/๑๓.

^๓อ. ป. /๘๑.

^๔สุจิ. /๓๘๓.

๕ สัพพอฏฐกถาสู ปน วนปตฺติ วนเชฏฐรูกฺโขติ อิทเมว
 รุกฺตํ ๑ อิติ อารามเทวตา วนรูกฺขโอสสีติวณปตฺติสรนทีลตาปพฺพคเทวตาคี
 ทสฺวิธา เทวตา ภูมฺมเทวตา นาม ๑ เตน จิตฺตสัมบุคฺคฏีกายํ มคฺคราชา
 นาม เอโก ภูมฺมเทโว ภูตาริพฺติ สุราริโป คาลรูกฺขนิवासี เตน รุกฺตํ
 มคฺคราชา คาลโลติ รุกฺตํ ๑ สกฺลวณสนฺทํ นิสฺสีตา ภูมฺมเทวาคี
 สุทฺธิเนกณทวณฺณนา^๑ ๑

๑๐ โส อปเรน สมเยน กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว อฏฺฐวิปฺปเทเส
 ภูมฺมเทวตา หุตฺวา นิพฺพุโตติ อกฺขทายกเปทวตฺตมฺมฺหิ รุกฺตคฺคตา อกฺขทา-
 ยกเปตยาปี ภูมฺมเทวตาคี เวทิตพฺพาคี รุพฺพมฺมสมาทานสุตฺตวณฺณนา^๒ ตฺตล
 ยํ สาขญฺฐกฺวิมานํ โหติ ตํ สาชาสุ ภิชฺชมานาสุ ตฺตล ตฺตเถว
 ภิชฺชิตฺวา สพฺพาสู สาชาสุ ภินฺนาสุ สพฺพํ ภิชฺชติ ๑ รูกฺขวิมานํ ปน
 ยาว รูกฺขสฺส มฺลคมตฺตมฺปิ ตฺธิฐฺฐติ ทาว น นสฺสติ อิทํ ปน วิมานํ
 สาขญฺฐกํ ๑ ตสฺมา สพฺพสาชาสุ ภินฺนาสุ เทวตา ปุคฺคเก คเหตฺวา
 ๑๕ ชาณฺเฏ รุกฺตา ปรีเทวิทฺตุ อารหฺฐาคี รุกฺตํ ๑ อาพฺวีรญฺญฺเร กิเรกา
 ตรณฺปุคฺคตา รูกฺขเทวตา อโหสิ ๑ เอโก ภิกฺขุ นวกมฺมํ กโรนฺโต
 ตํ รูกฺขํ ฉินฺหิตฺตุ อารภี ๑ สา ปุคฺคํ อญฺเฏนทาย ฐิตา มา เม
 สามี วิมานํ ฉินฺหิตฺ น สกฺขิสฺสสามี ปุคฺคกํ อาทาย อนาวาสา วิจฺริตฺตุนฺติ
 ยาจี ๑ โส อิทํ อญฺญตฺต อิทิสฺสํ รูกฺขํ น ลภิสฺสสามีติ ตสฺสา วจฺนํ
 นาทยิ ๑ สา อิมมฺปิ ทาว ทารกํ โอโลเกตฺวา โอโรมิสฺสตีติ ปุคฺคํ

^๑ส. ปา. ๑/๒๕๐.
^๒ป. ส. ๒/๕๐๒.

รุกขสาชาขาย ฐเปสี ๑ โส อุกขิตตวรสุ สุนธาเรตุ อสกุโกนโต
มนุสฺสานํ จุกฺขุวิสยาตีตํ ทารกสฺส พาทุ ฌินฺที ๑

๕ เตน ปาจิตฺตียปาสิยํ^๑ โส อนาทยนฺโต ฌินฺทีเยว ทสฺสา
เทวตาย ทารกสฺส พาทุ อาโกเถสิตี วุตฺตํ ๑ พาทุ อาโกเถสิตี
๕ อุกขิตตวรสุ นิคฺคเหตุ อสกุโกนโต มนุสฺसानํ จุกฺขุวิสยาตีเต มหาราช-
สนฺติกา ลทฺเช รุกฺขญฺฐหิพฺพวิมานเ นิปนฺนสฺส ทารกสฺส พาทุ ธนฺมูเลเยว
ฌินฺทีตี ททฺฐกถา^๒ ๑ เอวฺยจ สยิตฺวา วิมานเ สยิตฺวา นาม โหตีตี
กถวา วุตฺตํ รุกฺขญฺฐหิพฺพวิมานเ นิปนฺนสฺสาตี ๑ รุกฺขญฺฐหิพฺพวิมานเตี
๑๐ จ สาขญฺฐกวิมานํ สนฺชาย วุตฺตํ ๑ รุกฺขสฺส อฺปรี นิพฺพตฺตญฺหิ
วิมานํ รุกฺขปฏฺธิพฺพตฺตคา รุกฺขวิมานนฺตี วุจฺจตี ๑ สาขญฺฐกํ ปน
สพฺพสาชาสนฺนิสฺสีตํ หุตฺวา ติฏฺฐตี ๑ อิทมฺปิ จ วิมานํ สาขญฺฐกํ ๑
ตสฺมา รุกฺเช ฌินฺเน ตํ วิมานํ สพฺพโส วนฺญฺฐนฺตี ทฏฺฐีกา^๓ ๑

๑๕ รุกฺเช ปน ฌินฺตีเต สา ทสฺมี ภิกฺขุสฺมี อฺปฺปนฺนโกชฺมตฺตํ
ปฏฺฐีวินฺเทสิ ๑ กิ ติสฺวา ๑ ทิมวณฺเต กิร ปกฺขทิวเสสุ เทวตา-
สนฺนิปาโต โหตี ๑ ตตฺถ รุกฺขชฺมมํ ปุจฺจนฺตี ตวํ รุกฺขชฺมมํ รุติกา
น รุติกาตี ๑ รุกฺขชฺมโม นาม รุกฺเช ภิชฺชมาเน รุกฺขเทวตาย
มโนปฺโทสฺสส อกรณํ ๑ ตตฺถ ยา เทวตา รุกฺขชฺมเม อรุติกา
โหตี ๑ สา เทวตาสนฺนิปาตํ ปวิสฺสํ น ลกฺตีตี เอวมฺญฺฐกถาย^๔
วุตฺตํ ๑

---

^๑วิ. มหา. ๒/๒๓๒.
^๒ส. ปา. ๒/๓๑๘.
^๓สา. ที. ๓/๒๕๗.
^๔ส. ปา. ๒/๓๑๕.

อิมิ รุกขชมฺเม อฏฺฐานปจฺจยํ เทวสฺมาคมปวิสนโทสํ ทิสฺวา
ปฏฺวีโนเทสิ ฯ เหวํ สํ คํ ปฏฺวีโนเทตฺวา ภควนฺตํ อุตฺสงฺกมิตฺวา
ตมคฺถํ อวิโรเจตฺวา

๕ โย เว อุตฺปกิตฺํ โภจฺญํ รตํ ภนฺตํ ว ชารเย
ตมทํ สารถํ พุทฺธิ รตฺมิตฺคาโห อิตฺโร ชโนติ

อิมิ ชมฺมปทคฺถํ สุตฺวา โสตาปนฺนา หุตฺวา ภควโต สนฺติกา ลทฺเช
อญฺญสฺมี รุกฺเช วสิ ฯ

๑๐ เตนฺนฏฺฐกถายํ^๑ อถ ภควา ชมฺมํ เทเสนฺโตเยว คสฺสา
เทวตาย วสนฺนฏฺฐานํ อวชฺชนฺโต ปฏฺวีปฏฺฐานํ ทิสฺวา คจฺฉน เทวเต
อมุกฺคสฺมี โอกาเส รุกฺโข วิวิตฺโต ตสฺมี อุตฺคจฺฉนาคิ อาท ฯ โส
กิริ รุกฺโข น อาศวีรญฺชเร ฯ เชตวนสฺส อนฺโตปริกฺเชเป ยสฺส
เทวปฺตคสฺส ปริกฺคโห อโหสิ ฯ โส จุโต ตสฺมา วิวิตฺโตคิ รุกฺโต
ฯ ตโต ปฏฺฐาย จ ปน สํ เทวตา สมนฺมาสมฺพุทฺธโต ลทฺชปฺริหารา
พุทฺธปฏฺฐายิกิ อโหสิ ฯ ยทา เทวตาสฺมาคโม โหติ มहेสฺสฺสเทวตาสฺ

๑๕ อากจฺฉนฺตีสฺสุ อญฺญา อุตฺเปสฺสฺสเทวตา ยาว มหาสมฺมุทจกฺกวาฬปพฺพตา
ทาว ปฏฺิกกมฺนฺติ ฯ อยํ ปน อคฺคโน วสนฺนฏฺฐานเน นิสฺสิทิตฺวา ชมฺมํ
สุณฺนาคิ ยํปี ปฺรุมยาเม ภิกฺขุ ปญฺหํ ปุจฺฉนฺติ มชฺฉิมยาเม เทวตา ตํ
สพฺพํ คคฺถเว นิสฺสิทิตฺวา สุณฺนาคิ ฯ จคฺคทาโร มหาราชาโนปี ภควโต
อุตฺปฏฺฐานํ อากนฺตฺวา กจฺฉนฺตาทา คํ เทวตํ ทิสฺวา ว คจฺฉนฺตีสฺสิ

^๑ส. ปา. ๒/๓๑๖.

วุดคั ๑

กุมมเทวดากถา ๑

(อากาสฏฐกถา)

๕ ภูมิโตปรี จากุมหาราชิกเทวโลกโต เหฏฐา อากาเส สุตธา
 ปน เทวา อากาสฏฐา นาม ๑ สุตินนถนฏฐีกายนคฺฐิ กิญจาบี อธิ
 ปาลิยิ อากาสฏฐเทวตา วิสุํ น อากถา ๑ ตถาบี สหสฺส
 อนุสฺสาวเน อยมนุกโกโมติ หสฺเสตฺถุ จากุมหาราชิกเทวตา ทฺวิธา กถฺวา
 อากาสฏฐเทวตา วิสุํ วุดคธา เตเนตฺถ อากาสฏฐกถานํ วิสุํ คหิตฺถธา
 จากุมหาราชิกาติ ปรีภณฺทปพฺพตฺถฐกา เวทิตฺถพพาติ เอวํ จากุมหาราชิกา
 ๑๐ เทวโลกปฺปมาณาภาสฏฐาบี อากาสฏฐาติ คหิตฺถา กิญจาบี คหิตฺถา อธิ
 ปน ตเทวโลกปฺปมาณาภาสฏฐา จากุมหาราชิกาติ วุดคพฺพา ๑ ตโต
 เหฏฐา อากาสฏฐา ตฺ อากาสฏฐาติ วุดคพฺพา เหฏฐากาสสฺส วิสุํ
 ภูมิภาเวเน วุดคตฺถธาติ ๑ วลาหกกายิกเทวาบี อากาสฏฐา นาม ๑

๑๕ เตน วลาหกสฺสฺยตฺเต^๒ กตเม จ ภิกฺขเว วลาหกกายิกา
 เทวา สนฺติ ภิกฺขเว สีสฺวลาหกา เทวา อุนฺวลาหกา อพฺภวลาหกา
 วาตวลาหกา สนฺติ ภิกฺขเว วสฺสวลาหกา เทวา อิเม วุจฺจันติ
 ภิกฺขเว วลาหกกายิกา เทวาติ ๑ เอตฺสฺสฏฐกถายํ วลาหกกายิกา

^๑สา. ที. ๒/๒๒.

^๒ส. ข. ๑๗/๓๑๘.

วลาหกนามเก เทวกาเย อูปนุณา อากาสจวาริกเทวตา ฯ สัตวลาหกาติ
สัทกรณวลาหกา ฯ เสสปีเทสุปี เอวเสว นโยติ วุคฺคํ ฯ

๕ อุนฺหวลาหกา เทวตาติ อุนฺหอุคฺโน ปรุจยภูคเมฆมาลาสมุฏฺฐาปกา
เทวปฺตุตา ฯ เตสํ กิร ตถา จิตฺตูปปาทสมกาลเมว ยถิจินิตฺตฺฐานํ
อุนฺหํ ฌรมาณา วลาหกมาลา อติพฺพลา อีโศจฺโิต จ นํ ฉาเทนฺตี
วิตโนติ ฯ เอส นโย สัตวลาหกวสฺสวลาหกาสุ ฯ อพฺภวลาหกา ปน
เทวตา สัตตอุนฺหวสฺเสหิ วินา เกวลํ อพฺภปฏฺฐสฺเสว สมุฏฺฐาปกา
เวทิตฺตพฺพาทิ มหาปทานสมจิตฺตมฺภิกา ฯ เกวลํ วาตวายนเหตุไว เทวตา
วาตวลาหกา ฯ เกวลํ อพฺภปฏฺฐสฺสญฺจรณเหตุไว อพฺภวลาหกา ฯ
๑๐ อุนฺหปฺปวตฺตติเหตุไว อุนฺหวลาหกาติ สมจิตฺตมหาสมยฺภิกา ฯ

ยํ วสฺसानเ จ เหมนฺเต จ สิตํ โหติ ตํ อุกฺขสมุฏฺฐานเมว
๑๕ ฯ ยมฺปน สีเตปิ อติสิตํ คิมฺเห จ อูปนฺนสิตํ ตํ เทวตานุภาเวน
นิพฺพตฺตสิตํ นาม ฯ ยํ คิมฺหาเน อุนฺหํ ตํ อุกฺขสมุฏฺฐานิกํ ปากติกเมว
๒๐ ฯ ยมฺปน อุนฺหฺมฺหิ อติอุนฺหํ สิตกาเล จ อูปนฺนอุนฺหํ ตํ เทวตานุภา-

เวเน นิพฺพตฺตอุนฺหํ นาม ฯ ยํ วสฺसानเ จ มิคฺสิเร จ อพฺภํ
๒๕ อูปนฺชชติ ฯ ตํ อุกฺขสมุฏฺฐานิกํ ปากติกเมว ฯ ยมฺปน อพฺภเยว
อติอพฺภํ สตฺต สตฺตาทฺหิ จนฺทสุริเย ฉาเทตฺวา เอกนฺธการํ กโรติ
ยญฺจ จิตฺตวิสาขมาเสสุ อพฺภํ ตํ เทวตานุภาเวน อูปนฺนอพฺภํ นาม ฯ
๓๐ โย ตสฺมี ตสฺมี อุกฺขมฺหิ อุกฺขตรทกฺขินาธิปกตฺวาโต โหติ อยํ วาโต

๓๕ อุกฺขสมุฏฺฐาโน ฯ วาโตปิ วนรฺกฺขกฺขนฺธาธิปทาโลเน อติวาโต นาม
อติ อยญฺเจว โย จ อญฺโญปิ อกาลวาโต อยํ เทวตานุภาเวน
นิพฺพตฺโต นาม ฯ ยํ วสฺสีเก จตฺตาวโร มาเส วสฺสํ ตํ อุกฺขสมุฏฺฐา-
๔๐ นเมว ฯ ยมฺปน วสฺเสเยว อติวสฺสํ ยญฺจ จิตฺตวิสาขมาเสสุ วสฺสํ

ต้ ทเวตานุภาเวณ นิพเพตวสุตฺตํ นาม ฯ

๕ ตตฺรทํ วตฺถุ เอโก กิร วสุตฺตวาทกเทวปฺกฺโต ตกรกฺกฺวาลี-
 ชินาสวเถรสฺส สนฺตํ กนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสี ฯ เถโร โภสี
 ทวนฺติ ปุจฺฉิ ฯ อหํ ฆนฺเต วสุตฺตวาทกเทวปฺกฺโตติ ฯ ตุมฺหากํ กิร
 จิตฺเตน เทโว วสุตฺตํติ ฯ อาม ฆนฺเตติ ฯ ปสฺสสิคฺคามา มยฺนฺติ ฯ
 ๑๐ เตมิสฺสธ ฆนฺเตติ ฯ เมมฺสึสํ วา คชฺชิตํ วา น ปญฺญาติ กถํ
 เตมิสฺสสมาติ ฯ ฆนฺเต อมฺหากํ จิตฺเตน เทโว วสุตฺติ ตุมฺเห ปณฺณ-
 สาลํ ปวิสฺธาติ ฯ สาธุ เทวปฺกฺตฺวาติ ปาเท โชวิทฺวา ปณฺณสาลํ
 ปาวิสฺสิ เทวปฺกฺโต ตสฺมี ปวิสฺนฺเตเยว เอกํ คีตํ คายิตฺวา หตฺถํ
 อุกฺขิปี ฯ สมฺนตา ตีโยชนฏฺฐานํ เอกํ เมมฺสิ อโหสิ ฯ เถโร
 อทฺถคินฺโต ปณฺณสาลํ ปวิฏฺฐโรติ ฯ

อปีจ เทโว นาเมส อฏฺฐติ การเณหิ วสุตฺติ นาคานุภาเวณ
 สุปณฺณานุภาเวณ ทเวตานุภาเวณ สจฺจกิริยาย อคฺคฺสมุฏฺฐาเนน มาราวญฺญ-
 เนน อิทฺธิเพลน วินาสเมฆเณติ วลาทกสัมพุตฺตวณฺเณ^๑ ฯ

๑๕ อากาสฏฺฐรฺกถา ฯ

(จาตุมหาราชิกเทวถา)

ยถาตุตฺตาทากาสฏฺฐรฺกถาปิ จาตุมหาราชิกนฺโตคฺชา ว ฯ ตถา
 หิ มหาปทานสฺตฺตวณฺเณนํ อารกฺขเทวตา ภูมฺมเทวตา อากาสฏฺฐเทวตา

---

^๑สา. ป. ๒/๒๔๒ - ๒๔๖.

๕ อุณหวลาหกา เทวตา อพฺพวลาหกา เทวตา สีตวลาหกา เทวตา
 วสุสวลาหกา เทวตา จาคุมหาราชิกา เทวตาตี วุคฺคํ ๗ กามิ
 เญฐา วุคฺคา สุตฺตวิชาปี เทวตา จาคุมหาราชิกา ว ๗ ตา ปน
 เตน เตน วิเสเสน วคฺวา อิทานิ ตทญฺเฐว ปฐมญฺมิเก กามาวจร-
 เทวตา สามญฺญโต คณฺหนโต จาคุมหาราชิกาตี อาหาคี ญฺญิกฺกา ๗
 สมจิตฺตญฺฐกถาญฺญิกาสูปี^๒ อยเนวคฺโค วุคฺโค ๗

๑๐ จาคุมหาราชิกา นาม สีเนรพฺพตเวมชฺเช โหนฺติ ๗ เตสุ
 ปพฺพตญฺฐกาปี อตฺถิ อากาสญฺฐกาปี เตสํ ปรมปรฺวา จกฺกวาปพฺพตํ
 ปตฺตา ๗ ชีพฺทาปโทลิกา มโนปโทลิกา สีตวลาหกา อุณหวลาหกา
 จนฺทิมเทวปฺคฺโค สุรียเทวปฺคฺโคตี เอเต สพฺเพปี จาคุมหาราชิกา
 เทวโลกญฺฐกา เอวาตี วิงฺกควณฺณา^๒

๑๕ ชีพฺทาย ปทุสฺสนฺติ นสฺสนฺติ วินสฺสนฺตีติ ชีพฺทาปโทลิกา ๗
 ปทุลิกาตีปี ปาลี ลีขตี ๗ สา อญฺฐกถายํ นตฺถิ ๗ เต กิร
 ปุญฺญวิเสสาชฺคิเตน มหนฺเตน อตฺตโน สิริวิภเวน นกฺขตฺตํ กิพฺนตา
 ตาย สมฺปตฺติมหนฺตตาย อาหารํ ปริญฺญชฺิมหา น ปริญฺญชฺิมหาตีปี น
 ชานนฺติ ๗ อถ เอกาหาราตีกฺกมนฺโต ปญฺฐาย นีรฺนทรํ ชาทฺนตาปี
 ปีนฺตาปี จวนฺตีเยว น คิญฺฐนฺติ ๗ กถฺมา ๗ กมฺมชเตชฺสส พลวตาย
 ๗ มนุสฺसानมฺหิ กมฺมชเตโช มนฺโท กรชกาโย พลวา ๗ เตสํ เตชฺสส
 มนฺทตาย กายสฺส พลวตาย สตฺตาหํ อตฺถิกมิตฺวา อุณฺโหนอกฺจฺญายาคฺคาตีหิ

๑ม. ปุ. ๒/๔๓.

๒สม. วิ. 1/๒๘๘.

สกกา วตฺถุ อุตฺตมฺเภถุ ๑ เทวานํ ปน เตโช พลวา โหติ
 กรชกํ มนฺทํ เต เอกํ อาหารเวลํ อติกกมิตฺวา ๖ สณฺฐาตุํ น
 สกโกณฺติ ๑ ยถา นาม คิมฺหาเน มชฺชนฺติเก ตตฺตปาสาณเ รุปิตํ
 ปทุมํ ๖ วา อุตฺปลํ ๖ ๖ สายณฺหสมเย ขฺยสฺเตนบี สิญฺจมานํ ปากคิกํ
 ๕ น โหติ วินสฺสตีเยว เอวเมว ปจฺฉา นีรณฺตรํ ชาทฺนคาบี ปิวณฺคาบี
 จวนฺตีเยว น กิญฺจุนฺติ ๑ เณนาท สนฺติ ภิกฺขเว ชีทฺทาปโทสีกา
 นาม เทวา เต อตีเวลํ หสฺสชิตฺทาทิธมฺมสมาปนฺนา วิหรนฺติ เตสํ
 อตีเวลํ หสฺสชิตฺทาทิธมฺมสมาปนฺนํ วิหรคํ สติ ปมุสฺสตี สติยา
 สมโมเสว เต เทวา คมฺหา กายา จวนฺตีตี ๑ กตฺเม ปน เต
 ๑๐ เทวาตี อีเม นามาตี อญฺจฺจถายํ วิจารณา นตฺติ ๑ เทวานํ ปน
 เตโช พลวา โหติ กรชกํ มนฺทนฺติ อวิเสเสน วุตฺตคฺคา ปน เย
 เกจิ กพฺพิงฺการาหารุปชีวโน เทวา เอวํ กโรนฺติ เตเยว จวนฺตีตี
 เวทิตฺพพา ๑ เกจิ ปนาหุ นิมฺมานรตีปรนนิมิตฺวสวคฺคิโน เทวา ๑
 ชีทฺทาย ปทุสฺสนมตฺเตเนว เตเต ชีทฺทาปโทสีกาตี วุตฺตคาตี
 ๑๕ พุรฺหมชาลวณฺณนาจตุกกงฺคฺตฺตวฏฺฏิกานโย ๑

ชีทฺทาปโทสีกา เทวา อตฺตสฺสฺสเจตนาเหตุ จวนฺตี ๑ เตสฺสญฺฮี
 นนฺทนวนจิตฺตลคฺคาเวนารุสกวนาทีสุ ทิพฺพรตีสมปฺปิตานํ กิพฺนคานํ ปานโกชเน
 สติ ปมุสฺสตี ๑ เต อาหารุปจฺฉเนเทน วาทเป ชิตฺตมาลา วิย มิลา-
 ยนฺตีตี จตุกกงฺคฺตฺตวณฺณา^๒ ๑ โภ เทวานํ อาหารโร กา อาหารเว-
 ๒๐ ลาคี ๑ สพฺเพสฺมบี กามาวจรเทวานํ สุธา อาหารโร ๑ ส

^๑สุ. วิ. ๑/๑๔๕ - ๑๔๖.
^๒ม. ปุ. ๒/๔๕๑.

๕ เหวฐีเมหิ เหวฐีเมหิ อุปรیمانํ อุปรیمانํ ปถิตุคตมา โหตีตี
ยถาสกทิวสวเสณ ทิวเส ทิวเส ภูญชนตี ๗ เกจิ ปน พิจารปทปพมาณ
สุธาทหาริ ภูญชนตี ๗ โส ชิวหาย รูปิตมตโตเขว ยาว เกสคคนชคคา
กายํ เมรตี เตสเเขว ทิวสวเสณ สคตทิวสํ ยายนสมตฺโต จ โหตีตี
วหนตีตี พรหมชาดจตุกกงคคตกรฐีกา ๗

๕ เอกถ จ สุธาทิ สุชานามกํ ทิพโพโรชนํ ๗ ยํ อมกนตีปี
วฺจจตี ๗ วุคคตฺตฺติ สคคกณเพปี^๑ ยุสมมตํ สุธาทิปี ยุสาทิตฺตยํ อมเตติ
๗ สุเชน ษยนตี คํ อิติ สุธาทิ คญฐีกา^๒ ๗

๑๐ ภูคคา จ ส่า ทฺวาทส หนตี ปายเก
ชฺทํ ปิปาสํ อรตี ทฺรลํ กิลํ
โกชฺปนนาญฺจ วิวาทเปสฺสนํ
สีคฺชนํ คณทิจฺจ รสุคตมํ อิทนตี

๑๕ สุชาโกชนชาตคปาลี^๓ ๗ มเนน ปทฺสสนตี นสสนตี วินสสนตีติ มโนปโท-
สิกา ๗ เอเต จาคุมหาราชิกา ว ๗ เต ปฺรสนฺยเจคณาเหตุ จวนตี
๗ เตสุ กฺวิร เอโก เทวปฺตฺโต นกฺชตฺตํ กิสิสสามีติ สปริวาโร รเถน
วี้ติ ษฏฺธิปชฺชตี ๗ อถฺยญฺเญ นิกฺชมนฺโต คํ ปฺรโต ลจฺฉนตํ ทิสฺวา กิ-
โภ อยํ กปโณ อทฺธิฐฺฐนุพฺพํ วิย เอกํ ทิสฺวา ปิทียา อฺทฺทฺมาโต วิย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑อ. ป. /๖.
^๒ฐฺจิ /๕๐๕.
^๓ฐ. ชา. ๕๕/๕๔.

๕ ภิษมาโน วยิ ฤจฺฉติ ฤจฺฉติ ๑ ปรุโศ ฤจฺฉนุโศ ฌิตฺติภา
 ติ ฤจฺฉิ ฆิสฺวา ฤจฺฉา นาม สุวิธานา โทณฺตี ฤจฺฉภาวมสฺส
 ฤจฺฉวา ติว ฤจฺฉโ ฌยฺหิ ภิ ฤจฺฉสฺส อญิ ฌมฺปติ ฌยา ทานสฺสลาทีนํ
 วเสน ฤจฺฉา น ฤจฺฉหิ วเสนาคิ ปรุจฺฉติ ๑ เอกสฺมิญฺหิ ฤจฺฉ
 อิตโร อฤจฺฉโ ฤจฺฉติ ๑ อโฏสุ ฌน ฤจฺฉสุ เอกสฺส โภโ
 อิตฺรสฺส ฌจฺจโย โหติ ติสฺสมี โภโ อิตฺรสฺส ฌจฺจโย โหติ ติ อโฏ
 กนฺทนฺตานํเขว อโฏธานํ ฌนฺทํ อญเมถ ฌมฺมตาคิ ปรุหมฺชาล-
 จตุกกงฺคฺคฺทรวณฺณา^๑ ๑

๑๐ ฌนฺทิมาคิ ฌนฺทิมานวาสี ๑ สุริโยติ สุริยิมานวาสี ๑
 ฌนฺทิมสุริยา ภิร ฑเวปี ฑเวปฺคฺคา มหาสฺมยกอนทิวเส โสคาปฺคฺคิณฺล
 ปฺคฺคาคิ ฑเวปฺคฺคํคฺคฺทวณฺณา^๒ ๑ ฑเวปี ฑเวปฺคฺคา โสคาปฺคฺคิณฺล
 ปฺคฺคคา อถ กสฺมา สุริยสุคฺเตอเว ปรุ ฌมาติ ฐคฺคิ น ฌนฺทสุคฺเตติ
 ๑ โส ภิร น ฌิสฺเสว ติโต ฌวิตฺวา อญฺญตฺถ นินฺพฺคฺโต ๑
 อญฺญาอเว จ ฑเวตา ติตฺถ วสฺสิ ฌนฺทคฺคาเท ภาววา ติ คานํ
 ๑๕ อภาสิ ๑ ตถา สุริโยปิ อปรภาเก ๑ ติเป ติตฺถาปี กาลเณ
 กาลํ ราวฺคฺคฺคฺโต โหติ วนฺตีติ ติตฺถิกวา ๑

ปรุจฺฉโน นามโก ฑเวราชา อคฺคิ โย ยํ ยํ ฆิสฺ ฆาคิ
 ติตฺถ ติตฺถ ติว วสฺสตีติ มหาสฺมยวณฺณานโย^๓ ๑ วสฺสวลาทกา

^๑สุ. วิ. ๑/๑๔๗, ม. ปุ. ๒/๔๕๑.
^๒สา. ป. ๑/๑๒๘.
^๓สุ. วิ. ๒/๓๘๖.

๕ ปน ปชุนนปริสาตี ฅฎฎีกา ๗ ฅตรฎฐวิรุฬหกวิรูปกษกเวรสงฆาตา
 จตุตถาโร มหาราชาไนติ สมจิตตฎฎีกา ๗ ฅตรฎฐโร นาม มหาราชา
 ปาจีนทิสั ปสาสตี จตุตถุ ทิสาสุ คนธพพานั ฅฎฎโรโก ๗ สฬเพเต
 ๕ ๕สส วเส วตถนตี ๗ ตถา วิรุฬโห นาม ทกขินทิสั กุมภณพพานั
 ฅฎฎโรโก ๗ วิรูปกโซ นาม ปจฉิมทิสั นาคานั ฅฎฎโรโก ๗
 กุเวโร นาม จตุตถทิสั ยกขานั ฅฎฎโรโก ๗ เตสุ เอเกกสส
 มหาราชสส เอกนวุติปุตตา ๗ เต สฬเพ สกกสส เทวญญู นาม
 จาริกาทิ มหาสมยวณณานโย^๑ ๗

๑๐ คนธพพานั อธิปตีติ เอตถ จนหนากรูกษาทีสุ โอสธีติณนปปทีสุ
 คนธานั อพพนโต เตหิ ทิพพตถภาวูปกมนโต คนธพพาทิ สขณนามานั
 จาตุมหาราชิกเทวานั อธิปตีภาวโตติ อากานาณิยสุตตฎฎีกา ๗ กตเม
 จ ภิกขเว คนธพพายิกา เทวา ๗ สนตี ภิกขเว มุลคนธ
 อธิวตถา เทวา สารคนธเอ เมถุคนธเอ ตจคนธเอ ปปฏิกคนธเอ รส-
 คนธเอ ปตตคนธเอ นุปนคนธเอ ผลคนธเอ สนตี ภิกขเว คนธคนธเอ
 ๑๕ อธิวตถา เทวา อิมะ วุจจุนตี ภิกขเว คนธพพายิกา เทวาติ
 คนธพพลัยุกตมาตี^๒ ๗

มุลคนธานิเกทั คนธั อพพนตี อุပ္ยชชนตีติ คนธพพา ๗
 เตสั กายโย สมุโห คนธพพากายโย คนธเทวนิกายโย จาตุมหาราชิกเส
 เอเต ทฎฐพพา ๗ ตปปริยามันนตาย ตถถ ภวา ตถถ วา นิยุตตาทิ

^๑ดู. วิ. ๒/๓๘๐.

^๒ดู. ข. ๑๗/๓๐๘.

๕. คนธพพายิกาติ กฏฎีกา ๑ มุตคนฺธ อชีวตฺตาติ ยสฺส รุกฺขสฺส มูเล
 คนฺธ อตฺถิ ตํ นิสฺสาย นินฺพคฺคา ๑ โส ทิ สกฺโลปิ รุกฺโข เตลฺลํ
 อุกฺกเปติ ๑ เสสฺสเพสฺสปี เอเสว นโย ๑ คนฺธคนฺธติ มูลาทิกฺขนานํ
 คนฺธ ๑ ยสฺส ทิ รุกฺขสฺส สทฺเพลฺลํ มูลาทินิ คนฺธ อตฺถิ โส
 อธิ คนฺธ นาม ๑ คสฺส คนฺธสฺส คนฺธ คนฺธคนฺธ ๑ คสมิ
 อชีวตฺตา ๑ อชีว มูลาทินิ สทฺพานิ เตลฺลํเยว อุกฺกปฺปนฺตีติ
 ทพฺพณฺเนา^๑ ๑

๑๐. มาตฺถิ ชเนสฺสโก ปญฺจสีขติ อิมเ ทเววราชานิ คนธพพกา-
 ยิกาติ มหาสมยวณฺณนโย^๒ ๑ คคฺค มาตฺถิตฺติ เทวสุโต ๑ ชเนสฺสโกติ
 ชนวลโก นาม เทวปฺกโต ๑ พิมฺพิสาโร กิร ฉกฺขชฺคฺคํ เวสฺสวณฺสส
 สทฺพยํ อุกฺคนฺทวา คโค จวิตฺวา ฉกฺขชฺคฺคํ มนุสฺสราชา อโหสิ ๑
 เสฏฺฐราชชฺคฺคาเว จ โส โสตาปนฺโน หุตฺวา ปุณฺ คสฺเสว สทฺพยํ
 อุกฺคนฺทวา ชนวลโกติ ปญฺญายิตฺถ ๑

๑๕. เตน ชนวลสภสุคฺเต^๓ พิมฺพิสาโร อหํ ภควา พิมฺพิสาโร อหํ
 สุคฺค อหํ สคฺคํ โข อหํ ภนฺเต เวสฺสวณฺสส มหาราชสฺส สทฺพยํ
 อุกฺปชฺชามิ โส คโค จโค มนุสฺสราชา ภวิตฺถุ โหมีติ วุคฺคํ ๑ ยสฺมา
 โส ภควโต รมฺมกํ สุคฺวา ทสฺสทสฺสาภิกสฺส ชนสคฺสทสฺสสฺส เชฏฺฐโก
 หุตฺวา โสตาปนฺโน ชาโต ๑ คสมฺมา ชนวลโกตฺถิสฺส นาม อโหสิ ๑

---

^๑สา. ป. ๒/๔๒๔.
^๒สุ. วิ. ๒/๓๘๑ - ๓๘๒.
^๓ที. มหา. ๑๐/๕๓๖.

อิหทานิ โสตาปนโน หุทฺวา तीक्ष्णं वक्षुःसुं पृथुं पुण्यं कृत्वा कस्तानुभा-
वेन उपरि निपहत्येति समलोपी तिमरुत्तं वृष्टिगुणां ने निगन्त्या
พลวทาย เอกุเวว นีพพโตติ ทพพณนา^๑ ฯ

๕ ปญฺจสีโฆติ ปญฺจจฺวุโห ปญฺจกฺกนฺทลโก ฯ โส กิร มนุสฺสสเป
ปญฺญกฺกมฺภรณกาเล ททโร ปญฺจจฺวุพทการกกาเล วจฺนปาลกเชฏฺฐโก หุทฺวา
อญฺญเปมิ ทารเก สเหตุวา พหิตามโต จมฺมกฺกกุรฺราเนสุ สาดฺดี กโรนฺโต
ไปฺกขรณิ ฆนฺนโต เสตุํ พนฺนโต วิสมํ มคฺคํ สมํ กโรนฺโต ยานอกฺข-
ปฺริชฺชกฺกนฺรฺกเช ทนฺนโตติ เอวรฺูปานิ ปญฺญานิ กโรนฺโต วิจริทฺวา ทโร
๑๐ ว กาลมกาสิ ฯ คสฺส โส อคฺคภาโว อญฺโฐ กนฺโต มนาไป
อโหสิ ฯ โส กาลํ กทฺวา จจฺมหาราชิกเทวโลเก นฺวทิวสฺสสทฺสสฺส-
ปฺมานํ อายํ สเหตุวา นีพพติ ฯ คสฺส ตีตาจฺจปฺปมาโน ว สุวณฺณ-
ฆนฺนสฺสทิวส อคฺคภาโว อโหสิ ฯ โส สกฺกสฺสสมตฺตํ อภรณํ ปสาเชตฺวา
นวกุมฺภมตฺเต คนฺเช วิสิมฺปิทฺวา ทิพฺพตฺตวตฺถโร รคฺคสุวณฺณกณฺณิกํ
บิลนฺธิทฺวา ปญฺจนิ กุณฺทลเกหิ ปญฺจสิปฺยํ วตฺตมาเนหิ ปญฺจจฺวุพทปริหารเเนว
๑๕ วิจริติ ฯ เตเนตํ ปญฺจสีโฆเตว สญฺฆานนฺทิติ มหาโควินทวณฺณนา^๒ ฯ

ปญฺจสีชาทินิ คนฺธพฺพานมธีไป นายโก คนฺธพฺพาริไป^๓ ฯ
กุมภปฺปมาณฺนททาย กุมภนฺโทหิ สคฺคกณฺฑฎิการิ^๔ ฯ กุมภนฺทานนฺติ เต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑สุ. วิ. ๒/๓๐๖.
^๒สุ. วิ. ๒/๓๒๓ - ๓๒๔.
^๓สุจิ /๓๔๖.
^๔สุจิ /๓๖๕.

๕ กิร เทวา มโหรวรา โหนติ รหสฺสจํปปี จ เนลํ กุมฺโภ วิย
 มหนทํ โหติ ฯ ตสฺมา กุมฺภตฺตาทิ รุจฺจุนฺติ^๑ ฯ กุเวโร มหาราชชาติ
 อัยํ กิร อณฺุปนฺเน พุทฺธเช กุเวโร นาม พฺราหมโณ หุตฺวา อูจฺจุนฺปิ
 กาวเรทฺวา สคฺต ยนฺตานิ โยเชสิ ฯ เอกิสฺสา ยนฺตสาลายํ อฏฺฐริคฺ
 ๑๐ ฉายํ อากคาคคฺสฺส มหาชนฺสฺส หุตฺวา ปุณฺณํ อกาลิ อวเสสฺสสาลาหิ
 คคฺถเว พุทฺธโร ฉาโย อฏฺฐราสิ ฯ โส เตน ปสิทฺติทฺวา อวเสสฺสสาลา-
 สฺมิ อุนฺปิรชฺชนํ กเหทฺวา วิสฺทิวสฺสสฺสหฺสฺสานิ ทานํ อทาสิ ฯ โส กาลํ
 กตฺวา จาคุมฺหาราชิกเส กุเวโร นาม เทวปุทฺโต ชาโต ฯ อปร-
 ภาเก วิสาณาย ราชธานียา รชฺชํ กาวเรสิ ทโค ปฏฺฐาย เวสฺสวโณติ
 รุจฺจุนฺติ อฏฺฐานาฏฺฐิยวณฺเณ^๒ ฯ

๑๕ ตสฺส ปน รุญฺโฆ อากาเส สฺสุรฺร มาปิตานิ อฏฺฐานาฏฺฐา กุสิ-
 นาทฺวา ปรกฺฐินาทฺวา นาฏฺฐปริยา ปรกฺฐิตนาฏฺฐา กปิวฺนโต ชฺโนมํ นวนวติ
 อมฺพรวตี อพิกมฺนทาทิ วณฺณยานิปี ทส นกรานิ โหนติ ฯ ตสฺเสว
 รุญฺโฆ โปกฺขรณิมนฺทปายิ โหนติ ฯ รุคฺคยฺหิ รหฺโทปี คคฺถ ชรณิ
 ๑๕ นาม ยโต เมฆา ปวสฺสฺสนฺติ วสฺสา ยโต ปตายนฺติ สภายิ คคฺถ
 ภคฺลวตี นาม ยคฺถ ยกฺชวา ปยิวฺปาสฺสนฺติคิ ฯ

รหฺโทปีคิ คคฺถ ปเนโก นามเนน ชรณิ นาม อุตฺกรรหฺโท
 อคฺถิ ฯ ปณฺเณสโยชนา มหาโปกฺขรณิคิ รุคฺคํ โหติ ฯ ยโต เมฆา
 ปวสฺสฺสนฺติคิ ยโต โปกฺขรณิโต อุตฺกํ กเหทฺวา เมฆา ปวสฺสฺสนฺติ ฯ

---

^๑ ส. วิ. ๓/๑๕๕.
^๒ ส. วิ. ๓/๑๕๘.

๕ วสุธา ยโต ปตายนคีติ ยโต วุฏฐีโย อวตฺถรมาณา นิกฺกจฺจนฺติ ฯ
 เมฆเสฏฺฐ กิร อญฺญูเทสฺส ตโต โปกฺขรณฺโณ ปุราณํ อุกกํ ภสฺสตี อฺปฺริ
 เมโฆ อญฺญูทิตฺวา ทํ โปกฺขรณฺโณ นโฆทเกณ ฆฺรูเรติ ฯ ปุราโณทกํ
 เหนฏฐีมํ หุตฺวา นิกฺกขมตี ปริปุณฺณาย โปกฺขรณฺเฌ วลาหกา วิคฺจฺจนฺติ
 ฯ สภาปิตี สภา ฯ ศสฺสา กิร โปกฺขรณฺเฌ เตเว ภคฺลวคฺคิยา
 นาม ลตฺตาย ปรีกฺขิตฺโต ทฺวาทสโยธนีโก รตนมณฺโฑปํ อุตฺถิ ทํ
 สนฺธาเยถํ วุฑฺฒํ ฯ ปยฺวิปฺลาสนคีติ นิสฺสํทนคีติ ทพฺพณฺณนา^๑ ฯ

๑๐ โส ปน อินฺโห โสโมติ เอวมาทินา อานฺนาณฺนํ สุตฺเต^๒
 วุฑฺฒานํ ยกฺขานํ อธิปตี ฯ สกฺกคณฺฑกฺกายนฺตุ^๓ อานฺนํ กาทิยฺกฺขานมธฺิไปตี
 วุฑฺฒํ ฯ ตมฺปิ มุชฺชตี ฯ อินฺโห โสโม วรุโณ ฯ เป ฯ ปญฺจาล -
 จณฺโฑ อานฺนํ กาทิ วุฑฺฒตฺตา ฯ

๑๕ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตฺถาโร ตฺว สานฺนํ สกฺกเด^๔ อานฺนาณฺนํ -
 สุตฺเต^๕ โยโลเกทฺโพ ฯ สติปญฺจานานาทีวณฺณายนฺตุ^๖ สกฺกสฺส เทวเรณฺโญ
 อิมํ จตฺตาโร มหาราชาโน ปริจาริกา โทวาริกญฺมิมิ คฺคิณฺฐนคีติ
 วุฑฺฒํ ฯ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

^๑ ส. วิ. ๓/๑๕๕.
^๒ ที. ปา. ๑๑/๒๑๗.
^๓ ส. จิ. /๗๓๓.
^๔ ส. วิ. ๓/๑๕๕ - ๒๐๔.
^๕ ที. ปา. ๑๑/๒๐๘.
^๖ ป. ส. ๑/๓๑๑.

มหาวิทยาลัย

ชครภูโฐ นาม มหาราชา ปาจีนจกกวาพมุขวภูฎิย์ อตุตโน
เสนงเคน สหธิ อตุตริตวา รัชตมยอสิปตุตชาริตโกฎิสตสหัสสคนชพคณเฑ
สหธิ โโกฎิสตสหัสสรัชคทตททีปปริวุโต สุเทหว นาม รัชควณณั้ ตุงควรร-
มารุยห ยุกนชรมคตเก ปาจีนทิสาย อารกขั้ คณหาคี ฯ

๕

วิรุฬโโก นาม มหาราชา ทกขิมจกกวาพมุขวภูฎิย์ อตุตโน
เสนงเคน สหธิ อตุตริตวา คตคกมณิมยอสิปตุตชาริตมณิทธททีปปริวุโต
คตคกกมุภทคณเฑ สหธิ มณิถณณั้ ตุงควรรมารุยห ยุกนชรมคตเก
ทกขินทิสายั้ ฯ

๑๐

วิรุปลโไซ นาม มหาราชา ปจฉิมจกกวาพมุขวภูฎิย์ อตุตโน
เสนงเคน อตุตริตวา คตคกปวาพมยอสิปตุตชาริตนาคคณเฑ สหธิ
คตคกปวาพทตททีปปริวุโต ปวาพวณณั้ ตุงควรรมารุยห ยุกนชรมคตเก
ปจฉิมทิสายั้ ฯ

๑๕

เวสสวโณ นาม มหาราชา อตุตริจกกวาพมุขวภูฎิย์ อตุตโน
เสนงเคน สหธิ อตุตริตวา คตคกสุวรรณมยอสิปตุตชาริตยกชคณเฑ สหธิ
คตคกสุวรรณทตททีปปริวุโต สุวณณวณณั้ ตุงควรรมารุยห ยุกนชรมคตเก
อตุตริทิสายั้ อารกขั้ คณหาคีตี ชินาลงการฎีกานโย ฯ

จาคมหาราชิกเทวกถา ฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ถาวทีสาทิเทวกถา)

ถาวทีสาปิ จาคมหาราชิกา วิย ปพพตฎฐกอากาศฎฐกวเสน
๒๐ พุริชา โหนติ ฯ เตน วิภังควณณนายั้ เค ถาวทีสาปิ อตุตติ

ปพพตฤฎฐกาภิ อคฺฉิ อากาสฤฎฐกาภิ เตสํ ปรมปรวา จกฺกวาหปพพคํ
ปคฺตกา ฯ ตถา ยามาหิณํ ฯ เอกเทวโลเกปิ หิ เตสํ ปรมปรวา
จกฺกวาหํ อปคฺตกา นาม นคฺฉิถิ วุคฺคํ ฯ

๕ ตถถ เย ทาวคิสา เย จ จาตุมหารราชา เตสํ สกโก
ราชา อโหสิ ฯ โส หิ เญฐรา วุคฺคนเยน อสุเร ชิปาเปคฺวา
ปจฺฉา เตหิ สหํมึ มุชฺฉนฺโต วิชิตสงฺกาโม อโหสิ ฯ เตน
วุพฺพคณาสงฺขยสุคเต^๑ ภูคฺคํพหํ มาริส โมคคฺคฺฉาน เทวาสุรสงฺคาโม
สมุพฺพบุพฺโห อโหสิ ฯ คสมึ โข ปน มาริส โมคคฺคฺฉาน เทวา
ชินิสฺสุ อสุรา ปราชิสฺสูติ วุคฺคํ ฯ

๑๐ กพฺพณณายญฺจ^๒ กทา ปน เท ปราชิตาคิ สกฺกสฺส
นิพฺพคฺคกาเลติ วคฺวา ตทนนฺตรํ มชคฺคทาวโต ยาว อสุรทวนสฺส
นิพฺพคฺคิ ทาว สพฺพํ วคฺวา ปน ตถถ อสุรา วสนฺติ เตสํ จิตฺตปาญฺญลิ
นาม วุคฺโข อคฺฉิ เต คสฺส ปุปฺพนกาเล ชานนฺติ นายํ ทาวคิสา
สกฺกเกน วญฺจิกา มยฺนติ เต คณฺหถ นนฺติ วคฺวา สีเนวํ ปริจฺรมาณา
๑๕ เทเว วญฺจเร วมฺมิกปาทโต วมฺมิกมกฺชิกา วิย อภิวิหิสฺสุ ฯ ตถถ
กาเลน เทวา ชินนฺติ ฯ กาลเณ อสุรา ฯ ยทา เทวานํ ชิโย
โหติ อสุเร ยาว สมุทฺทปฏฺฐา อุนฺพนฺชนฺติ ฯ ยทา อสุรานํ ชิโย
โหติ เทเว ยาว เวทิกายาการํ อุนฺพนฺชนฺติ ฯ คสมึ ปน สงฺคาเม
เทวานํ ชิโย อโหสิ ฯ เทวา อสุเร ยาว สมุทฺทปฏฺฐา อุนฺพนฺชิสฺสูติ
๒๐ วุคฺคํ ฯ

^๑ม. ม. ๑๒/๘๖๖.

^๒ป. ล. ๒/๘๐๘.

๕ กุลาเวลณนายนุ^๑ สกโก อสุรา กิร อญฐิตาติ สุตวา
 สมุทฺหปฏฺฐุเบว อหฺกุกคฺนฺตฺวา ชฺรณฺมาโน เตหิ ปฺราณีโต ทิยทฺตโยชน-
 สติเกณ เวชยนฺตรเณน ทกฺขิณสมุทฺทสฺส มคฺคเณน ปฺลาโยทฺวา สิมฺพลีวํ
 ปฺตฺวา สฺสฺสฺสฺสไปตฺกานํ มหาวิรวํ สุตฺวา มาตฺลิ มา อมฺเท นิสฺสาย
 ๑๐ เอเต กิลมฺิสุ น มยํ อิสฺสรียํ นิสฺสาย ปฺลาณวชฺกมฺมํ กโรมฺ เอเตสฺ
 ปนฺตฺถาย อสุรานํ โน ชีวํทํ ปริจฺจชฺสํสาม นีวตฺตเยตํ ฆนฺตฺติ อาท
 ๑ โส ทถา อกาสิ ๑ อสุรา ตํ นีวตฺตมานเมว ทิสฺวา อทฺธา
 อญฺญเอหิ จกฺกวาเหหิ สกฺกา อากฺจ
 ๑๐ ๑ วิสฺสตีติ มรณฺภยคฺชฺชิตฺตา ปฺลาโยทฺวา อสุรณฺครเมว ปาวีสฺสูติ เอ
 ๑๐ ปฺรุมํ อสุรานํ ชยํ วทฺวา ปจฺจมา เตสฺ ปฺราชนโย วุฑฺโต ๑

สกฺกสฺมฺยฺกฺตฺวาณณาย^๒ ปน เทว นฺครานิ หิ ยฺยทฺเรน กเหคฺ
 อสฺกฺกญฺเอยยตฺยา ยชฺชชฺชปฺรฺวานิ นาม ชฺชาตานิ เทวณฺครญฺจ อสุรณฺครญฺจ
 ๑ ยทา หิ อสุรา พฺลวณฺโต โหนฺติ ๑ อถ เทเวหิ จ ปฺลาโยทฺวา
 ๑๕ เทวณฺครํ ปวีสิทฺวา ทฺวาเร ปิทธิเต อสุรานํ สกฺมฺปิ สหสฺสสมฺปิ กิญฺจิ
 ๑๕ กาคฺคํ น สกฺโกติ ๑ ยทา เทวา พฺลวณฺโต โหนฺติ อถ อสุเรหิ
 ปฺลาโยทฺวา อสุรณฺครสฺส ทฺวาเร ปิทธิเต สกฺกานํ สกฺมฺปิ สหสฺสสมฺปิ
 กิญฺจิ กาคฺคํ น สกฺโกตีติ วทฺคํ ๑ ตสฺมา เตสฺ นฺครํ ปวีญฺเรสุ
 สกฺโก กิญฺจิ กาคฺคํ อสฺกฺโกนฺโต เทวณฺครํ อคฺมาสิ ๑

^๑ชา. ก. ๑/๓๐๒ - ๓๐๘.

^๒สา. ป. ๑/๓๕๓ - ๓๕๘.

เคน อุดาวกวดณนาย^๑ สกโกปี เทวนครี ปวีสีตวา ทวีสุ
เทวโลเกสุ เทวคณน ปวีวูโต นครนชเช อฏฐาสี ๗ คสมมี ชเน
ปฐวี ภินทิตวา โยชนสหสสุพเพโธ เวชยนตปาสาโท อฏฐาหิ ๗
วิชยนเต อฏฐิตกุกา เวชยนโตเทว นาม อังสูติ วุคต ๗

๕

ชมนปทวณนายนุ^๒ เทวนครสสาปี กังชณุปนูนกา วุคตา ๗
วุคคญหิ ตตถ เทवासูรสงคามะ ปน อสุเรสุ ปราชิตะสุ ทสโยชนสหสสุ
การคีสเทวนครี นาม นิพพคติ ๗ คสส ปาจีนปจันนิทวารานัน อุนตรา
ทสโยชนสหสสุ โหติ ตถา ทกขินุคตทวารานัน ๗ คัง โช ปน นคร
ทวารสหสสุยุตติ อโหสิ อารามไปกขรณิปฏิมพิตัง ๗ คสส มชเช
๑๐ สาลาย นิสสนแทน ทีโยชนสคพเพเชหิ ๗เชหิ ปฏิมพิตโต สคคโยชน-
สคพเพโธ เวชยนโต นาม ปาสาโท อุกคญหิ ๗ สุวณณยญฐีสุ มณิชา
อเหตุ ๗ มณิยญฐีสุ สุวณณชา ปวาพยญฐีสุ มุตตาธชา มุตตายญฐีสุ
ปวาพธชา สคตกรณมยาสู ยญฐีสุ สคตกรณธชา ๗ อิติ โส โยชน-
สหสสุพเพโธ ปาสาโท สคตกรณมโย วาติ ๗

๑๕

ปาลิยนนุ^๓ อุตตนา กตปุญญเณน นิพพคตูกา อุตตนา กโต
วีย โหคิติ อาท โส โช อหัง มารีส โมคคัลลานัน ตัง สงคามัน
อภิวินิตวา วิชิตสงคามโต ปฏินิวคิติตวา เวชยนตัง นาม ปาสาโท
มาเปสี ๗ เวชยนตคสส โช มารีส โมคคัลลานัน ปาสาทสส เอกสส

^๑ชา. ก. ๑/๓๐๔.

^๒ฐ. ป. ๒/๒๕๐.

^๓ม. มุ. ๑๒/๕๖๖ - ๕๖๗.

นียบุหสฺสํ เอเกกฺสฺมี นียฺยูเห สคฺค สคฺค ญฺญาการสฺตานี เอเกกฺสฺมี
ญฺญาการเว สคฺค สคฺค อจฺจนราโย เอเกกิสฺสา อจฺจนราย สคฺค สคฺค
ปริจาริกาโยติ ๑

๕ จุฬคณฺหาสงฺขยวณฺณาย^๑ ปาสาทสฺส สุวณฺณคณฺมภา รชคคณฺมภา
มณฺธิคณฺมภา ปวาทคณฺมภา โลหิตคคณฺมภา มสารคคคณฺมภา สคฺคตฺรคคณฺ-
คณฺมภา เกล็ยเว สุวณฺณาทิมยา สฏฺกาวาพฺรุปกานี จาคฺคยบคฺโค วุคฺโค
๑ โกวิทารวฺกุชฺส นิสฺสนฺเทน ตีโยชนสคฺคปริมณฺทโล ปญฺจทสโยชนปริมณฺทา-
ทกฺขนฺโธ ปาริจฺจคฺคโก นีพฺพคฺคตี สกฺกปญฺหวณฺณา^๒ ๑

๑๐ เอกปฺนฺทริเก อฺยุยาเน ปาริจฺจคฺคโกวิทาวโรติ ชินาลงฺการฎีกา
๑ คญฺจ อฺยุยานํ เวชยนคฺคปาสาทาสฺนํ ๑ จุฬคณฺหาสงฺขยสุคฺคเตมฺ^๓
สคฺโค เทวานมินฺโท เอกปฺนฺทริเก อฺยุยาเน ทิพฺเพหิ ปญฺจหิ ทฺวิยสฺเตหิ
สมปฺปิตฺโต สมงคฺคิโกติ ปริจาเรตฺตี วุคฺคํ ๑ ปาสาณลคฺคสฺส นิสฺสนฺเทน
ปาริจฺจคฺคกมฺมุเล สฏฺฐีโยชนายามคฺคา ปญฺญาสโยชนวิทคฺคา ปญฺจทสโยชนพฺ-
เพธา ชยสุมนปฺปวณฺณา ปณฺทกมฺพลลิสฺสา นีพฺพคฺคิ คคฺคสฺส มุทฺคาย สกฺกคคฺค
๑๕ อฺปพฺพกาโย อฺนุปวิสฺตีติ สกฺกปญฺหวสฺสคฺคปฏฺฐานมทานิทานสุคฺควณฺณา^๔ ๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร

^๑ป. ส. ๒/๔๐๔.
^๒ส. วิ. ๒/๔๑๗.
^๓ม. ม. ๑๒/๔๖๕.
^๔ส. วิ. ๒/๔๑๗, ป. ส. ๑/๓๑๑, ส. วิ. ๒/๑๐๐.

๕ เวชยนครโก ฤ สงคามโก ปุพเพ อุปฺปนโนติ ทรุสฺสพฺโพ ๑
 ตถา ทิ สกโก ฅมภิกฺขุห อสุเวหิ สหฺริ สงฺคาเมสฺสิติ มฆเทวสุตฺต-
 วรรณายํ^๑ โส ปน ทิพฺพรโถ ทิยทฺชโยชนสฺสโก โทติ สฺนฺธิโต
 ปฏฺฐาย รัตตีสํ ปญฺญาสโยชนานิ อภฺชพฺนฺช ปญฺญาสโยชนานิ อภฺชพฺนฺชโต
 ปฏฺฐาย ปจฺฉาภาโก ปญฺญาสโยชนานิ ๑ สพฺโพ สกฺตรกมฺมโยติ
 จุกฺกํ ๑

๑๐ สกฺกสฺส กิร ทิยทฺชโยชนสฺสทายาโม วัถ ฅสฺส ปจฺฉิมฺนฺโต
 ปณฺณาสโยชนโน มฆเต รัตตฺชโร ปณฺณาสโยชนโน รัตตฺสนฺธิโต ยาว
 รัตตีสํ ปณฺณาสโยชนโนติ ฅเทว ปมาณํ ทฺวิคฺฅํ กทฺวา ทิโยชนสฺสทายา-
 โมติปิ วทฺนฺติ ๑ ฅสฺมี โยชนโก ปลฺลงฺโก อคฺคโรติ ทิโยชนิกํ
 เสทฺจจฺจคฺคํ มคฺคเก ฐปิตํ ๑ เจกฺสฺมีเยว ฅุเต สหฺสฺสอาชฺชญา
 ฅุคฺคา ๑ เสสาจฺจการสฺส ปมาณํ นคฺคิ ๑ ฅโย ปนฺสฺส อทฺตติ-
 โยชนสฺสทานิ ฅุคฺคโก ยสฺส วาทาหตฺสฺส ปญฺจจฺจิกคฺคฺริยสฺสเสว สทฺโท
 นิจฺฉนฺตฺติ ฅชคฺคปริคฺคาวณฺณา^๒ ๑

๑๕ อด สกโก ปุณ อสุราณํ อนาถมณคฺคทาย ปญฺจสุ ฐาเนสุ
 อารกฺขํ ฐเปสฺสิติ ฅุลาวกวณฺณา^๓ ๑ สกโก อสุเว ปลาเปคฺวา
 ปญฺจสุ ฐาเนสุ อารกฺขํ ทาเปสฺสิ ๑ เอวํ อารกฺขํ ทคฺวา เวทิกปาเท

^๑ป. ฐ. ๓/๒๘๒.

^๒สา. ป. ๑/๘๐๐.

^๓ธา. ก. ๑/๓๐๘.

วชิรหฤดา อินทปฏิมาย โสเปสตี จุฬคณาสงขยวณณา^๑ ๗ คโค
 ปฏติ อสุรา อิจฺเจวบุปนสมญญา หุคฺวา ทนททานิ เทเวหิ สหฺริ
 สงฺคามามาติ สีเนรุ ปรีโค อภิริหิสฺ ๗ คโค สกโก อสุเร
 ๕ มุทฺเชสุ อพฺภุคฺคเต ปุณฺนิ สมฺมุตฺเต ปฏฺชิปิตฺวา จตุสุ ทฺวาเรสุ อคฺคณา
 สหิสฺสา อินทปฏิมาย มาเปคฺวา โสเปสตี นาทกวณณา^๒ ๗ ปญฺจสุ
 ฐาเนสุ อารกฺขฐปนฺนตุ เหฏฺฐา สีเนรุกถายํ วุคฺคํ ๗

กุลาวกาวณณาย^๓ อิมฺสุ ปญฺจสุ ฐาเนสุ อารกฺขํ ฐเปคฺวา
 สกเก เทวานมินฺเท ทิพฺพสมฺปตฺติ อญฺภาวามาเน สุขมฺมา จวิคฺวา
 คสฺเสว ปาทปริจวาริกา หุคฺวา นิพฺพตฺติ ๗ กณฺณิกาย ทินฺนนิสฺสนฺเทน
 ๑๐ คสฺสา ปญฺจ โยชนสตฺติกา สุขมฺมา นาม เทวสภา อุตฺปาหิ ๗
 ยคฺค ทิพฺพเสตฺตจฺนคฺคสฺส เหฏฺฐา โยชนปฺปมาเถ กญฺจนปลลฺลเก
 นิสฺสินโน สกโก เทวานมินฺโท เทวมนุสฺसानํ กคฺคตฺตพฺพทิจฺจจานิ กโรตฺติ
 วุคฺคํ ๗

สุขมฺมาย สภายนฺติ สุขมฺมาย นาม อิตฺถิยา รตนมคฺคกณฺณิก-
 ๑๕ รุกฺขนิสฺสนฺเทน นิพฺพตฺตสภายํ ๗ คสฺสา กิร ฆลิกมฺยา ภูมิ มณฺนิมฺยา
 อามฺมโย สุวณฺณมฺยา ฌมฺภา รชตมฺยา ฌมฺภชฺชกฺกา ปวาทมฺยานิ
 วาพฺรุปานิ สคฺตรตณฺมฺยา โคปานสิโย จ ปกฺชปาสา จ มุขวฏฺฐิ
 จ ๗ อินฺทนีลอิฏฺฐกาหิ ฉทนํ โสวณฺณมฺยํ ฉทนปฏฺฐํ รชตมฺยา ภูมิกาย ๗

^๑ป. ส. ๒/๔๐๘.
^๒ป. โส. ๒/๓๖๕.
^๓ชา. ก. ๑/๓๐๕ - ๓๐๖.

อายามโต จ วิถถารโต จ คีณิ โยชนสตทานิ ปริกเขปโต นวโยชน-
 สทานิ อุกุเพธโต ปญฺจโยชนสตทานีติ มหาโลวีนทวณฺณา^๑ ๑ สกฺกสฺส
 สภา สุชฺชมา นาม โสภโณ ชมฺโม อสฺส สุชฺชมา เทวมณฺทปโปติ
 สกฺกกณฺทฎีกา^๒ ๑

๕ จิตฺตปิ สุนฺนทปิ จวิตฺวา กสฺเสว ปาทปริจาริกา หุตุวา
 นิพฺพตฺตีสุ ๑ อุตฺถยานโปกฺขรณีนํ กรณนิสฺสนฺเทน จ คาคํ จิตฺตลทวอนนฺทา
 นามกา อุตฺถยานโปกฺขรณียอ อุตฺถปฺชชิสฺสุติ กุลาวกวณฺณานโย^๓ ๑ นนฺทาย
 โปกฺขรณียา นิสฺสนฺเทน ปญฺญาสโยชนา นนฺทา นาม โปกฺขรณีนํ นิพฺพตฺตี
 ๑๐ จิตฺตาย มาลาจจวตฺตุนิสฺสนฺเทน สกฺกฺสิโยชนิกํ จิตฺตลทวอนํ นาม
 อุตฺถยานํ นิพฺพตฺตีติ สกฺกปญฺทวณฺณา^๔ ๑

ปญฺจโยชนสตีกา นนฺทาโปกฺขรณีนํ ตถา จิตฺตลทวอนนฺติ ชมฺมปท-
 วณฺณานโย^๕ ๑ วินยฎีกายมฺปิ^๖ ตทฺถยวเสนตฺโต จุตฺโต ๑ ทิพฺพรุกฺข-
 สหสฺสปฏิมณฺทิตํ นนฺทวนํ จิตฺตลทวอนํ ยารุสทวอนํ มิสฺสทวอนนฺติ
 สติปฏฺฐานวณฺณา^๗ ๑

^๑สุ. วิ. ๒/๓๒๘ - ๓๒๙.

^๒สุ. จิ. /๕๐๕.

^๓ชา. ก. ๑/๓๐๖.

^๔สุ. วิ. ๒/๔๑๗.

^๕ธ. ป. ๒/๒๘๒.

^๖สา. ที. ๑/๔๑๕.

^๗ป. สุ. ๑/๓๑๑.

สกฺกสฺส ปุทฺถธณฺนิ นนฺทา นาม ๑ นนฺทยตีติ นนฺทา^๑ ๑
 สกฺกสฺส วนานิ อุกฺขยานานิ นนฺทาทีนํ จตฺตารีติ สกฺกคณฺเฑฎฺฐิกา ๑
 ตํ วนํ ปวิฏฺฐเฐ ปวิฏฺฐเฐ นนฺทยติ โทเสตีติ นนฺทนี ๑ ปญฺจสุ หิ
 ๕ หิ มรณนิมิตฺเตสุ อุกฺกปฺนเนสุ สมฺปฏฺฐิตยา จวิธฺสามาติ ปรีเทวมานา
 เทวตา สกฺโก เหวานมฺินโท มา ปรีเทวิทฺถ อภิชฺชมานธมฺมา นาม
 สงฺขารวา นตฺถีติ โววทิตฺวา ตตฺถ ปเวสาเปสิ ๑ ตาสํ อญฺญาหิ
 เทวตาหิ พาทาสุ คเตทฺวา ปเวสีคานมฺปิ ตสฺส สมฺปฏฺฐี ทิสฺวา
 มรณโสโก รูปสมฺมตฺติ ปิตฺติปาโมชฺชเมว อุกฺกปฺชชติ ๑ อถ ตสฺมี
 กิพฺพมานาเอว อุกฺกหสนฺตฺตโต ทิมปฺปิโต วย วิสฺยนฺติ วาตหตา ทิปฺปัสสา
 ๑๐ วย จ วิชฺฌายนฺตีติ เอวํ ยงฺกิญฺจึ อนฺโต ปวิฏฺฐํ นนฺทยติ โทเสตีเย-
 วาติ นนฺทนนฺติ เทวตาสํยุตฺตวณฺณนา^๒ ๑

๑๕ สฺสูตฺตเทวตาหิ ปวิฏฺฐโต สฺสูตฺตปุเร นนฺทนวนํ ปาวิสฺสิ ๑
 สพฺพเทวโลเกสุ หิ นนฺทนวนํ อตฺถิเยวาติ มหาปทานานาทิวณฺณนา^๓ ๑
 ธมฺมปทวณฺณนายนฺตุ^๔ จิตฺตลคฺคาวนํ นาม นิพฺพตฺติ ตตฺถ อุกฺกปฺนนฺนพฺพนิมิตฺเต
 เทวปฺกฺเต เนถฺวา โมทยมานา จรฺนตีติ รุกฺกตํ ๑ ตํ ยถารุกฺกตตฺถวณฺณนาหิ
 วิรุชฺชติ ๑ อาสงฺกชาตวณฺณนาย^๕ ตสฺมี กิร อุกฺขยานเ รุกฺกชลาทีนํ
 ปภา ปวิฏฺฐูปวิฏฺฐุรํ เหวานํ สรวิรวณฺณํ จิตฺตํ กโรติ เตนฺสส

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑สุจิ /๕๔๘.
^๒สา. ป. ๑/๓๕ - ๓๖.
^๓สุ. วิ. ๒/๓๑.
^๔ธ. ป. ๒/๒๔๒.
^๕ชา. ก. ๕/๓๑.

จิตตลตาวนฺตฺติ นามิ ชาตฺนฺตฺติ วุฑฺฒํ ๑

๕ นานาลตาทิ วุฑฺฒิหิ จิตฺตฺตฺตา จิตฺตลตาทิ ๑ นานาวีราควณฺณวิ-
จิตฺตลตาทาย วา สมฺนฺนาลตฺตฺตา จิตฺตลตาทิ เทวานํ วา จิตฺตทาสา เขตฺต
อตฺถิหิ จิตฺตาทิ ๑ อาสาวตี นาม ลตาทิ สาทิ ยตฺต อตฺถิหิ จิตฺตลตาทิ ๑
จิตฺตํ วา ลนฺตฺติ คณฺหนฺตฺติหิ จิตฺตลตาทิ ทิพฺพวฺกฺขาทิ ๑ เกล็ดฺ สุมฺโห
จิตฺตลตาทิ อิตฺถิสิงฺควเสน ตสฺส วนฺตฺส นามิ ยถา มุทฺทลฺลิตฺตาทิ ๑
ฌารุสทฺถินานิ ยตฺต สนฺตฺติ คํ ฌารุสทฺถํ ๑ นานาทิพฺพวฺกฺขเฑหิ มิสฺสทฺตฺตา
มิสฺสทฺถินานิ สทฺตคณฺทฺทิกาทิ ๑

๑๐ ตสฺส ปน นครสฺส ปาจฺฉินฺทิสายํ รตนมยปาทกรทวารโตรณ-
ปริวาริตํ ปริกฺเขปโต สทฺตสโยชนํ สุรนนฺทนํ นาม อุตฺถินํ อตฺถิ ๑
เตสฺมฺยฺยานนฺครานมฺนตเร นนฺทาทา นาม นีสฺสลิลนिरนฺตรปรีปฺพรา คคนสนฺนิกา
เทว โปกฺขรณฺนิโย อตฺถิ ตาลํ ตีเร กทลิมิจจมนมิมิ วิจิตฺตสฺสสมฺมสฺสา
นนฺทาทา นาม เทว รตนปรีปฺพาสานา อตฺถิ ๑

๑๕ ทกฺขินฺทิสายํ รตนมยปาทกรทวารโตรณปรีกฺขิตํ อวารุญฺจโต
สทฺตสโยชนสทฺตปฺปมาณํ ฌารุสทฺถินํ นาม อุตฺถินํ อตฺถิ ๑ เกล็ด
นครุตฺถินนฺครานมฺนตเร วิจิตฺตาทิ กทฺทาทา สุกทฺทาทา นาม เทว โปกฺขรณฺนิโย
อตฺถิ ๑ ตาลํ ตีเร กทฺทาทา สุกทฺทาทา นาม กทลิมิจจมนมิมิ มุทฺตป-
วรทฺถินกรณมยา เทว ปรีปฺพาสานา อตฺถิ ๑

๕ ปจฺฉิมทิสายํ รัตนมยปาการทวารโคตรลงการิํ อวภูฏโต
 ปญฺจโยชนสทฺตปฺปมาณํ จิตฺตสทา นาม อุตฺตยานํ อตฺถิ ๑ เทสฺมุตฺตยานน-
 นครานมนฺตเร วิจิตฺตา รุพจิตฺตา นาม เทว รัตนปอกฺขรณียํ อตฺถิ
 ๑ ทาสํ ทิเร กถลิมิจจมนมิว วิจิตฺตสุขสมฺบสฺสา วิจิตฺตา รุพจิตฺตา
 นาม เทว รัตนปฏฺฐิปาสาณา อตฺถิ ๑

๑๐ อุตฺตรทิสายํ รัตนมยปาการโคตรปฏฺฐิมณฺฑิตํ อวภูฏโต ปญฺจ-
 โยชนสทฺตปฺปมาณํ มิสฺสทฺทวนํ นาม ตฺวารรณณียํ อุตฺตยานํ อตฺถิ ๑
 เทสฺมุตฺตยานนนครานมนฺตเร ชมฺมา สฺขมฺมา นาม เทว รัตนปอกฺขรณียํ
 อตฺถิ ๑ ทาสํ ทิเร กถลิมิจจมนมิว สฺขสมฺบสฺสา ชมฺมา สฺขมฺมา
 นาม เทว รัตนปฏฺฐิปาสาณา อตฺถิ ๑

๑๕ ปาจฺฉินอุตฺตรานมนฺตเร วุตฺตปฺปการิํ โคปุราทปrikขิตฺตํ อวภูฏ-
 โต สทฺตโยชนสทฺตปฺปมาณํ มหาวนํ นาม อุตฺตยานํ อตฺถิ ๑ ตฺตฺราปิ
 รัตนมยานิ สทฺสสมฺตทานิ อฏฺฐาการานิ อตฺถิ ๑ มหาวนนทฺทวนานมนฺตเร
 โยชนสทา จิตฺตา สฺรณนุทา นาม รัตนจิตฺตา ปอกฺขรณียํ อตฺถิติ
 ๑๕ ชินาลงฺการฎิภา ๑

๒๐ สฺุชาตา ปน ปญฺญสฺส อกตฺตฺตา ทิริกนฺทฺรายํ เอกา พกฺสกุณิกา
 หุตฺวา นิพฺพตฺติ ๑ สกโก สฺขมฺมาย เทวสทฺทาย โยชนิเก สฺวณฺณปลฺลงฺเก
 นิสฺสินโน ทิสฺโยชนิเก เสตฺจจตฺเต ชารยมาเน เทหิ เทวปฺตฺเตหิ ตาหิ
 เทวกญฺญาหิ อพฺพตฺติยาหิ นาฏกโกฎฺฐิหิ ทฺวิสุ เทวโลเกสุ เทวตาหิ จ
 ๒๐ ปริวฺโต มหาสมฺบตฺตี โอลโลเกนฺโต ทวทิสฺสา อิตฺถียํ ทิสฺวา สฺุชาตํ
 อทิสฺวา อวชฺเชนฺโต ทํ อุตฺตวา เทวโลกโต โอรุพฺท ตฺสฺสา สนฺทิลํ
 คนฺตฺวา สฺพพิ กเถตฺวา เทวโลกํ เนตฺวา นนฺทาย ปอกฺขรณียา วิสฺสชฺ-
 เชตฺวา ปน ทํ นาฏกิตฺถิสฺส ปสฺสส โภ อมฺหากํ อุตฺตยา มุขิ กถฺก-

กวิชฌนสูลสทิสันติ อาทินา เกหี กโรนทีสุ อติวีย อฏฺฎิยมานัง ตตฺถเภา
 เนทฺวา ตํ วิสุตฺตเชตฺวา สเจ ทฺवं มม วจันํ กวิสฺสสี กติปาเนน
 ๕ ตํ เอตาสํ เขฏฺฐกํ กวิสฺสามิติ ทสฺสา ปญฺจ สีลานี ๗ ททาสี ๗ ส
 ตานี สาธุกํ รุกฺขี ๗ คตฺสา ปน ปญฺจ วสฺสสทานี อายุ อโหสี ๗
 เอกทิวสํปี อุมรปุริ นาลคฺค ๗ สุกฺขิตฺวา ปริสุกฺขิตฺวา มียมานาปี
 สीलํ อุกฺขมฺเพทฺวา กาลํ กตฺวา พาราณสียํ กุมภการเคเห นิพฺพตฺติ ๗
 สกฺโก ตํ ญฺทฺวา สุวณฺณเอฬาทูกานํ ยานกํ ปุเรทฺวา คคฺค เนทฺวา
 คตฺสา ว ทตฺวา ปกฺกามิ ๗ สามี ยาวซีวํ สीलํ รุกฺขิตฺวา
 ๑๐ เวปจิตฺติอสุรินฺทสฺส ชีตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ๗ สีสฺส นิสฺสนฺแทน
 ปาสาทิกา อโหสี ๗ เวปจิตฺติ ชีตุ วิวาทมจฺจคฺค กวิสฺสามิติ อสุเร
 สนนฺิปาตาเปทฺวา คตฺสา ทคฺคเ ปุบฺพทามํ ทตฺวา ยํ อิจฺฉสี คตฺสุปริ
 ชิปาหิติ อาท ๗ สกฺโก ตํ ญฺทฺวา อสุรวณฺณํ นิมนฺนิตฺวา อสุรา-
 นมนฺนเร อฏฺฐราสี ๗ สภา ปริสํ โอลเณที สกฺกํ ทิสฺวา ปุพฺพสน-
 นีวาเสน สญฺชาตสีเนหา อยํ เม สามิโกติ คตฺสุปริ ทามํ ชีปี ๗
 ๑๕ โส ตํ พาทาย คเหตฺวา อากาเส อุบฺปติ ๗ ททา อสุรา ตํ
 สญฺชานิตฺวา คณฺทล ชรคฺคกํ เวรโก อมฺหากํ น มยํ เอกสฺส
 ทาริกํ ทสฺสามาติ อุมฺพนฺนีสุ ๗ เวปจิตฺติ ปน ชรคฺคเกน ททา
 มหาราชาติ สุตฺวา อวเสเสสุ อยเมว เสฏฺฐโร อเปลาติ อาท ๗
 สกฺโก ตํ เนทฺวา อพฺพตฺติยโกฏินาฏฺกานํ เขฏฺฐํ กตฺวา มหาราช
 ๒๐ อิมสฺมี เทวโลเก มาตา วา ปิตา วา ภคินี วา นคฺติ ยคฺค
 ยคฺค กจฺฉสี คคฺค คคฺค มํ คเหตฺวา คจฺฉาติ วริ ยาจิตฺโต ปฏฺฏิญฺญ
 อทาสีตี สกฺกปญฺหวณฺณนาทินโย ๑ ๗

๑๕. วิ. ๒/๔๑๗ - ๔๒๑.

๕
 ๑๐
 ๑๐
 กิ ปน สกโก เมจัน ปฏิสเวตีติ ๑ ปฏิสเวตี ๑ ตถา
 ติ เทรสกณฺฐกัฏายิ ฉนฺนเมปิ ปน กามาวจรเทเวตานิ กามา ปากตฺติกา-
 เวย มนุสฺสา วิย ติ เตะ หวยทวยสมาปตฺติวิเสเนว เมจัน ปฏิสเวตฺติ
 เกวลั ปน นิสฺสนฺทภาโว เตะลั วคฺคทฺโพ ๑ ตั ฆนฺนิกปริพาหุปสมารหิ
 สมฺมสฺสสุขเมว ติ เตะลั กามกิจฺจ ๑ เกจิ ปน จาคุมหาราชิกดาวตีสาน-
 นเวย หวยทวยสมาปตฺติยา กามกิจฺจ อิชฺชติ ๑ ยามานิ อญฺญมญฺญู
 อาลึงฺคนมตฺเตน ๑ ตฺถีสถานิ หตฺถามสนมตฺเตน ๑ นิมนฺนารตฺนํ หลสิคมตฺ-
 เตน ๑ ปรมิมนิควสวตฺตํ โยโลกิคมตฺเตน กามกิจฺจ อิชฺชตฺติ วทนฺตี
 ๑ ตั อญฺจกรถาย ปฏิกฺขิตฺถํ ๑ ตาทิสฺสส กามเมสุ วิชฺชนสฺส เตะสุ
 อภาวโต กามานญฺจ อุตฺตรุตฺตรปณฺธิตฺตรปณฺธิตฺตมภาวโตติ วุตฺถํ ๑

๑๕
 กามาวจรเทวานญฺหิ สุกกาภาโว น วุตฺโต เตะลั ปน
 เมจัน ปฏิสเวตฺตวนฺนเมปิ สุกกํ น มุจฺจเต ๑ เตน เทรสกณฺฐกัฏายเมว
 ชีนาสวานํ ปน พุรฺหมานญฺจ สมฺภโว นตฺถิติ อจารวิยชนฺมปาลคฺเตเรน^๒
 วุตฺถํ ๑ ตสฺมา ยิ วุตฺถํ กถาวคฺคอุญฺจกรถาย^๓ ตาลั เทเวตานิ
 ๑๕
 สุกกวิสฺฐสิ นาม นตฺถิติ คิ ฐานา จวนิ สนฺธาย วุตฺตฺตฺนติ กเขตฺตพฺพิ
 น ปน เทวานิ สพฺพิไฉ สมฺภวสฺส อภาวํ เมธายาติ วุตฺถํ ๑
 สกฺกสฺส มุตฺตา สุวีรชฺชนนตฺตอิจฺจาทยิ อตฺติสเย สุรุตฺตา สุวีโร อสุเร
 ชยตฺติ ชยนฺโตติ สคฺคกณฺฐกัฏาย^๔ ๑

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑สา. ที่. ๓/๓.
^๒P.L.L. /๓๔
^๓ป.ที่. ธาตุถา /๒๐๖.
^๔สุจิ /๕๐๕.

สุสีมนติ อุตคโน ปุตุคสหัสสส อุนตเว เอวนนามกั เอกปุตุค-
เมวาคี สกุกส์มุคตวณณา^๑ ๗ คสุมา สกุกสส ปุตุคา สหสสนติ
ทฏรุพพา ๗

๕ เหวปุตุคส์มุคตวณณายนุ^๒ เหวานญุหิ อุงเก นัพพตคา ปุริสา
เทวปุตุคา นาม อิตถิโย เหวชิตโร นามาติ รุตุต ๗ เหวานญุหิ
ชิตา จ ปุตุโต จ อุงเก นัพพตคณติ ๗ ปาทปริจวาริกา อิตถิโย
สยเน นัพพตคณติ ๗ คาส มณฑนปสาธนการิกา เหวชิตโร สยน์
ปริวาเรตวา นัพพตคณติ เวยยาวจจกรวา อนโตวิมานเน นัพพตคณตติ
๑๐ รุพคณหาสงขยวณณา^๓ ๗ ปลดลุงเก นัพพตโต ปุตุโตเยว ๗ โคปกเหว-
ปุตุโต เจตถ นิสสนัน ๗

กปิลวตถุสมิ กิร โคปียา นาม สากยชิตา อโหสิ ๗
รตนตคเย ว ปสนนา ปญจสีลสมปนนา ๗ सा อิตถิตถั ชิ อล
อิตถิตถเณ น หิ อิตถิตเต รุตุวา จกกวตติสิริมารสิริพรหมสิริโย
๑๕ ปจจนุวักุ น ปจเจกโพธิ น สมมาสมโพธิ อธิคณตุ สกุกาติ เอว
อิตถิตถั วิวาเซตวา มหนคมัท ปุริสคต สกุกุ รุตุคัม เอตถ รุตุวา สกุกา
เอตา สมปคตโย ปาณินิคณติ เอว ปุริสคต กวาเวตวา คโต รุตุวา
สกุกสส ปุตุโต รุตุวา นัพพตติ ๗ โคปกเหวปุตุโตติ น สญจานิสสุ ๗

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑สา. ป. ๑/๔๐๐.

^๒สา. ป. ๑/๑๒๒.

^๓ป. ส. ๒/๔๐๖.

เคน สกุกปญฺหวณนายิ^๑ อหิ ปน เอเตสํ โอวาเท รุทฺวา เทว-
โลกสฺส สามิโน สกุกสฺส เทวานมินทสฺส ปลฺลงเก ปุคฺโต หุทฺวา
นิพฺพตฺโต อิมเ ทิเน คนธพฺพกาเย นิพฺพตฺตาคิ รุคฺติ ๑ สพฺพิ เจตฺ
สาญฺจรกเถ สกุกปญฺเท^๒ โอโโลเกกพฺพิ ๑

๕ ขมฺมปทวณฺณนายนฺทุ^๓ วทณฺทึ วิสสุกมฺมเทวปุคฺโต หุทฺวา
นิพฺพตฺติ หตฺถิปี เอราวโณ นาม เทวปุคฺโต หุทฺวา นิพฺพตฺตึติ รุคฺติ
๑ เทเวสุ เอราวณาทโย เทวปุคฺตา หตฺถิวณฺณิ อสฺสวณฺณิ วิกุพฺพนฺติ
นคฺติ คตฺถ ทิวจฺฉานคตฺตาคิ กถาวตฺตวณฺณนา^๔ ๑ เอหิ ทฺวํ สมฺม
มาตฺลิ สหสฺสบุคฺติ อารญฺญอรณํ โยเชตฺวา เนมิราชานํ อปฺสงฺกมิตฺวา
๑๐ เหวํ วเทหิที มชฺเทวสุคฺคปาลิ^๕ ๑

โยเชตฺวาคิ เอกสฺมิเยว ยุเต สหสฺสอาชานึเย โยเชตฺวา
เตสํ ปน ปาญฺเฏกํ โยชนกิจฺจํ นคฺติ มนํ อากมฺม ยุกฺตาเยว
โหนตฺตึติ ตพฺพณฺนา^๖ ๑ มนํ อากมฺม ยุกฺตาเยว โหนตฺตึติ มาตฺลิสฺส
สกุกสฺเสว วา จิตฺติ ชาเนตฺวา ยุกฺตาเยว โหนติ รเถ ยุกฺเต
๑๕ อาชานึยกิจฺจํ กโรนฺติ เทวปุคฺตาเอว หิ ตาทีเส กาเล ตถา

ศูนย์วิทยทรัพยากร

^๑สุ. วิ. ๒/๔๐๕.
^๒ที. มทา. ๑๐/๓๐๕ - ๓๐๕.
^๓ธ. ป. ๒/๒๔๐, ๒๔๑.
^๔ป. ที. ธาตุกถา /๓๖๐.
^๕ม. ม. ๑๓/๔๒๓.
^๖ป. สุ. ๗/๒๕๒.

ปฏิบัติขุขุติ ๑ ยดา เอรราวโณ เหวปุกโต หตถิกิจฺจนฺติ ฤฎฎีกา ๑
 โส อุกฺขยานกัณฺโณตถาย นิกฺขมนกาเล อตฺตภาวํ วิชิตฺวา ทิยพณฺโณชฺชนสฺสโก
 เอรราวโณ หตฺถิ หุตฺวา เตตฺถิสฺส กุมฺภเ มาเปติ อวภูฏเณน คาวุตฺตอพณ-
 โยชนปฺปมาเณ สพฺเพสํ มชฺเช สกฺกสฺส อตฺถาย สุทฺสฺสโน นาม
 ๕ คีสโยชนโก กุมฺภโ มาปิตฺโต ตสฺสุปริ ทฺวาทลโยชนโก รตนมณฺโฑโป ตตฺถ
 อุนฺตรนฺตรา สตฺตรตณฺมยา โยชนุพฺเพธา ชฺชา อุกฺกุรฺหนฺติ ปรียนฺเต
 กิจฺจกมฺภชาลํ โอลมฺพติ ยสฺส มนฺทวาเทวิตฺตสฺส ปญฺจกิกฺขุริยสทฺทสมฺมิสฺโส
 ทิพฺพสงฺคีตสทฺโท วิย รโว นิจฺฉริติ มลฺลปมชฺเช สกฺกสฺส โยชนโก
 มณฺโปลลฺงโก ปญฺจตฺโต ๑ ตตฺถ สกฺโก นิสฺสิตฺติ ๑ เตตฺถิสฺสาย กุมฺภานํ
 ๑๐ เอเกกฺสมิ กุมฺภเ สตฺต สตฺต ทนฺตา เตสุ เอเกโก ปณฺณาสโยชนา-
 ยาโม ๑ เอเกกฺสมิอุจฺเจตฺถ ทนฺเต สตฺต สตฺต โปกฺขรณฺโณ ๑
 เอเกกาย โปกฺขรณฺโณ สตฺต สตฺต ปุณฺนิกฺจฺฉา ๑ เอเกกฺสมิ คจฺฉ
 สตฺต สตฺต ปุณฺณานิ ๑ เอเกกฺสฺส ปุณฺณสฺส สตฺต สตฺต ปตฺตานิ ๑
 เอเกกฺสมิ ปตฺเต สตฺต สตฺต เทวชิตฺโร นจฺฉนฺติ เอวํ สมฺนตา
 ๑๕ ปณฺณาสโยชนเ รฺฐาเน หตฺถิทนฺเตสุเยว นจฺฉสมชฺโช โทคิตฺติ วินยฺฎีกา-
 ทินโย ๑
 เอเกกฺสมิ ปตฺเต สตฺต สตฺต เทวชิตฺโร รฺฐวา นจฺฉนฺติ
 ๑ เอเกกาย เทวชิตฺตาย นจฺฉนฺติยา ปรีวารว สตฺต สตฺต เทวคณฺาโย
 คิฏฺฐนฺติ ๑ อิติ เตตฺถิสฺส กุมฺภานํ ทนฺตา สมฺปณฺเตตฺวา คณฺิตา ทฺวิสคํ
 ๒๐ เอกตฺถิสฺสญฺจ โทหนฺติ ๑ ตถา โปกฺขรณฺโณ ฉ สคํ สตฺตรสาชิกานิ

๑สา. ที. ๑/๔๑๕.

สหสส์ ๗ ปทุมนิคจนามิ คิสส์ เถอนวิสาธิกานิ เอกาทสสหัสสานิ ๗
 ปุปผานิปี ทวิสส์ เศตส์สาธิกานิ เถอนาสีตส์สหัสสานิ ๗ ปคตานิ
 ปญจลกขานิ จคุปญญาสสหัสสานิ ฉ สทานิ เอกคตีสญจ ๗ เทวชีกโรบี
 ๕ อญฐีตส์ลกขานิ ทวาสิตส์สหัสสานิ จคุสส์ สคตครสญจ ๗ คาสส์ ปรีวารรา
 เทวคตียิปี เทว โภคียิ เอกสคคติลกขานิ ฉสคตคตีสสหัสสานิ นวสคาริ
 เถอนวิสสิ จ โหนคิ ๗ สกกสส์ สุมมา นาม ภริยา สพพากรณญสสิค
 อเนกสสสเทวจนราหิ ปรีวรา ปุโรโต นิสสิหิ ๗ ตถา สุชาตา
 ทกขิมปสเส ๗ นนทา ปจนิมปสเส ๗ จิตฺตา วามปสเส ๗ เอิ
 สมนตา เทวคญญา ปรีวาเรตฺวา นิสสิหนคิ คสส วลลภา เตนวคตีสสส
 ๑๐ รคณจิตกนกาทาสาหิณี คเททฺวา สมนตโต นิสสิหนคิ ๗ อเนกสสส
 สุรงคณาโย สุวณณสสิลลฆเฏ คเททฺวา ปรีวาเรตฺวา คิจฺจุนคิ ๗ เอกา
 ปรีวาเรตฺวา อเนกสสส สรสุณทริโย พหิรงเค รุคฺวา นจฺจนคิ ๗
 คคฺครา นาม เทวจนรา มหาวิณิ นาม วิณิ วาเทหิ ๗ ตทา
 คปปรีวารรา สญฺฐิสสส วิณา สยเมว ราวิ มุญฺจนคิ ๗ สาขุ นาม
 ๑๕ เทวชีกา สุนทรราวิ นาม วิสสิ สมคิ ๗ อาหจฺจสารี นาม เทวชีกา
 มหฺรสุสสิ นาม นกุลวิณิ วาเทหิ ๗ มณิเมชลา นาม เทวชีกา
 วิชฺมุคฺตริ นาม สจฺจํ สมคิ ๗ มโนหรา นาม เทวชีกา ปุคฺพิมพิ
 นาม มุหฺิงคํ วาเทหิ ๗ อติมุคฺตกา นาม เทวชีกา อานนฺทํ นาม
 มุหฺิงคํ วาเทหิ ๗ มุคฺคกิ นาม เทวชีกา ทิมมุขํ นาม เอกกขิเกริ
 ๒๐ วาเทหิ ๗ นนทา นาม เทวชีกา โกลมพรสฺสสิ นาม เกริ วาเทหิ
 ๗ ยามา นาม เทวชีกา ปิจฺจิปุคฺขริ นาม ปภาหํ วาเทหิ ๗
 โฆรสฺสรา นาม เทวชีกา นนทสฺสสิ นาม มณิปพพคํ วาเทหิ ๗
 สทฺหางคเสนา นาม เทวชีกา ทสโยสสิ นาม มหาเกริ วาเทหิ ๗
 ตทา คปปรีวารรา สญฺฐิสสสสญฺฐิสสส วิสนกุลวิณาทยิ สยเมว ราวิ

มฤจนุติ ๗ อัจเจวมาทิกา อเนกสหสสา สุรสุณทรีโย นานานาเมน
 วิวิธ อวตต วิถต อวตตวิตต สุลิรี ฆนนติ เอว ปญจจกติกุริย
 วาเทนติ ๗ ททา ทมปริวารวา สฏฐีสสหสสา ปญจจกติกุริยา สยเมว
 ๕ ราว มฤจนุติ ๗ ทโต สุขุมโม นาม คนธพเพทวปุโต สุรนนทน์
 นาม เภรี อังเส ลคเคตวา อฏฐสฏฐีเภรีสหสสปริวโต อเนกสหส-
 เทวนาฏเกหิ สหมี อวภูโต ปญจาสโยชนฏฐานเน รงคมถลั พนชิตวา
 ปาจีนจกกวาฬปพพคมตถเก คนธพเพนาฏกั หสเสติ ๗ ตถา ติมพุสโก
 นาม คนธพเพทวปุโต เอกโปกขริ นาม เภรี อังเส ลคเคตวา
 ทกขินจกกวาฬปพพคมตถเก ๗ ที่มมุไซ นาม คนธพเพทวปุโต มหาภณท์
 ๑๐ นาม เภรี อังเส ลคเคตวา ปจนิมจกกวาฬปพพคมตถเก ๗ ปญจสีโย
 นาม คนธพเพทวปุโต สุตสร นาม เภรี อังเส ลคเคตวา จตุตคร-
 จกกวาฬปพพคมตถเก ๗ อัจเจว ทวีสุ เทวโลเกสุ เทเวหิ อนุยาโต
 จตุโลกपालเทวารชุหิ คหิตารกโข อฏฐวีสติกขเสนาปตีหิ คหิตสมิปารกโข
 นานาวีสิวิลาสวิภูสิคสุรสุริคณปริวโต จตุวีสตีโกฏีเทวคนธพเพนาฏกมท วิทนต์
 ๑๕ หสหิ ทิสาหิ กุสุมกัญชกขเรณู วิญหนโต กาฬานุสสาราทีเนกวรสุคนธคนโข
 สกโก อุษยานกัพนตถั คจจตีติ ชินาลงการฎีกานโย ๗

สุวีโร นาม สกกสส ปุโต อจณราสงฆปริวโต สฏฐีโยชน
 สุวณณมหาวีถิ โอคริตวา นกขตถั กัพนโต นนทวนาทีสุ วิจรติ ๗
 ตถา สุตโม นาม สกกสส ปุโตตถยยมตโต สกกสสุคตวณณนาย^๑
 ๒๐ ภูโต ๗ สุขุมมา ปน เทวสภา เทวานัน สนนิปาตฏฐานัน โทติ ๗

เตน มหาโควินทุตเต^๑ เกวลกปปา จ เทวา ทาวทีสา สุขุมมาย
สภาย สนิสนนา โหนติ สนิปติกา มหตี จ ทิพพา ปริสา
สมนโต นิสินนา โหนติ จตุคาโร มหารราชาโน จตุททีสา นิสินนา
โหนตตี วุคต^๑ ๑ ฐตฺรญโร กนฺธพพราชา กนฺธพพเทวตาน

๕ โภฏิสตสทสเสน ปริวุโต โภฏิสตสทสสุวรรณมยผลกานี จ สุวณฺณสคฺคิโย
จ คานาเปตฺวา ปจฺฉิมานิมุโข ทวีสุ เทวโลเกสุ เทวตา ปุโรโต
กตฺวา ปุโรตฺถิมทิสาย นิสินโน ๑ วิรูปทโก กุมภทราชา กุมภทเทว-

๑๐ ตานํ โภฏิสตสทสปริวุโต โภฏิสตสทสสุวรรณมยผลกานี จ สุวณฺณสคฺคิโย
จ คานาเปตฺวา อุตฺตรานิมุโข ทวีสุ ๑ เป ๑ กตฺวา ทกฺขินทิสาย
นิสินโน ๑ วิรูปกฺโข นาคราชา นาคโภฏิสตสทสปริวุโต โภฏิสตสทส-

๑๕ กตฺวา อุตฺตรทิสาย นิสินโนติ คพฺพณฺณานโย ๑ สุขุมมาย เทวสภาย
ปฐมํ เทเวสุ ทาวทีเสสุ นิสินเนสุ คสฺสา จตุสุ ทฺวาเรสุ จตุคาโร
มหารราชาโน นิสินนติ อิทํ เนสํ นิสฺชชาย จาริตฺตํ โหตตีติ ชนฺวสภ-

๒๐ ฎีกา ๑ เตสํ สนิปิตกาวณฺณตุ อฏฺฐกถาสฺ วุคต^๑ ๑
ชนฺวสภสุตฺตวณฺณนายญฺหิ^๒ เเต กิร จตุทฺติ การณฺเหติ สนิปิตนฺติ
วสุสุปนายิกาสงคฺคตฺถํ ปวาราสาสงคฺคตฺถํ ชฺมมสฺสวนตฺถํ ปาริฉิตฺตกกีฬานุก-

^๑ที. มหา. ๑๐/๒๕๒.
^๒สุ. วิ. ๒/๓๑๗.

๕ อาริบัติ อกาลธมมัสสวน การิถิ มุตตเวทิกา มุททเวทิกา กุจณีเวทิกา
 สีสานัน สีสโสปานัน การิถิ คีณิ สุจริทานิ ปุเรติ ทส กุสลกมมปะเถ
 สมหาทาย วตคตตีติ สุวณณปะเถ ชาตินิกุคเคน ลีชิตวา ปญฺจสิขสฺส
 หตฺเถ เทนฺติ ๑ ปญฺจสิโย มาตลิสฺส หตฺเถ เทติ ๑ มาตล
 ๖ สงฺคาทโก สกฺกสฺส เทวรัญฺโญ เทติ ยทา ปุญฺญกมฺมการกา พุ น
 โหนฺติ ททา โปคฺคโก พุทฺทโก โหติ ๑ ตํ ทิสฺวา เทวา ปมคฺโค
 ๗ วต โภ มหาชนโน วิหริติ จตฺตาโร อปายา ปริปุเรสฺสนฺติ ฉ
 เทวโลกา กุจฺฉา ภวิสฺสนฺตีติ อนคฺคมนา โหนฺติ ๑ สเจ ปน
 ๘ ปุญฺญการกา พุ โหนฺติ โปคฺคโก มหา โหติ ตํ ทิสฺวา อปมคฺโค
 ๙ วต โภ มหาชนโน จตฺตาโร อปายา สฺสญฺญา ภวิสฺสนฺติ ฉ เทวโลกา
 ๑๐ ปริปุเรสฺสนฺติ พุทฺธสฺส สาสเน ปุญฺญานิ กตฺวา อากเต มหาปุญฺญ
 ๑๑ ปุรฺกขตฺวา นกฺขคฺคํ กิฬิตฺถํ ลภิสฺสามาติ อคฺคมนา โหนฺติ ๑ ตํ
 ๑๒ โปคฺคกํ คเตทฺวา สกฺโก เทวราชา วาเจติ ๑ ตสฺส ปกตินิยาเมน
 ๑๓ กเถนคฺคสฺส สทโท ทฺวาทสโยชนานิ คณฺหาติ อฺจฺเจน สเรณ กเถนคฺคสฺส
 ๑๔ สกฺกทสโยชนสทฺสเทวนคฺริ ฉาเตทฺวา คิณฺฐุติ เอวํ ธมฺมัสสวนตฺถาย
 ๑๕ สนนิปคฺนตีติ มหาโควินทวณฺณา^๑ ๑

เอวํ มหาสมฺปตฺตี อนุภวมาเน ปน สกฺเก เทวานมินฺเท
 อสุรา จิตฺตปาฏลียา นุปนฺนกาเล อฺกฺขุหนฺติ ๑ เตน สกฺกสฺมฺมุตตวณฺณาย^๒
 รุกฺคํ เต ปน อสุรา อายวณฺณยสฺสอิสรียสมฺปตฺตีหิ ทาวตีสสทิสฺวา ว

^๑ดู. วิ. ๒/๓๓๐ - ๓๓๓.

^๒สา. ป. ๑/๓๕๘ - ๓๕๙.

๙๕ ตสมา อนุตรา อตุคานัน อชานิตฺวา จิตฺตปาฏฐลียา ปุပ္ผิตาย น อิทํ
 เทวนคฺริ ตตถ ปาริจฺฉตฺตโก ปุပ္ผติ อิทํ ปน จิตฺตปาฏฐลึ ชรสกฺเกน
 อมฺเห สุวํ ปาเยคฺวา วญฺจิตฺวา เทวนกรณฺจ โน คหิตํ คจฺฉาม เคน
 สหฺธิ มุชฺฉิสฺสามาติ หคฺติอัสฺสรเถ อารุญฺห สุวณฺณรชตมณินฺลกาหิณี คเหตุวา
 มุทฺชสฺชชา มุคฺวา อสุรเกรี วาเทนฺคา มหาสมฺมุเท อุกํ ทฺวิธา
 เกคฺวา อญฺฐรฺหฺนฺติ เตะ เทเว วญฺจฺเร วมฺมิกมฺกชฺชิกา วมฺมิกํ วยี สีเนวํ
 อภฺริหิตํ อารภฺนฺติ ฯ อถ เนลํ ปฺรฺมํ นาคะหิ สหฺธิ มุทฺธํ โทหิ ฯ คสมฺมึ
 โช ปน มุทฺเช น กสฺสจฺจิ ฉวี วา จมฺมํ วา ฉิชฺชติ โลหิตํ วา
 น อูปปชฺชติ ฯ เกวลํ กุมารกานํ ทารุเลทฺทุกมฺุทฺธํ วยี อญฺญมญฺญู
 ๑๐ สฺนตาสนมคฺคเมว โทหิ ฯ โภภิสฺตอาปิ โภภิสฺทสฺสาปิ นาคา เตะหิ สหฺธิ
 มุชฺฉิตฺวา เตะ อสุรปฺริ ปวีสีคฺวา นีวตฺตนฺติ ฯ สเจ ปน อสุรวา พล-
 วนฺโต โทหฺนฺติ อถ นาคา โอสกฺกิตฺวา มุคฺติเย อาลินฺเท สุปนฺเนหิ
 สหฺธิ เอกโต ว มุคฺวา มุชฺฉนฺติ ฯ เอส นโย สุปนฺณาหิสุปิ ฯ
 ยทา ปน ตานิ ปญฺจปิ ฐานานิ อสุรวา มทฺทนฺติ ฯ ตทา เอกโต
 ๑๕ สฺมปฺนิทิตานปิ ตานิ ปญฺจ พฺลานิ โอสกฺกนฺติ ฯ อถ จตฺตารो มหา-
 ราชานो คนฺตฺวา สกฺกสฺสํ คํ ปวตฺติ อาโรเจนฺติ ฯ สกฺโก เตะลํ
 วจฺนํ สุคฺวา ทิยทฺตโยชนสฺสคิกํ เวชยนฺตรถํ อารุญฺห สยํ วา นิกฺขมฺติ
 เอกํ วา มุคฺคํ เปเสติ ฯ โส คนฺตฺวา อสุเร ปฺลาเปสีติ ฯ
 กทาจิ ปน เตะ อาคนฺตฺวา อินฺทปฺฏิมาโย ทิสฺวา ปฺลาयीสุ ฯ
 ๒๐ เตะน วุพฺพคฺตมหาสงฺขยวณฺณนํยํ” อสุรวา กาลเณ กาลํ อญฺฐรฺหิตฺวา

อินทปฐิมาโย ทิสฺวา สกโก อปฺปมตฺโต ติฏฺฐตีติ ตโตว นีวตฺตนตีติ
วตฺตํ ฯ ตโต อสุรํว อปฺปมตฺโต วตฺตํ สกโก นิจฺจํ นิกฺขนฺโต
ติฏฺฐตีติ จินฺเตตฺวา น มฺนุ เทวณฺครํ อากมฺิสฺสูติ นาทฺพกฺวณฺณนา ๑

๕
๑๐
๑๕
๒๐
๒๕
๓๐
๓๕
๔๐
๔๕
๕๐
๕๕
๖๐
๖๕
๗๐
๗๕
๘๐
๘๕
๙๐
๙๕
๑๐๐
๑๐๕
๑๑๐
๑๑๕
๑๒๐
๑๒๕
๑๓๐
๑๓๕
๑๔๐
๑๔๕
๑๕๐
๑๕๕
๑๖๐
๑๖๕
๑๗๐
๑๗๕
๑๘๐
๑๘๕
๑๙๐
๑๙๕
๒๐๐
๒๐๕
๒๑๐
๒๑๕
๒๒๐
๒๒๕
๒๓๐
๒๓๕
๒๔๐
๒๔๕
๒๕๐
๒๕๕
๒๖๐
๒๖๕
๒๗๐
๒๗๕
๒๘๐
๒๘๕
๒๙๐
๒๙๕
๓๐๐
๓๐๕
๓๑๐
๓๑๕
๓๒๐
๓๒๕
๓๓๐
๓๓๕
๓๔๐
๓๔๕
๓๕๐
๓๕๕
๓๖๐
๓๖๕
๓๗๐
๓๗๕
๓๘๐
๓๘๕
๓๙๐
๓๙๕
๔๐๐
๔๐๕
๔๑๐
๔๑๕
๔๒๐
๔๒๕
๔๓๐
๔๓๕
๔๔๐
๔๔๕
๔๕๐
๔๕๕
๔๖๐
๔๖๕
๔๗๐
๔๗๕
๔๘๐
๔๘๕
๔๙๐
๔๙๕
๕๐๐
๕๐๕
๕๑๐
๕๑๕
๕๒๐
๕๒๕
๕๓๐
๕๓๕
๕๔๐
๕๔๕
๕๕๐
๕๕๕
๕๖๐
๕๖๕
๕๗๐
๕๗๕
๕๘๐
๕๘๕
๕๙๐
๕๙๕
๖๐๐
๖๐๕
๖๑๐
๖๑๕
๖๒๐
๖๒๕
๖๓๐
๖๓๕
๖๔๐
๖๔๕
๖๕๐
๖๕๕
๖๖๐
๖๖๕
๖๗๐
๖๗๕
๖๘๐
๖๘๕
๖๙๐
๖๙๕
๗๐๐
๗๐๕
๗๑๐
๗๑๕
๗๒๐
๗๒๕
๗๓๐
๗๓๕
๗๔๐
๗๔๕
๗๕๐
๗๕๕
๗๖๐
๗๖๕
๗๗๐
๗๗๕
๗๘๐
๗๘๕
๗๙๐
๗๙๕
๘๐๐
๘๐๕
๘๑๐
๘๑๕
๘๒๐
๘๒๕
๘๓๐
๘๓๕
๘๔๐
๘๔๕
๘๕๐
๘๕๕
๘๖๐
๘๖๕
๘๗๐
๘๗๕
๘๘๐
๘๘๕
๘๙๐
๘๙๕
๙๐๐
๙๐๕
๙๑๐
๙๑๕
๙๒๐
๙๒๕
๙๓๐
๙๓๕
๙๔๐
๙๔๕
๙๕๐
๙๕๕
๙๖๐
๙๖๕
๙๗๐
๙๗๕
๙๘๐
๙๘๕
๙๙๐
๙๙๕
๑๐๐๐

ยํ มุสา ภณฺโต ปาปํ ยํ ปาปํ อริยุปวาทิโน
มิตฺตทฺทุโน จ ยํ ปาปํ ยํ ปาปํ อกตฺตฺตฺตฺตโน
คเมว ปาปํ ฺตฺตฺตฺตฺต โย เต พุทฺเภา สฺสขมปฺตีติ

อาท ๑ คโคปรี่ เศลั เวรั วุปลสมมติ ๑ เตน โลกทีปกสาเร
เอวนถั สปลั สม่มา การราเปควา สุขุมปติ
เวปจิติ วิสขุเชลล คโค เวโรปลสมมติ

๕ วุคคั ๑ เอวั สกุโก จาตุมหาราชิกดาวทีสานั เทวานั ราชา
อโหลลลิตี ๑ ยามาณั ปน เทวานั สุยาโม ราชา อโหลล ๑ ทลา
คูลลิตานั สนคูลลิตอ นิมมานรคีนั สุนิมมีโต ๑ ปรมนิมิตวสวคคีนั วสวคคี
๑ เตน สมจิติควณณายั^๑ ยามา เทวตา สุยาโม เทวราชา คูลลิตา
เทวตา สนคูลลิตอ เทวราชา นิมมานรคี เทวตา สุนิมมีโต เทวราชา
วสวคคี เทวตา วสวคคี เทวราชาติ วุคคั ๑

๑๐ ปชาปคินคิ เอคต ปน มาโร ปชาปคิติ เวทิตพิโพ ๑
เกจิ ปน เศลั เศลั เทวานั อธิปคีนั มหารราชาทีนั เอคั อธิวจนนคิ
วทนคิ ๑ คั เทวคหเนเนว เศลั คคิตคคตา อยุคคคนคิ มหาอฏฐกถายั
ปฏิกคชิตคั ๑ มาโรเยว ปน สคคตสงขาคาย ปชาย อธิปคิภาเวน อธิ
ปชาปคิติ อธิปเปโต ๑ โส กุที วสคคิติ ๑ ปรมนิมิตวสวคคิตเทวโลเก
๑๕ ๑ คคฺร หิ วสวคคิติราชา รชชั กาวเรลล ๑ มาโร เอกสุมี ปเทเส
อคคคโน ปรีสาย อีสสรียั วคคเคนโต รชชั ปคคเถนโต หามริกราชปคคโต
วีย วสคคิติ วทนคิติ มูลปรียายวณณา^๒ ๑

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ม. มุ. ๒/๔๓.

^๒ป. ส. ๑/๔๕ - ๔๖.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สามัญญนามานิติ ๑ คาวตีสาคีเทวกถา ๑

นิฏฐิตา ฉกามาจรรเทวกถา ๑

(พรหมกถา)

๕ ปฐมชฌานัน ปน ปริตต์ ภาเวตวา อูปปนนา พรหมปาริสชชา
 นาม ๑ มชฌิมิ พรหมบุโรหิตา ๑ ปถิไค้ มหาพรหมานโน ๑ หุคิย
 ปริตต์ ภาเวตวา ปริตตภา ๑ มชฌิมิ อูปปมาณาภา ๑ ปถิไค้
 อากสสรวา ๑ คคิย ปริตต์ ภาเวตวา ปริตตสุภา มชฌิมิ อูปปมาณสุภา
 ปถิไค้ สุกกิงหา ๑ จตุคถัน ฉานัน ภาเวตวา อสญญุตตคาทโย เอกาทส
 พรหมานโนติ รมมททยวิงกนโย^๑ ๑

๑๐ อนุปปนเน ทิ พุทธเช คิตถายคเน ปพพชิตวา วาโยกสิณ
 ปริกมมึ กถวา จตุคถัน ฉานัน นิพพตเตตวา ตโต ปฏฐาย ชิ จิตถัน
 ชิ วเทคั จิตถัน จิตถสส นาม อภาไวเยว สาธุ จิตถญุทนิ นิสสาย
 วรรณธาทีปจจยั หุกขั อูปปชชติ จิตเต อสติ นตเตคณติ ชนตี รุจิ
 อูปปาเทตวา อปริทีนชฌานา กาลัน กถวา อสญญกเว นิพพตคณติ ๑
 ๑๕ โย ยสส อิริยาปโต มนุสสโลเก ปถิทีโต อโหสิ โส เตน อิริยาปเถน
 นิพพตคิตวา ปญจ กปัสทานิ คิฏฐติ เวคคถัน อทชานัน นิปนโน วिय นิสินโน วिय
 ฐีโต วिय โหคิตติ สจคิติสุคททสกกุคตตรปฏิสมภิตามคควณณา^๒ ๑

^๑อ. วิ. ๓๕/๕๗๐ - ๕๗๑.

^๒สุ. วิ. ๓/๒๑๐, ม. ปุ. ๓/๑๘๒, ส. ป. /๗๖.

เอกจุเจ หิ คิตถายคเน ปพพชิตฺวา จิตฺตํ นิสฺสาย ราชนทุสฺสน-
มฺยุหนานา นาม โทหนฺตฺติ จิตฺเต โทสํ ปสฺสตีวา อจิตฺตกภาโว นาม
โสภาโย ธิฏฺฐธมฺมนิพฺพานเมตฺตฺติ สญฺญาวีรํคํ ชเนตฺวา ตคฺคฺรูปคํ สฺมาปคฺตี
ภาเวตฺวา ตคฺค นีพฺพคฺตฺตฺติ ธมฺมมทฺยวิภังคฺวณฺณา^๑ ฯ

๕

เอกจุโจ หิ คิตถายคเน ปพพชิตฺวา วาโยกสิณฺเฒ ปริกมฺมํ
กตฺวา จตฺตคฺคํ ฌานํ นีพฺพคฺเตตฺวา ฌานา รุฏฺฐาย จิตฺเต โทสํ ปสฺสตี
จิตฺเต สตี หตฺถจฺเจทาหิทุกฺขญฺเจว สพฺพทฺยานิ จ โทหนฺติ อลํ อิมินา
จิตฺเตน อจิตฺตกภาโว สนฺโตติ เหวํ จิตฺเต โทสํ ปสฺสตีวา อปรีหิณชฺ-
ฌานโน กาลํ กตฺวา อสญฺญสฺสฺเตสุ นีพฺพคฺตฺตฺติ พฺรหฺมชาลวณฺณา^๒ ฯ

๑๐

กสฺมา ปเนตฺถ วาโยกสิณฺเฒเยว ปริกมฺมํ วุตฺตฺตฺติ ฯ วุจฺเจเต
ฯ ยเถว ธิ รูปปฏฺธิภาสฺสญฺเต กสิณฺวิเสสฺเส รูปวிரาคภาวนาสงฺขาโต
อรุปสฺมาปคฺตีวิเสสฺโส สจฺฉนฺทริยตี เหวํ อปรีพฺยคฺตฺตฺติคฺคหตฺตาย อรูปปฏฺธิภาสฺสญฺเต
กสิณฺวิเสสฺเส อรูปวிரาวเนน อรูปวிரาคภาวนาสงฺขาโต รูปสฺมาปคฺตีวิเสสฺโส
อหิคมฺมยตีติ เอตฺถ จ สญฺญาโรโค สญฺญาคณฺโหติ อาทินา ธิ จิตฺตํ ธิ

๑๕

วเตคํ จิตฺตฺตฺติ อาทินา ปน นเยน อรูปปฺปวตฺตฺติยา อาทินาพฺสฺสเนน
ตทภาเวน จ สนฺตปณฺธิกาวสนฺธิฏฺฐาเนน รูปสฺมาปคฺตียา อภิสงฺขรณฺม
อรุปวிரาคภาวนา ฯ รูปวிரาคภาวนา ปน สทฺธี อฺปจาเรน อรูป-
สฺมาปคฺตีโย ฯ ตคฺคภาปิ วิเสสฺเสน ปฐฺมาอรุปชฺฌานํ ฯ ยหิ เหวํ
ปรีจฺฉินฺนากาสกสิณฺเปตี วคฺคพฺพํ ฯ ตสฺสสาปิ อรูปปฏฺธิภาสฺตา ลพฺภตีติ

^๑สม. วิ. /๖๘๖.

^๒สุ. วิ. ๑/๑๕๑.

๕ อัจฉิตเมเวตฺ ๑ เกสญฺจิ อวจนฺมปเนตฺถ ปุพฺพพารฺเจยฺหิ อคฺคหิตฺถาเวเน
 ๑ ยถา ทิ ฐปฺวิราคภาวนา วิรชฺชนียธมฺมาภาวามตฺเต ปรีนียฺนนา
 วิรชฺชนียธมฺมปฏฺิภาสฺสุเต วิสยวิเสเส ปาตุภาวติ เฉวมฐปฺวิราคภาวนาปิตฺติ
 รุจฺจมาเน น โภจฺจิ วิโรชฺ ๑ คิตฺติเยเทว ปน คสฺสา สฺมาปคฺคิยา
 ๕ ปฏฺิษฺฐิตฺถพฺพตฺยาเย เกสญฺจ วิสยปเถ สนิพฺพชฺชนสฺเสว ฉานสฺส ปฏฺิษฺฐิตฺติ
 อภิตฺถวเนทฺหิ ปุพฺพพารฺเจยฺหิ จคฺคฺเตเยว ภูทกฺกสิณฺเ อรูปฺวิราคภาวนาปรีกมฺม
 รุคฺคณฺติ ทฺฐรฺพฺ ๑ กิณฺญฺจิ วณฺณกฺกสิณฺเสุ วิย ปุริมฺภูทกฺกสิณฺเคตฺเตเยปิ วณฺณ-
 ปฏฺิจฺฉาเยว ปณฺณตฺติอารมฺมณสฺส ฉานสฺส โลกโวหารานุปโรเชเนว ปวคฺคิ
 ๑๐ โหติ ๑ เอวญฺจ กถฺวา วิสุทฺธิมคฺเค ปสฺสูวีกสิณฺเสุ อาทาสจฺจนฺมณฺทลฺลปมา-
 วจฺญญฺจ สฺมตฺถิตฺ ๑ โหติ ๑ จคฺคฺถมฺปน ภูทกฺกสิณฺเ มหาภูทปฏฺิจฺฉายเมว
 ฉานสฺส โคจฺรภาวํ คจฺจคฺคิ คสฺเสว อรูปฺปฏฺิภาสฺตา รุคฺคตฺติ วาโยก-
 สิณฺเเยว ปรีกมฺม รุคฺคณฺติ เวทิตฺถพฺพนฺติ พฺรหฺมชาลทสฺสจฺจคฺคฺตรภฺฏิกฺกา ๑

๑๕ อฏฺฐสฺมาปคฺคิลาภินํ ปน กิ นียาเมติ ๑ ปคฺคณฺชานํ ๑
 ยเทวสฺส ปคฺคณฺ โหติ เตน อูปปชฺชติ ๑ สพฺเพสุ ปคฺคณฺสุ กิ นียาเมติ
 ๑๕ ๑ ปคฺคณฺนา ๑ ยคฺคฺถ อูปปคฺคิ ปคฺคฺเถติ คคฺคฺเถว อูปปชฺชติ ๑ ปคฺคณฺนาย
 อสฺติ กิ นียาเมติ ๑ มรณสฺมเย สฺมาปนฺนสฺมาปคฺคิ ๑ มรณสฺมเย
 สฺมาปนฺนา นคฺคิ กิ นียาเมติ ๑ เนวสฺสญฺญานาสฺสญฺญายคฺคณฺสฺมาปคฺคิ ๑
 เอกํเสเนว ทิ โส เนวสฺสญฺญานาสฺสญฺญายคฺคเน อูปปชฺชติ ๑ คคฺคฺถ ฐปา-
 ๒๐ วจเร นีพฺพคฺคฺตฺติสฺสคฺคาปนฺนสฺสทาคามินฺเ น ปุณ อธิชาคจฺจณฺติ คคฺคฺเถว ปรี-
 นีพฺพายนฺติ เอเต ทิ ฉานอนาคามินฺเ นาม ๑ นวสุ พฺรหฺมโลเกสุ
 นีพฺพคฺคฺตฺติอริยสฺวากานํ คคฺคฺรูปปคฺคิปิ โหติ อูปรูปปคฺคิปิ น เหนฺฐรูปปคฺคิ ๑
 ๒๐ ปุคฺคฺชานํ ปน คคฺคฺรูปปคฺคิปิ โหติ อูปรูปปคฺคิปิ โหติ เหนฺฐรูปปคฺคิปิ
 วิภิงฺควณฺณนา^๑ ๑

---

^๑สม. วิ. /๒๔๔.

เอตถ จ วิภูฏมาเน โลเก สุธญฺญํ พุทฺทมวิมานํ ปาตุภาวติ
 ๕ ๑ อถ อญฺญตโร สกต อายุกฺขยา วา ปุญฺญกฺขยา วา อากสฺสรกายา
 จวิตฺวา สุธญฺญํ พุทฺทมวิมานํ อูปฺปชฺชตฺติ เอมมาติ ปุณฺณชนานํ เทวรูปปคฺ-
 ติยา สาธกํ ๑ สุธญฺญํ พุทฺทมวิมานนฺติ ปกฺติยา นิพฺพตฺตสฺสทฺถานํ นคฺคิตาย
 สุธญฺญพุทฺทมกાયิกาญฺมิ ๑ คํ นิพฺพตฺตตฺติ อตฺโต ๑ ตสฺส กตฺตา วา
 กาวเรตา วา นคฺคิ ๑ วิสุทฺธิมคฺเค วุคฺคณเยน ปน กมฺมปจฺจยา
 อุตฺตมฺภูฏานา รตนญฺมิ นิพฺพตฺตติ ปกฺคินิพฺพตฺตญฺจฺจนาเยว เจตฺถ อญฺญา-
 นกปฺปรุกฺษาทโย นิพฺพตฺตนฺติ ๑ อถ สกฺทฺถานํ ปกฺติยา วสฺสิกฺกฺฐานา
 นิกนฺติ อูปฺปชฺชตฺติ ๑ เต ปฐฺมํ ฌานํ ภาเวทฺวา ตโต โอตฺรนฺติ ๑
 ๑๐ ตสฺมา อถ อญฺญตโร สกฺโตติ อาทิมาท ๑ อายุกฺขยา วา ปุญฺญกฺขยา
 วาติ เย อูฬารํ ปุญฺญกมฺมํ กตฺวา ยตฺถ กตฺถจि อปฺปายูเก เทวโลเก
 นิพฺพตฺตนฺติ ๑ เต อคฺคโน ปุญฺญพฺเลน ฐากุํ น สกฺโกนฺติ ๑ ตสฺส
 ปน เทวโลกสฺส อายูปฺปมาณเณว จวนฺติ เต อายุกฺขยา ว จวนฺติ
 นาม ๑ เย ปน ปรีตํ ปุญฺญกมฺมํ กตฺวา ที่ชาเยเก เทวโลเก
 ๑๕ นิพฺพตฺตนฺติ เต ยาวตาเยกํ ฐากุํ น สกฺโกนฺติ อนฺตรา ว จวนฺติ เต
 ปุญฺญกฺขยา ว จวนฺติ นามาติ พุทฺทมชาลวณฺณนายนํ ๑ ปญฺจสุ สุตฺทาวา-
 เสสุ จตุสุ จ อารูปฺเปสุ อริยสาวกานํ คตฺตรูปคฺคิปี โหติ อูปฺปคฺคิปี
 ๑ ปฐฺมชฺฌานญฺมียํ นิพฺพตฺโต อนาคามี นว พุทฺทมโลเก โสเชทฺวา
 มคฺคเก ฐีโต ปรีนนิพฺพายตฺติ วิมฺงควณฺณา^๒ ๑

^๑สุ. วิ. ๑/๑๔๒ - ๑๔๓.
^๒สม. วิ. /๒๘๘ - ๒๘๙.

ปฐมนฐานภูมิย์ ๑ เป ๑ ปรีนิพพายคีติ อิทิ ออนุพพเพน
 อาโรหนคํ สนฺชาย วุคฺคํ ๑ คสมฺมา เตน มตฺถกํ อปฺปคตฺสฺส อรูปชราตุํ
 อปฺปคตฺติ น นีวาริตาคี ทฏฺฐพฺพาคี คจฺจํกานโย ๑ เวหฺพปฺปลา อกนฺนิฏฺฐา
 เนาวสญฺญานาสญฺญายคณฺนํ อีเม คโย เทวโลกา เสฏฺฐภว นาม ๑
 ๕ อีเมสุ คีสุ ฐาเนสุ นีพฺพตคณาคามีนฺ เนาว อุตฺถํ คจฺจนฺติ น อโห
 คตฺถ คตฺถเว ปรีนิพพายนคีติ วิภิงฺควณฺณนา^๑ ๑ ตถา อภิธมฺมกถ-
 สงฺคหปญฺจมกถพฺทีกา^๒ ๑ สุทฺธาวาสา วิวฏฺฐปฏฺเช ฐีตา น สพฺพกาลิกา
 กปฺปสทฺสทสฺสมฺปิ อสงฺเขยฺยมฺปิ พุทฺธสฺสุญฺเฒ โสเก น อปฺปชฺชนฺติ ๑
 โสฬสกปฺปสทฺสทสฺสภนฺตเว พุทฺธเชสุ อปฺปนฺเนสุเยว อปฺปชฺชนฺติ ๑ ธมฺม-
 ๑๐ จกฺกปฺปวตฺตคณฺฐานสฺส ภควโต ชนฺธาวารสทิสสา โหนฺตีติ สตฺถกงฺคฺคฺตฺร-
 มหานิทานวณฺณนา^๓ ๑

ยสฺมา จ สกฺกตฺตาคานีปิ คีติ ฐานานี อุตฺตมานี อิตฺถิลิงฺคญฺจ
 หีนํ ๑ คสมฺมา คสฺสา สกฺกตฺตาคานีปิ ปฏฺฐิตฺธานี ๑ นนุ จ ยถา
 อิตฺถิลิงฺคํ เอวํ ปุริสลิงฺคมฺปิ พฺรหฺมโลเก นตฺถิ ๑ คสมฺมา ยํ ปุริโส
 ๑๕ พฺรหฺมคตฺตํ กเรยฺย ฐานเมตํ วิชฺชตีคิปี น วตฺตพฺพิ สียาติ ๑ โน
 น วตฺตพฺพิ ๑ กสมฺมา ๑ อธิ ปุริสฺสฺส ตตฺถ นีพฺพตคณโต ๑
 พฺรหฺมคตฺตนฺติ มหาพฺรหฺมคตฺตํ อธิปฺเปตํ ๑ อิตฺถิ จ ฌานํ ภาเวตฺวา
 กาลํ กตฺวา พฺรหฺมปาริสฺสชานํ สหพฺยตํ อปฺปชฺชตฺติ น มหาพฺรหฺมานํ ๑
 ปุริโสปี ตตฺถ น อปฺปชฺชตฺติ น วตฺตพฺพิ ๑ สมานเป เจตฺถ
 ๒๐ ปุริสสณฺฐานา ว พฺรหฺมาโน น อิตฺถิสณฺฐานา คสมฺมา สุวตฺตเมเวคณฺติ

^๑สม. วิ. /๖๘๕.
^๒อ. ภา. /๑๘๓.
^๓ม. ปุ. ๓/๒๐๓, ส. วิ. ๒/๑๔๑ - ๑๔๒.

เอกกษัตริย์อาณาจักรพม่าทุกยุคทุกวณนา^๑ ๖

๕ อติธโย ปน อริยา วา อนริยา วาปี อฏฐสมาปคตติลาภินีโย
 พรหมปารีสชเชสุเยว นิพพตคตติ อฏฐกถาย วุคคตติ อภิธมมคตตสงคห-
 ฎีกา^๒ ๖ อิทฺยจ กามโลกโต จวิตฺวา พรหมโลกเก นิพพตฺตี สนฺชาย
 วุคคตฺ ๖ คตถ ปน นิพพตคานํ อติธินํ ยถาลทฺษณานสฺส ญฺมิญฺญเต ยตถ
 กตถจ นิพพตฺตี น นีวาริตา ๖ เอวฺยจ กตฺวา วิสาชาย อุปาสิกาย
 อนาคเต อฺฐโรโสตา อกนิฏฐคามินี หุคฺวา ปรีนิพพายมานภาโว ภควตา
 วุคฺโต ๖ กปฺปวินาสกาเล จ ฌานลาภินี อติธินํ พรหมปารีสชเชสุ
 นิพพตฺตีวาท อุปรี ญฺมิธฺปิ นิพพตฺตี โหตีติ มณีสารมญฺชสา ๖

๑๐ กามญฺจ ฐปฺพรหมานอ ปรีสสนฺฐานา ว ๖ เกลํ ปน
 ปรีสพฺพญฺชนํ นคฺเถว ๖ อสญฺญสฺสคฺทาวเสสานํ จกฺขุโสตายคฺทานิ อตฺถิ
 ๖ เต ฐปฺ ปสฺสนฺติ สทฺทํ สฺสนฺติ ๖ ฆานาติปสาทวัญญานานิ นคฺถิ ๖
 คสฺมา เต น กนฺทรสยสฺเสสน ฆานนฺติ ๖ สนฺฐานนิมิตฺตมฺปน อตฺเถว ๖
 คสฺมา อนชฺคา เจว สมฺมิตฺติยา จาคิ เอวฺรโป ปรวาที ฐปฺ มโนมโย
 ๑๕ สพฺพคฺปจฺจคฺคตฺทินทฺโรโยติ สุตฺตํ นิสฺสาย พรหมกายิกานํ ฆานาตินิมิตฺตาคา-
 กมฺปิ อายคฺนเมวาทิ กปฺเปตฺวา สพฺยคฺนีโก เกลํ อตฺถภาโวติ ลหฺวี
 คณฺหิ ๖ น คํ สกฺวาที อิจฺฉิ ๖ วุคฺตญฺเหตํ น จ วุคฺตพฺพํ สพฺยค-
 นีโก อตฺถภาโว ฐปฺชากฺชยาคิ ๖ อามนฺตา ๖ นนุ อตฺถิ คตถ ฆานน-
 นิมิตฺตํ ชิวฺหานนิมิตฺตํ กายนิมิตฺตคฺตติ ๖ อามนฺตาคิ ๖ นนุ อตฺถิ คตถ

^๑ม. ปุ. ๑/๕๑๐, สม. วิ. ๕๖๔ - ๕๗๐, ป. ส. ๓/๕๓๒.

^๒อ. ภา. /๑๔๓.

ฆานนิมิตฺตุนฺติ อาที สณฺฐานมตฺตสเสว สาธกํ น อายตฺนสฺส ๗ ตสฺมา
 อุทาหฺมฺปิ อนุทาหฺมฺสทิสเมวาที ตพฺพณฺนา ๗

๕ สมปริวคฺตชิวฺหาย ปน อตฺถิตาย เต ภาสฺนฺติ น ชาตฺนฺติ
 น ปิวฺนฺติ ๗ ฆานรฺติเยว เตสฺมาหาโร ๗ เตน พฺรหฺมชาเล ๑ รุคฺคํ
 มโนมยา ปิตฺติภฺกฺชาที ๗ ฆานมเนน นินฺพคฺตคฺคา มโนมยา ปิตฺติ เตสํ
 ภฺกฺโช อาหาโรที ปิตฺติภฺกฺชาที ตพฺพณฺนา^๒ ๗ กามญฺจ เต ยสฺสํ น
 ๑๐ ฆานนฺติ เตสํ ปน นีวาสนปรารุปนวคฺคณานี อตฺถิ สพฺพภกรณานี พฺรหฺม-
 วิมานสยนาณี อตฺถิ เกสฺนชทฺนตา อตฺถิ เสสโกฏฐราสา วิสฺสุ นตฺถิ
 มลฺมคฺตมคฺคา นตฺถิ อิตฺถีย นตฺถิ อิตฺถีเสวนํ นจฺจคฺคิทาทีนํ จ นตฺถิ ๗
 ๑๐ เตสฺ เกจิ อริยวิหาเรน วิหรนฺติ เกจิ ทิพฺพวิหาเรน เกจิ พฺรหฺมวิหาเร-
 นาทิ ชินาลงฺการฐีกานโย ๗

พฺรหฺมกถา ๗ นิฏฐิตา จ เทวภูมิกถา ๗
 อิติ จกฺกวาพทีปนียํ ภูมินิทฺเทโส นาม ปญฺจโม กถฺโต ๗

๑ที. ส. ๔/๒๓๓.

๒สุ. วิ. ๑/๑๘๒.